

خدا آفرین

تورکجه - فارسی

فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

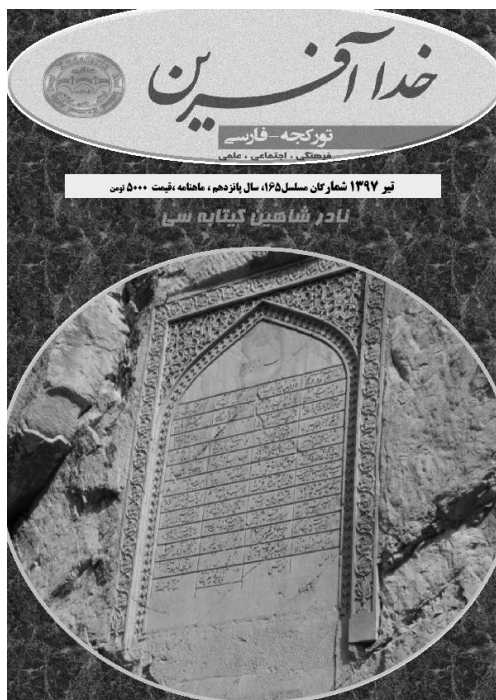
تیر ۱۳۹۷ شمارگان مسلسل ۱۶۵، سال پانزدهم ، ماهنامه ، قیمت ۵۰۰۰ تومن

نادر شاهین کیتابه سی

خدا فرین ۱۶۵

شماره مسلسل ۱۶۵ تیر ۱۳۹۷ / ۱۰۶ صفحه

مدیر مسئول ، سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک سوی تورک

مدیر داخلی: علی محمد نیا

اڈیتور و خیرنگاران: رکسانا کافی، فرید ستاری فر، فیروز اسدی

زمینه مجله:

فرهنگی، مسایل اجتماعی، تعلیمات عمومی، طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی، تحلیلی، خبری، اطلاع رسانی، پژوهشی

گستره توزیع: آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛ تهران

آدرس چاپخانه: تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران/پ ۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن: ۶۶۴۹۳۰۸۴ - 09192281916

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت world به ایمیل یا آدرس ماهنامه

به زبانهای ترکی و فارسی جهت معرفی آثار دو جلد

همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: یک سال ۶۰۰۰۰ و شش ماه ۴۰۰۰۰

هزار تومان به شماره کارت بانک تجارت

۶۲۷۳۵۳۳۰۱۰۳۸۸۷۰۷ به نام حسین شرقی دره

جک واریز نمایید.

ایچینده کیلر:

- مدنی کیملیک نه دیر؟ اونون فورونماسی نییه اونملیدیر-----۲
- سید ابوالقاسم نباتی-----۴
- کرکوکدن اسینتیلر-----۶
- شعیر کامال اوغلو ایله مولفین دیالوقو-----۲۳
- گولزار شمکیرلی شعرلریله-----۳۵
- غلامحسین پرگو-----۳۷
- ایرج خدا وئردی-----۳۹
- اشتباه جبران نا پذیر-----۴۰
- تورپاقلاریندا آذربایجان قدیم نین دؤولتی اثرمنیستان...-----۴۱
- صناعین اینکیشافیندا ایننواسیلار مهم رل اویناییر-----۴۵
- کریم مشروطه چی و اونون شئه مونجوغو کیتابی ...-----۵۴
- اینسانلیغا خدمت ائتمیش تورک و باشقا بیلیم آداملاری-----۵۸
- ابوالقاسم نباتینین یاشایشی و دوشونجه لری-----۶۲
- شعیریمیز شاعریمیز-----۶۸
- سوسیال شبکه لردن-----۷۸
- شعیریمیز و ادبییاتیمیز-----۹۱

KHUDAFARIN

Cultural and social monthly magazin managing

Director concessioner and chief Editor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

ŞİRAJ 5000

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi, İctimai, mədəni Dərgi

Təsisçi və Baş Redaktor: Dr. HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

say 165-il-2018. Tehran. 15-Cİ İL

[https:// telegram.me/xudaferin](https://telegram.me/xudaferin)

khudafarin@yahoo.com

WWW.KHUDAFARIN.IR

ضدیت سونرا ایسه ساغالماز بوشلوقلار و خسته لیکلری عمله گتیرمیش اولور.

بودا زمان سوره سینده فرد و توپلوم اوچون فسادلارا یول آچیر. کیملیک بیر قورولوش ملزمه سی دیر. اونون اوز استروکتورو وار حتی باشقالارینا هئچ اویوشمویان بعضی وقتلر بیر بیرینی یوخ ائدن اجزا لارا مالیک دیرلر.

بونا گوره کولتور کیملیک تقابولوندا قارشیلیقلی سایی و حورمت دن باشقا , آشاغلاما , باسقی وستم عکس حال یارادا بیلر. اونون دا سونوجو بحران و قاشیدورمادی.

هر بیر کولتورل کیملین اوز ساختارینا او قون اونون داشیجیلارینا داوارناماق گره کیر. چونکی کولتور ی جانلی وارلیق دیر و اونون اوزونه مخصوص طلباتی واردیر. کولتور سوسیال پسیکولوژینین آلانی اولدوغوندان بو ساحه نی اونلارین ایزله مینده گلیشدیرمک لازیم دیر.

کیملیک لر بوتونلوکده ایله تیشمین ساغلائیجی عاملی دیرلر. آنجاق مدنی کیملیک ایسه کوکسل باغملیلیغیلا یاناشی گونجل ایله تیشیم واسطه سیدیر. بو کیملیک ایچ فاکتورون و دیش فاکتورون سیخ و جانلی باغلیلیغی ایله بیزیم هارایا , کیمه آید اولدوغوموزون گوستریجیسیدیر. اونا گوره ده دیلینیزی , گلنکلرینیزی , دده بابا عادتلرینیزی قورویون و اونو گونجشدیررک دیری ساخلایین. چونکو سیز اوندان عبارتسینیز . اوزونوز -اونوزه سایقسیزلیق ائتمه یین.

تمایز نقطه سی اونلارین قاورادیغی و صاحب اولدوغو فرهنگی (مدنی) کیملیکدن ایره لی گلیر. ایچ کولتور کیملینه مالیک اولان فرد و توپلوملار باشقا مدنی کیملیک صاحیبلارینه هر زمان کونتاکت و تضاد دا اولای بیلرلر. امپریال یونتیمه صاحب اولکه لرده بیر کولتور کیملییی قابدیلاراق باشقا کولتور کیملیکلری گورمزلیکدن گلینیر. بیر چوخ مکانیمزلردن او جومله دن : تک دیللی تحصیل سیستمی , تک دیللی مطبوعات ارگانی , رسمی دیل آدی آلتیندا بوتون دولت یازیشمالارینین یالنیز بیر دیلدن مجبوری استفاده سی, دولتین فیزکی و ذهنی باسقیسی ایله یاناشی باشقا وار اولان مدنی کیملیکلره سوسیال , اقتصادی , سیاسی آماجلی آمانسیز اولومجول ضربه لرین وورولماسی هم ده اجتماعی قیناق و تحقیر معروض ائدیلمه سی ایله اونلارین اونو کسيلمیش اولور.

مدنی کیملین قورونما سببی ده بو اوزدن اورتایا چیخمیش اولور. زیرا بو کیملیک کئچجی و موققتی کیملیک دئییل. انسانین وار اولوشوم عاملی دیر. خسته سیاسی و کولتورل شرایط لر بو تور کیملیکلره تهلوکه یاراداراق فردین فردیتینده اونجه

سید ابوالقاسم نباتی، (۱۸۱۲-۱۸۷۳)

تحفه‌ی سامی تذکره‌سینده گئدیر. «سام میرزا»، اوندان بو بییتی ده نقل ائدیر:

از هوای آن لب شیرین، نباتی روز و شب، چون مگس خود را درون شهد ناب انداخته.

سفرلری

نباتی نین شعرلریندن، اونون سفر اهلی اؤلدوغو آیدینلاشیر. قارداغ و آذربایجانین بیر چوخ کندلری و شهرلرینی گزمیشدیر. اوستوبون اطرافی و دیزمار محالیندان علاوه، آغدام، لنکران، سالیان و سائره یئرله گئتمیشدیر. خوراسان و تبریزده هابئله اردبیل‌دهده اؤلموشدور. ولکین تبریز و یا اردبیلده هانسی زامان و نچه ایل دایاندیغیندان هله‌لیک خبریمیز یوخدور.^[۲]

اوستوبین

اوستوبین کندی آراز چایی یاخینلیغیندا، قولان و هئراز کندلری یانیندا ایکی داغ آراسیندا و بیر بؤیوک قایا اؤزه‌رینده تیکلمیشدیر. کند اهلی اسکی زامانلاردان باغدارلیق و مالدارلیق پشه‌لری ايله مشغول اؤلموشلار. حال حاضرده هئراز کندی داغلمیشدیر و یئرلرینه اوستوبین اهالیسی صاحب چیخمیشلار. اوستوبین کندی مزارلیغیندا، مرمردن یونولموش باش داشلاری واردیر. اونلارین ایچیندن «خواجه ملک» مزاری باش داشی اؤزه‌رینه ۸۴۳ هـ. و «خواجه احمد» باش داشی اؤزه‌رینه ۹۷۶ هـ. تاریخلری اوخونماقدادیر.

دکتر حسین محمدزاده صدیقین نباتی نین یارادیجیلیغی باره‌سینده بئله دئیر:

«نباتی اؤز یارادیجیلیغیندا هم رسمی کلاسیک ادبی مکتبینه باغلیلیق گؤستریر و همده شیفا‌هی ادبیاتیمیز و عاشیق ادبیاتی یولون تعقیب ائدیر. کلاسیک مکتبه باغلی، قصیده، غزل، مخمس، مسدس، مستزاد، ترجیع بند، رباعی و دوبیتی یازمیشدیر. شیفا‌هی ادبیات ساحه‌سینده ایسه قوشما، گرایلی، بشلیک و تجنیس قلمه آلمیشدیر. کلاسیک دیلیندهده شیفا‌هی ادبیات دیلی نین تأثیر گؤرسنیر، غزللری، باشقا شاعیرلرین

۱۹-جو عصر آذربایجانین ادبیاتی نین نماینده‌سی. حیات و یارادیجی لیغی ايله باغلی مختلف ضدیت‌لی فیکرلر وار.

آذربایجانین قارداغ ویلایتی نین دیزمار محالی نین اوستب ین (اوستیین) قصبه‌سینده روحانی عائله‌سینده آنادان اؤلموشدور. اونون اصلی قدیم دؤورلردن بری عربیستاندا، ایراندا و آذربایجاندا گئیش یا ییلمیش نباتی‌لر طایفالاریندان دیر. آتاسی سید میر یحیی مؤحترم اوستبینده و یاخین کندلرده درویش‌لیک ائدیر، مختلف ایسلامی عقیده‌لری یاییردی. نباتی ایلک تحصیلینی آتاسین‌دان آلمیش، کلاسیک پوئزیانی، خصوصیه حافظیارادیجی لیغینی و شرق تصوف ایدئئالارینی دریندن اؤیرنمیش دیر. یئنی‌یئتمه چاغلاریندا آتاسینا قوشولوب قلندرلیک ائدن نباتی آذربایجانین چوخ یئرلرینی پییادا گزیب دولاشمیش دیر. شعرلریندکی بیوقرافیک ایشاره‌لردن معلوم اولور او، قارداغ‌دان باشقا قاراباغدا-عسگراندا، آغدامدا، هیندارخدا و موغاندا، سالیاندا، لنکراندا، تبریزده، خوراساندا اؤلموش، بو یئرلرین ادبی-مدنی حیاتی ايله ماراقلانمیش دیر.

نباتی ۱۸۷۳-جو ایلهده اوستبینده وفات ائتمیش و اورادا کند قبریستانلیغیندا دفن ائدیلمیش دیر.

نباتی نین پئشه‌سی

نباتی حاققیندا یازی یازانلارین بیر چوخو دئییرلر کی نباتی مالدارلیق ایشیله مشغول اولارمیش. اونون خان چوبان تخلص سئچمگینی ده، پئشه‌سی ايله باغلی بیلیرلر. «ابوالفضل حسینی» آشاغیداکی شعره استناد ائدرک، اونون، مطلق چوبان اؤلدوغونو اؤنه سورور: قویونو یوز ائیلهدیم بو چؤلده قیشلاق ائتمنم، زینت ملک موغان، اولتانی گؤزلر گؤزلریم.

نباتی تخلصو

سید ابوالقاسم نباتی دن قاباق بو تخلصو سئچن باشقا شاعیرلرده واردیلار. او جمله‌دن هیجری اونونجو عصرده یاشایان «نباتی تبریزی» آدلی شاعیریمیزین آدی،

لیریک اونون شعرلرینین هامیسی اوچون سنجیوی دیر. نباتی آیدین جناس قافیهلردن عبارت تجنیسلر ده یازمیش دیر: "گۆزلر نه گۆزلر"، "او اوز بو اوزه" و س. نباتی قوشمالاری اؤز لاکونیکلیگی ایله سئچیلیر. شاعیر کئچیردیگی معنوی بحرانلاری "لنگم"، "نه دیر" ردیفلی قزلرینده تصویر ائتمیش دیر. اونون محبت مووضوعلو غزللری ده وار.

نباتی کنگره سی

۱۳۷۲ -نجی ایله کلبیر شهرینده نباتی شرفینه ادبی کنگره قورولدی. بو کنگره موناسیبتی ایله نباتینین اثرلری ایکی جیلده نشر اولدی. هر ایکی جیلیدی نشره حاضیرلایان دکتر ح. م. صدیق ایدی. تۆرکجه دیوانی ۴۸۰ صحیفه ده بو کنگره ده عرضه اولوندی. کنگره ده تبریزدن گلن عالیم لر کنفرانس وئردیلر و نباتینین مقبره سی و مزارینی احیا ائتمک اوچون تصمیم توتدولار. شعرلریندن نمونه لر

تورکجه شعرلری

گۆره سن من نییه یارب بئله نالان اولدوم؟
غلط ائتدیم کی سنه واله و حئییران اولدوم.
اودا یاخدین من بیچاره نی پروانه کیمی،
آجیغینگلدی مگر عاشیق انسان اولدوم؟
سود و سرمایه می مجموع آلیمدن آلدین
نییه کیم زاهید اولوب مسجده دربان اولدوم!

فارسیجا شعرلری

عمر چون همدم مرگ است چه هشتاد چه بیست
خوشدل آن کس که در این میکده آزاد بزیست
ای نباتی بنگر این گهر از مخزن کیست
گفتمش سلسله زلف بتان از پی چیست
گفت حافظ گلهای از شب یلدا می کرد

غزللرینه نیسبت، چوخ ساده دیل ایله یازلمیشدیر. قافیله و وزن عیبیلری ده چوخ آز گۆزه دگیر. غزللرینده آن بؤیوک غم، هیجران و آیریلیق غمیدیر.»

نباتی عاشیق شعرلری ایله تانیس اولان بیر ادیب دیر. اونون دیوانینین یاریسی عاشیق شعرلری نعوئدادیر. او دور کی یارادیجیلیگی گله جک عاشیق ادبیاتیندا تأثیر بوراخمیشدیر. عاشیق لار اونون حاققیندا نباتی و خان چوبان آدلی ایکی دستان قوشموشلار. بو ایکی دستانین یارادیلماسی، عاشیق لار طرفیندن اونا بسلنن حؤرمتم علامتی دیر.^[۳]

یارادیجیلیگی

ابوالقاسم نباتینین تورکجه دیوانی نباتی "مجنون"، "مجنونشاه"، "خان چوبانی" تخلصلری ایله یازمیش دیر. او، هم کلاسیک شرق، هم ده آشیق شعرلری طرزینده اورجینال اثرلر یاراتمیش دیر. یارادیجیلیغیندا قوشما، تجنیس، گرایلی، غزل (قزل)، چارپا، بحر-طویل کیمی ژانرلارا یئر وئرمیش دیر. ۴۰۰ بئیتته یاخین شعرلری ایلک دفعه ۱۸۴۵-جی ایله ده تبریزده چاپ اولونموش دور. بوندان بیر نئچه ایل سوئرا ۷۵۰۰ مصراع دان عبارت "نباتی" دیوانی ایشیق اوزو گۆرموش دور. بو دیوانین داکی شعرلرین یاریسی آذربایجان تورکجه سینده، یاریسی فارسجادیر. آنجاق نباتینین هئجا وزنینده، خالق شعرلری اوسلوبوندا یازدیغی قوشمالارین، گرایلی لارین چوخو بو دیوانا داخل ائدیلممیش دیر. بو اثرلر ایسه نباتی یارادیجیلیغینین آن گۆزل اؤرنکلریندن دیر. خالق پوئزیاسی روحوندا یازدیغی بعضی شعرلرینده نباتی "خان چوبانی" تخلصون دن ده استفاده ائدیپ. احتمال لارا گۆره، ۱۸-جی عصرده "خان چوبان" آدلی بیر شاعیر ده یاشامیش و اونون آدیلا باغلی "خان چوبانی" داستانی یارانمیش دیر. نباتینین حیاتی بو داستانلا سسله شیر. اونا گۆره، عادت ن خان چوبانینا عاید ائدیلم و بیر ماهنی کیمی ده خالق آراسیندا چوخ مشهور اولان "آپاردی سئلر سارانی" شعرلرین ده مؤلفی نباتی ساییلیر. نباتی قوشمالارینین اساس موضوعو محبت دیر.

کر کو کدن اسینتیلر

سمیر کھیه اوغلو

تنقیدلری قلمه آلمشدیم سکسه ن تاریخلرینده و
چوخ قونولاریم و مصاحبه لر و گوروشمه لریم شعر
ومقاله لریم، قارداشلیق، العروۃ الوثقی، صون شعر،
الفلک، تورکمن ایلی، تورکمن دیلی، آی
ثقافه، دلیل، الدلیل، آقسو، یورد، الوفاء، الکلمه، اولو تپه،
وباشقا دیگر غزه ته لر و ده رگیلرین صایلاریندا
یایملانمشدی..

أوز گنجیش:

شاعر وادیاتجی

عراقلی تورکمن شاعری

عربجه و تورکمنجا دیلرله شعر یازار
گوره وی طوز ألتیریک دائره سی مأمورو
ئه ولیم دورت چوجوق باباسیم.

عراق ادبیاتچیلار و یازارلار بیرلیکی و عراق تورکمن
ادبیاتچیلار بیرلیکی ئویه سیم..

إمام مهدی مؤسسه نین ئویه سی

عراق ادبیاتچیلار و یازارلار بیرلغی ئویه سی

طوز تورکمن ادبیاتچیلار بیرلغی بشقان یاردیمجیسی

طوز إلهی اوقویوجولار و شاعرلر هیئتی بشقان یاردیمجیسی

قاطلدیغیم فستیواللار:

۲۰۰۷ بیرینجی حسینی شعر فستیوالی طوز خورماتو

۲۰۰۸ یکینجی حسینی شعر فستیوالی طوز خورماتو

۲۰۰۹ اوچونجو حسینی شعر فستیوالی طوز خورماتو

۲۰۱۰ دورونجو حسینی شعر فستیوالی طوز خورماتو

۲۰۱۱ بیشینجی حسینی شعر فستیوالی طوز خورماتو

۲۰۱۲ آلتینجی حسینی شعر فستیوالی داقوق

۲۰۱۲ تورکمنلار ادبیات بیرلیکی فستیوالی بغداد

۲۰۱۳ تسین فستیوالی کرکوک

آدیم (سمیر حسین ولی فتاح) کھیه لقینه منسوب
اولراق (کھیه اوغلو) آدیله تانیلیم، ۱۹۶۴ ییللاریندا
۲۸ نیسان گونلرینده تورکمن شهری طوز
خورماتو کوچوک بازار محلله سینده گؤزلریمی
دونیایه آچدیم. ایلک واورطه اوقولو کندی صیلامدا
بیتردیکده ن صونرا صنایع لیسه سینی ده بیتردیم
ومأذن اولدوم. ۱۹۸۴ انجی ایلده ادبیاتلا ایلگیله
ندیم اوقودوچقا بیلگیم آرتیقچا داها ادبیاتا
باغلاندم. هر اولچوده شعرلر یازاریم غالباً
شعرلریمده ئئر آلان قونولار
ایسه، آیریلیق، سیگاره، صیجاقیق رؤیالار، گنجه
لر، حسرت و خیال قاپصامقادیر..

ایلک یازدیغم شعر یورد غزه ته سینده
۱۹۸۴ ییللاریندا ۷۲۲ نجی صایسیندا یاینلاندی، دوز
نثر یازاریم چوخونلوقلا ریورتاژلار ادبیاتچیلارلا
مصاحبه لر وچیشیدلی قونولار ادبی چالیشمالاریمدا
چوخ گوروشمه لر یامشیدیم شاعرلر ایله.. بعضاده

- ۲۰۱۴ بشیر شهیدلر فستیوالی طوز خورماتو
- ۲۰۱۵ مرید اون بیرینجی عربجه شعر فستیوالی البصره
- ۲۰۱۷ مرید اون اوجونجو عربجه شعر فستیوالی البصره
- ۲۰۱۵ عقیده شهیدلرین فستیوالی کرکوک
- ۲۰۱۰ عراق تورکمن ادبیاتچیلار بیرلیکی فستیوالی بغداد
- ۲۰۱۲ عراق تورکمن ادبیاتچیلار بیرلیکی فستیوالی بغداد
- ۲۰۱۰ ییلیندا بغداددا دوزه نله نن فضولی فیستیوالی ئودوله ندیم
- اولوسلار اراسی فضولی شعر یاریشماسینا قاطلیم.
- ۲۰۱۴ ییلیندا تورک دونیاسی کتابخانه چیلر بیرلیکی
- باش کنتی ترکیا اسکی شهرده چوجوق ادبیاتینا قاطلیم
- اودوله ندیم .
- ۲۰۱۶ ایران جمهوریتی اورمی شهرینده شعر رضوی
- فستیوالینا دعوت اولوندوم
- قاتیلدیغم کونفراسلار:**
- چیشیدلی شعر اخشاملاری
- چیشیدلی شعر صباحلاری
- شعر الشتیری واینجه له مه اوطوروملاری
- آذربایجان شاعرلری ئوزه رینه قورولان شعر مجلسلری
- اؤدولر:**
- الاقمار المحمدیه کونفراسی سبور وگنچلیک باقانیندان
- تقدیرنامه ۲۰۱۲
- عراق ادبیاتچیلار و یازارلار بیرلیگی بشقانی الفرید
- سمعان طره فیندن تقدیرنامه ۲۰۱۲
- بیلا نلاما باقانیلینین فقیرلغی قولای لاشترما وخفیله شترمه
- یوکسک قومسیونوسیندان تقدیرنامه ۲۰۱۳
- اوراسیا کتابخانه بیرلغی قاتلاما بیلگیسی اسکی شهر
- ترکیا تقدیرنامه سی ۲۰۱۵
- حسینی شعر کونفرانسی امام مهدی مؤسسه سیندن
- تقدیرنامه ۲۰۱۲
- الرافدین ئورکوتونون شعر کونفرانسیندان تقدیرنامه ۲۰۱۲
- بشیر شهیدلری فاجعه سی کونفرانسی انسان حقلاری
- باقانیندان تقدیرنامه ۲۰۱۶
- شعر کتابلاریم و اثرلریم:**
- ۱ گونول هایقریشی تورکجه شعر تابلوسو
- ۲ یاشام دو یغولاری تورکجه شعر تابلوسو
- ۳ ییلام تورکجه شعر تابلوسو
- ۴ سه سیز دونوش تورکجه شعر تابلوسو
- ۵ نزیف عذراء القلب عربجه شعرلریم
- ۶ مخاض نهر الجوع عربجه شعرلریم
- ۷ غریب کربلاء تورکجه حسینی شعر تابلوسو
- ۸ قمر بنی هاشم تورکجه حسینی شعر تابلوسو
- ۹ عاشوراء حسینی شعرلر حاضرلایان عدنان عساف
- اوغوسمیر کهیه اوغلو ایله اورطاقلی
- ۱۰ زهراء شهیدلری تورکجه حسینی شعر تابلوسو
- آذربایجان دا چاب اولان کتابلاریم
- ۱۱ چاغداش آذربایجان شاعرلری جلد ۱ تنقید
- واراشدیرما ایران تبریز انتشارات یشار قلم یابین
- اؤینده چاب اولموشدور
- ۱۲ اذربایجانین چاغداش شاعرلری جلد ۲ الشتری
- واراشدیرما ایران تبریز انتشارات یشار قلم یابین
- اؤینده چاب اولموشدور
- ۱۳ باشقا بیر ماوی گوئی چاغداش اذربایجان قادین
- شاعرلری ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن
- اردیل ده یاشماق سیرا کتابلاری اؤینده چاب
- اولموشدور.
- ۱۴ درین نفسلی تین لر چاغداش اذربایجان
- شاعرلری ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن
- اردیل ده یاشماق سیرا کتابلاری اؤینده چاب
- اولموشدور.
- ۵ تبریزلی رؤیالاریم شعر توبلوسو ساوالان
- ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن اردیل ده یاشماق
- سیرا کتابلاری اؤینده چاب اولموشدور.
- ۱۶ من بیر بیاض خوریاتام شعر توبلوسو ساوالان
- ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن اردیل ده یاشماق
- سیرا کتابلاری اؤینده چاب اولموشدور.

دوردونجی کتابم من بیر بیاض خوریاتام: قیسا شعرلر توبلوسو ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن تهران دا یاشماق سیرا کتابلاری ائوینده جاب اولموشدور.

بیشینجی کتابم تبریزی رؤیالاریم: سربست شعر توبلوسو ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن تهران دا یاشماق سیرا کتابلاری ائوینده چاپ اولموشدور.

آلتینجی کتابم: آذربایجانین چاغداش شاعرلری ایکینجی جلد : تنقید و ارشدیرما بو کتابدا ۲۹ یتنه گلی آذربایجانین چاغداش شاعرلرینی قید ایتیمیشم. ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن اردبیل ده یاشماق سیرا کتابلاری ائوینده چاپ اولموشدور.

آذربایجان ادبیاتیندا اثرلریمدن آچیقلاما:
بیرینجی کتابیم تنقید و ارشدیرما ۳۱۷ صحیفه
لیگ چاغداش آذربایجان شاعرلری جلد ۱
بو کتابدا گله ن سوزلریم:

چاغداش آذربایجان ادبیاتینا بیر باقی
سؤگیلی اوخوجولاریمیز...

ایران آذربایجان ادبیاتینین گلیشمه سینده شعر یاپیتلارینی زنگینلشدیرمک اوچون، بونو بورادا آچیقلاماق نیتینده دئیلم. ساده جه ادبیاتین مدنیتلی شعر تاریخینی و آیدینلیق دوغوشونو قئید ائتمک زوروندایم. بیز بیر ادبیاتچی اولاراق هامیمیزین بورجو سایلییر. شاعرلر طرفیندن بیزیم بؤلگه لرده ادبیاتیمیزین گوللری سولمایان بیر باغچه-دیر. جؤهرلی زنگین بیر دیل قاپساماقدا فیکیرلر صاحبیدیر.

دیرلی اوخوجولاریم: من بیر عراقلی توکمان شاعری اولاراق بیلدیغیزجه ایرانین گوئی آذربایجان ادبیات یابراقلاریندا متواضع چالیشمالاریم ودیکر باشقا قونولاردا یاپیتلاریم ظن ایده رسم هر کس جه بللی. سمیر کهیه کیم اولدوغونودا هامینیز تانیرسنیز.

ایلک انتلوژی کتابیم دوغوشو ۲۰۱۵ ییلاریندا چاغداش آذربایجان شاعرلری اُدلی بیرینجی جلد کتابم گونه ش یوزو گورموشدو. تبریزده یاشار قلم یابین ائوینده ساین قارداشم خسرو باریشان طرفیندن چاپ اولونموشدور. بو کتابدا ۲۶ ارگک وقادین چاغداش شاعرلرینی قلمه المیشدیم. ۳۱۷ صحیفه دن اولوشان انتلوژی بیر کتابدیر. طبیعی کتایین ایلک صایفالاریندا ناشر طرفیندن بیر قیسساجا سوز یازلمیشدیر. وینه ده بیر قاچ سطر محبت ادیندا ساین رمزی چاوش اوغلو طرفیندن کتابا قارشی بیر قاچ سطر یازی یازمیشدیر. کتابدا چاغداش آذربایجان ادبیاتینا بیر باقیس سوزوم گلمیشدیر. و بیر اون سوز ده یازمیشدیم.

ایکینجی کتابم باشقا بیر ماوی کؤی: چاغداش آذربایجان قادین شاعرلری: تنقید و ارشدیرما بو کتابدا ۱۸ یتنه کلی قادین شاعرلرینی قید ایتیمیشم. ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن اردبیل ده یاشماق سیرا کتابلاری ائوینده چاپ اولموشدور. اوجونجی کتابیم درین نفسلی تین لر: آذربایجان مدرن شعرینه اینجه له مه : تنقید و ارشدیرما بو کتابدا ۲۳۱ چاغداش قدیمی شاعرلری قلمه آلمیشام. ساوالان ایگیدلری انتشاراتی طرفیندن اردبیل ده یاشماق سیرا کتابلاری ائوینده چاپ اولموشدور.

بو آلقیملارین هر نقطه سینی تشکیل ائدیب گؤستره بیلیریک و هر دویغولو شاعیرین میلی و گوناھسیز گؤرهولرینین بیریدیر، بو ادبیات عالمینده بو زنگین ادبی فلسفی یاپیتیمیزی دیرلتمک اوچون تاقچالاردا قالان و یوخویا محکوم اولان فولکلوروموزون حقینده نجه-نجه چابالار چرچیوه سینده توپلوما آریا گتیرمک اوزره اوفاق گؤرونمه سینه بیر خدمتده بولونماق آماجیله بیر بورج بیلدییمی امینم.

چاغداش ادبیاتیمیزین گله جکده گوجلو آدیملارینا شبهه یوخ، عصیرلر بویو مسلکده آیقدا دورماسینا کسینلیکله دوشونمه مه لیک. شاعیر و یازیچیلارین حیات فلسفه لرینی اینجه له مک و جانلاندیرماق، آذربایجان ادبیاتیندا چالیشانلارین موتلولوغودور. هر شاعیرین بیر دوشونجه سی و بام-باشقادا بیر داورانیشلاری وار. تنقیدچیلرین بو وظیفه سیدیر. گنج شاعیرلرین قوجاقلاییب باهار یاشدایکن گوز آختارماق، شعرین وزن و قافیه سینین حرکتینی دقتله اؤیرتمک گرکیر. او ادبیاتچیلارا اؤنملی بیر تمیل قورماغینا ممکندور. شاعیرلر اؤز شعرلریله غالباً بیر لذتلی ذوق دویارلار.

چاغداشلیغا قارشى توم صاحب قلملر اورتامیندا سعادت و گؤزل بیر آنلاملی حس ذیره سینده قالیرلار. آذربایجان بؤلگه لرینده و قصبه لرینه عایید اولان کؤی و اوبالاریندا دوشونجه لی انسانلار اؤز عؤمورلرینه گؤره چئشیدلی فیکیرلر پایلاشماقدادیر. هر شعر تابلوسونو شعر مؤوسومونه گؤره قلم اوینادیرلار. اثرکک شاعیری اول، و یا قادین شاعیرلری اول، هر کسین

اؤزونیه عایید بیر دوشونجه سی واردير. اولار هر ایکسی ده شعرلرینی عینی درجه ده سئورلر. چاغداش تورک ادبیات قونوسونو تنقید ائتمک اوچون اؤز - اؤزومون تکلیفیمدن دولای؛ قلمیم، بارماقلاریم اوجوندا بو وظیفه نی سئورک، گوجلّه آتیلدیم میدانا. چاغداش آذربایجان ادبیاتینین دوغوم دؤنملرینی سیم - سیجاق قوجاقلایارق بو موضوعون یاپراقلارینی درمیش اولاجاغیما آیقدايام. ییز بیر ادبیاتچی کولتور قلم صاحبی اولارق، ایچیمیزده هنوز سیلینمه میش شهریارلارین شاهقه خاطیره لری ذهنیمزده یاشاییر. بورادا شبه هسیز ییزیم ایره ليله دییمزه طبقی بیر متواضع تنقیدچی اولدوغوما رغماً امضاءلاییرام. بو قونویا هارادان باشلاياجیمی بیلمه بیرم. هارادان باشلاياجیم حاضیرلادیغیم بو قونونو. بئینیمی دوشونجه لر باساراق دویغولارا و خاطیره لره توتولورام. بورادا ادبیاتین روحانی قوخوسونو آلیرام، هر نفسه داماغیمدا شعر مارشلارینی اوخویورام. شعرلرین دالغاسیندا هر گون مجهولا قوشورام. بلکه ده هر ثانیه ده یوز کیلومترلر اوزاقلاییرام. اؤز ایسلاق خیاللاریم قانادلانیرام، سربستجه سینه کولتور دریاسیندا اوزورم. اللریمده شعر کیتابلاری، قاپیلاریم کیلیدلنمیش، اؤز یالنیزلیغیما سیغیناراق و گولومسه یرک صحبت ائدیرم کؤلگه مله بعضاً. بعضاً ده ماسام اوسته کیتابلارلا یاشاییرام. آذربایجان مفکوره لر، فلاسفه لر ادبیاتینی آچیقلاياراق تنقیدچینین

تورکمان ائلینه باغلی اولان دیلدرده بیر آر فرق
گۆرونمکده دیر دیل باخیمیندان.

اون سۆز

بو کتابدا ۲۶ چاغداش ایران آذربایجان
شاعیرلرینین تاریخ دوغوملارینی وادیات
یوغرافلارینی عینی زماندا شعرلرینده ن
قونوشوروم.

آذربایجان ادبیات تاریخینه بیر باخیش و الشدیرمه
مساله سینه اشارتدیر..هرمللتین اؤز کندینه بیر
زنگین ادبیاتی واردیر..من ده بو کتابدا بیر چوخ
شاعیرلرین شعرلرینی ایزله دیم و سؤدیم. بوندان
ایکی ایل ئونجه بو کتاب اورده ییمده دوشونجه مده
یئر آلمیشدی. حائر قالدیم هانکی شاعیری بو کتابا
قید ایدیبلرکی ده یاریسیندان چوخو منیم
دوستومدور. کیمسه نی قیرمامیش ایچین
دوشوندوم بو مسلکده سوره کلی قالمای اوغون
گوردوم . بو بیرینجی جلد داها آرقاسی وار گله
جک زمانلاردا. ایشته بو کتاب الشدیرمه و تنقید
یازدیغم شاعیرلرین دوشونجه لرینی
قاپصاماقدادیر. چوخ شاعیرلر آغاج کلیمه سینی
قید ایتمشدی شعرلرینده بیر آرخاداشیمان
صوردون اودا متین خنجر آغاج نه دیمک؟

دیدى آغاج = اینسانین عؤمرو آنلامیندا
گلیر. گورو یوروز شعرلرده بو کلیمه چوخ
یئرلرده قوللانمیش. بو کتابین باصدیرماسینا منه
یاردیمچی اولان ادبیاتچی قارداشیم شاعیر خسرو
باریشانا شکرانلاریمی صوناریم، بو کتابدا شاعیرلرین
شعرلرینه ایزله نیملر کندی گوروشوم یازمیشم.
چاغداش ادبیاتیمیزی جانلاندیرماق

بئیینده ادبیات خزینه سینین چرچیوه سینده
دوغوشو بیر گونش مثالی گۆرونمکده
دیر. شاعیرین قلبینه آن یاخین سئوگیلیسی سطریر-
سطیر یاش-ادیغی شعرلریدی-
بودا شاعیرین ذکاءسینا باغلی اولاراق شهبه سیز
بیر دیلدیر. غالباً کیچیک
یاشدایکن بولوروق اؤز یاشام دوغولاریلا سئوگی
سورومکده دیر. هر حالدا فیکری
صاف دوشونمه لی، ساده جه ادبیات باهالی بیر
قاینقاق سؤزجو یودور. آذربایجان
ادبیاتینی ایضاح ائتمک اوزره ادبی اوسلوبلا
آچیقلاماسی و یا ترجمه سی بیر دئییل،
بلکه ده یوزلرجه کیتاب حالینا گتیره بیلیریک و
قاینقلاشماغا گره کیر. چوخ دوشونجه لی
اینسانلار و فلسفی یازارلار شعر اوزره منطق
بوراخیدیلار. چاغداش ادبیات کلمه سینی
قاپساماقدا بوتون کولتورلویو توضیح ائدرسه بوتون
شاعیرلرین آماجیدیر. ادبیات بئله اولماسایدی،
جهالته ده شاشقین قالاچاغیمیزا محکوموق؛
دئیردیم. تاریخیمیزی ده اوجالیغا گؤتورن
کولتوروموز ساییلیر و دیل قلاوزلارین
وئریمس قوتلاماسایدی. هر شاعیرین گۆروشو
فرقلیدیر. گولومسه یرک اؤز گورلویو
وصف ائدن بیر تومجه دیر. یعنی بیر حیات
قاپیسینی، آچماغا گؤسترمه لیدی. ادبیات
سؤنمه ین بیر مشعل دیر. آذربایجانین چاغداش
شاعیرلرینین ادبیاتینی بحث ائدرک
و اینجه له مک حالدا آله آلدیغیم بو کیتابی من ذاتاً
«طوز خورماتو شیوه سییله قلمه آلمیشام و باشقا

ایچین همیزین هدفی دی، بو کتابا آلدیغم شاعیرلر ایسه کیمی چوخ قابلیتلی مشهور، آدی گورونن ادبیات ساحه سینده کیمی چاغداشلیغا آدیمین آتماغدا، کیمی ده گوزل بیر سویه ده شعر ی دوغرامیش دوغولو بیر بیچیمده، منم آماجم چاغداش آذربایجان شاعیرلرینین و ایران تورک شاعیرلرین اثرلرینی توبلویوب بیر کیتاب حالنده باصدیراجاغیما سوز ویرمشدیم. گله جکلرده باشقا بیر شاعیرلرین شعرلرینه بیر باقیش صوناچاغیما قلمم حاضردر. ئوزه للیگله شعر گلیشمه سینه گوز آتاراق و دواملی قالاچاغم وادیات آنتولوژیسینی بحث ایدیپ میدانه قویوب عهد ویرمه کده یم.. من ادبیات خریطه سینده کندیمه بیر یول سئچمیشم او یولدان تمنی ایده ریم بتون شاعیرلر گیچسین. او دا شعر کوپروسیدیر. صون دیله گیم کولتورموز پارلاق گورونمه سی سیزین شعرنیزله پارلاشیر. گنج ادبیاتچیلارا سوزوم بیر سطر یازی یازمادان ئونجه بیر کیتاب اوقوماق لازمدیر. منجه شعر بتون دیللی قاپصایان بیر عدالت نه وینده ریاکارلارین یوزونه تبسمله یب بیر دیکتاتور ی اولاراق مطلقا عالمین پارتیلرینه اذن ویرمیشدی. ساده جه شاعیرین کندی پارتیسینا عائدیر. شعر ازلی بیر آتاش کوملکی یاصلا تیکیلنه ن باختی قاره بیر گلینین دوغوسونو آلماتماقدادیر.. عینی حالده خاتمه بیر قصیده نین صون امضالی نقطه سینی خفیجه سینه کاغذلارا نقش ایله میش. سوز گلشیمیز فضولیدن، نسیمیدن وعظیم شهریاردان و باشقا آذربایجان شاعیرلری شاهقه مفکوره

لر و فلسفیلریمیزدن قالان ایلک پاسابوردور. بیزیم یازدیقلاریمیز بونا قیمت ویرن کیمسه لر بیزیم اؤره ک باشمیزی تاریخ بویو بیزیم شعریمیز پارلاقدیر .

پارلاق قالاچاق. باق نه گوزل دیمیش شاعیریمز حسین مبارک اوغلو:- اود ایچینده کوکه ره ن گول شاعیردیر نور بایداغین قالدیران قول شاعیردیر گیلینی ایده ن خلقه دوز یول شاعیردیر بیزده بو کیمی صایسیز یوزلرجه شاعیرلریمیز وار.

تاریخمیزی اوخویون صورا بیر باقیش وایضاحیزی و تنقیدنیزی یازین اگر تنقیدنیز فکری و عقلانی و دبلوماسی طرزینده ایسه باش اؤسته. اگر شعره بیر سملی خنچر باصارسانیز محاکمه سیز او شعر ی یاخودا او شاعیره اعدام حکمی ویررسه نیز. هجه لرین سربست وزنلرین قان قلمیله یازیلان دیوارلارداکی و مزارلارین اؤستونده کی شعرلرین چرچیوه سینین بوزولماسینین و قیریلماسینین جزاسینی سیز چکرسنیز، بیز بیاض قارانیقلاردا شعر یازاریز سیزین خور باخمانیزه عائد بو قونوی آشاغیا آلییوروم.. اول یاغموردان بیر ایشیق یاغدیران ..بیزیم آذربایجان ادبیاتینا، اولما گونه ش باتیسیا قادار مور قارانیقلار آرقاداشی، بو کتاب ایران آذربایجانین کولتورونه و خلقینه یارارلی اولدویسا نه موتلو منه.. بو کتابا آلدیغم شاعیرلرین آدلارینی آشاغیا آلیرام:

۱. خسرو باریشان ۱۴. مجتبی نهانی

۲. رقیه کیری ۱۵. سپیده رسولی

۳. نسیم جعفری ۱۶. وحید ملک

۴. محمد چالقین ۱۷. فریبا مرتضایی

بو شعری نه طورلو یازمیش شاعیر نه فیکیرلر
خرج ائتمیش، ایزله نیملری (انطباعاتی) آچیق
بیر دیل گۆروندویونه و یا ملّی و فلسفی شکلینده
اونا عاید دیر.

سایغی و حۆرمتمیم وار بوتون گۆرۆشلره. منجه هر
شعری، شاعیر اولمایان کیمسه لر آنلاماز. بو
موضوعده ایکی نقطه نی آشاغیا آلیرام:

1) شاعیر اۆز شعرینه نظرینی ادبی اصلوبوندا جواب
وئرمه لی و یازمالی اولدویسا
بیزه غرور دویدورور. هم تنقید یازانلارا دهیر
وئریر، هم شعرینه، هم ده اوخوجولارا.
شعر قونولاری یئنی شاعیرین تعریفیدیر منجه.
شعر موسیقی قافیله لرینده کلّیت،
وزن پنجره لرینده پرده اولمادیغی اوچون
اسکیکیلیینه اشارت دیر. بونو بیر بالا جا
تفسیرده یازماق و دقتله شعر مسأله سینی آله
آلماق دایام. بو خصوصدا تنقیدچینین
رولو گلیر. شعری بیر چرچیوه یه سیغیب،
دارتیشیب، نظرینی گۆستریم ییزه و
شاعیره ایفاده گۆستریمه لیدیر.

2) آما خیال کیمی گلدیسه شاعیرین ذهنینده تمل
قورار، دوشونجه لر ییله شعری یازار، خیاللاری
گئرجه یه چئویرلمه سی زور دئییلر. هر حالدا
ایلک دفعه گۆزلری بیاض کاغاذلارا نظر قیلار،
فیکرینده دئیر: - نه زامان قارالانیر بو بیاض
کاغاذیم! هله شعر یازمادان اؤنجه شاعیر الهاملارینی
توپلاییب، ذهنینده بیشیردیب
او الهاملاری شعره دؤنده ریر.

۵. نیگار خیایوی ۱۸. وهاب حاجیزاده

۶. نادر ایلاهی ۱۹. ائلچین حسنزاده

۷. سوسن نواده رضی ۲۰. مصطفی شیخپور

۸. دومان آردم ۲۱. بهروز اسماعیلزاده

۹. رعنا زارع ۲۲. مسعود اسلامی

۱۰. بولود مرادی ۲۳. مریم پاییزی

۱۱. معصومه جبارپور ۲۴. سرین دانیال

۱۲. اومود نجاری ۲۵. آراز تبریزی

۱۳. سارا طوری ۲۶. حمزه ربانی

ایکینجی کتابیم الشدیری و آراشدیرما ۲۵۰ صحیفه

لیک آذربایجانین جاغداش شاعرلری جلد ۲

شعر و تنقید

شعر و تنقید ایشلرینده یعنی وظیفه سینده
چالیشانلار سربستلیینی قانلاریلا چیزمیش
آدسیز کیملیکلره ساده جه باغریندا هیجانلی بیر
ستیلده یئرله شیب یاشاماسینی باغیمسیزلیغینی
ایضاح ائتمکده دیر. هر شاعیر اول، تنقیدچی اول!
اوره بینده توکنمز باهارلاری داشیییر. آزادلیغین آته
یینده شاعیر حس ائتدییینی قلمه آلیر، بیر میللتی
تمثیل ائدن یاشاماسینی گۆزه لیکله وار اولماسینا
رغمأ سیاه پرده لرینی گونشه آچیر و آیدینلیغا
اومود نفحه سیله بعضاً بیر پارچا شعری قوشاتان
شاعیر جمبری میدانلاردا جوابسیز یعنی یانیتسیز
سورغولارا کۆنول دویغوسو ایلله
دوشونجه و شعر دهنه یینی سطیرله میش،
بعضاً ده باشارماق اوچون توپراق
قوخوسویلا یازمیش. من اؤیله توپلویا شعر گۆزلویه
باخیرام. اما بیر ادبیاتچی اولاراق

دیلە ییرم. انشالله یاخین گلە جکده
حاضیر لایاجاغیم آنتولوژی کتابینین اوچونجو
جیلدینده یقیناً آدلارینی قئید ائده جه یم. بو
کیتابدا اولان شاعیرلرین دوغوم تاریخلرینه گؤره
اعتبارا یازیلما میشدیر. هانسی صفحه ده اولور سا
اولسون، آدیغیم شاعیرین قونوسو منجه ایلک
صفحه ده اولور سا یا سون صفحه ده
هر هانسی شاعیرین آدینی گئچمیشسم بو کیتابی
پارلاتمیشدیر و اؤز لیلیکلە ده یر وئرمیشدیر.
هامیسینا سایقیلاریم وار .

بو کیتابا آدیغیم شاعیرلرین آدلاری سیراسیلا.

1: ائلدار موغانلی 15: بهروز صدیق

منجه شعر اؤز کئیفیتدن گلمز یا بیر دوروم یا بیر
حادثه یا بیر سئوگیدن و باشقا
دیگر اولایلاردان گلیر، شاعیری سیلکه له بیر او
قدر. آرتیق شعر دوغوشو بللی دئییل
نه زامان، نه وقت گلە جکدیر.

عزیز اوخوجولار و شاعیر قلمداشلاریم، ایندی
الینیزدهکی بو کیتاییم ۲۹ گؤرکملی یازار و
شاعیرلری قاپساماقدادیر. کیتاب اوچون ایران
آذربایجانیندان منه بیوقرافی و شعر گؤندرن بوتون
قلمداشلاریمایا ساییلاریمی بیلدیریب، حؤرمترلریمی
سونورام. یئنە ده شاعیر چوخ اولدوغوندان دولایی
بیر سیرا شاعیرلری بو کیتابا آلمادیغیمدان عذر

- 2: سید حیدر بیات 16: میر جمال حسینی
- 3: نادر ازهری 17: اسماعیل خرمی
- 4: افراسیاب نور اللهی 18: صیاد زیادپور
- 5: کیان خیایوی 19: مسعود هارای
- 6: اسماعیل اولکر 20: ووقار نعمت
- 7: صالح سجادی 21: امین حاجیلی
- 8: سعید موغانلی 22: اوختای وطنخواه
- 9: کامیل قهرماناوغلو 23: وحید فروتن
- 10: حسن ایلدیریم 24: زامان پاشازاده
- 11: یعقوب نیکزاد 25: اکبر پاشاپور
- 12: حسین آرزو 26: یالچین تورکای
- 13: سید جلیل حسینی 27: سلمان عبدیزاده
- 14: رامین جهانگیرزاده 28: قاسم پناهی
- 29: مرتضی دوست علینژاد(دینمز

اوچونجی کتابیم درین نفسلای تین لر ۱۸۷صحیفه لیک آذربایجان سچیلیمیش مدرن شعرینه اینجه له مه تنقید و آراشدیرما

اؤن سوز:

منجه شاعر زمانی دگیشمز اما زمان شاعری دگیشیر
بو بیر نقطه.

چونکی شاعر زمانلیدیر، شاعر گره کیر فلسفه دن
اوخوسون چونکی آصلا شعر فلسفه-
و دیر. اجتماعی موضوعلرین قونوسونو باشارا
بیلسین، شاعر ساحلی اولمالیدی لغت طرفیندن
دیلینی زنگینله شترمگ ای-چین غرب شاعرلرین
اثرلرینی اوخوسون ویاخود ترجمه ائدیلن شعرلره
یاخینلاشسین تا فکرینی و دوشو نجه سینی

پارلادسین، فیلسوف ارسطودان اسکی عصرلرین
عرب شاعری المتنبیآدیندا چوخ عبرت بلاغت و
فصاحت، منطق اؤگرنمیش، بونلارین هپسینی
ایشلمیشدیر. شعرلرینی. ذیروه لره اولاشتیردی.
ندن ارسطونون منطقلریندن دولایی الهاملارینی
یانسیتیمیشدیر. شعرینده بللیدیر کی ارسطو نفسی
واردی و ارسطونین بوراقدیغی منطقلری شعره
ترجمه اتمیشدیر. او سبیدن بیزیم تأسفله
اوخوجوموز آزدیر بو ادبیات

ساحه سینده سوروم بودور: بعضی کیمسه دییور نه
دن من باشقا ملتین اثرلرینی اوخورام اونلار بیزیم
اثرلریمیزی اوخوماییرلار! جواپیم اونا، سن
یازدیغینی سن اوخوموشسون قاچ دفعه، اما هر دفعه
ده بیر دگیشیگ گلیر فکرینه شعرینی اون دفعه ا
لشدیرمه ائتمه لیسین افندیم! سن هانگی کتابی
ایلک صحیفه سیندن سون صحیفه سینه قادار دقتله
اوخودون. سن قاچ کتاب اوخورسون ایلده بونو
گرهگ گؤز اؤنونه قویارسین. سن دیلینی ناصیل
زنگینلشتیریرسین؟ بیلیرمیسین؟ دیل اوخوماقدان
دئیل. دیل، فولکلورموز و نثر اثرلریمیزی و سیمگه
لی شخصیتلریمیزی صنعت دائره سینده اولان یاخود
ادبیات محیطینده اولان کیمسه لرین کئچمیش
زمانلاردا یازدیقلارینی بیر داها اوقوماق گره کیر.
هر حالدا بیزیم رولوموز بوردا اولاجاق بیر یازیچی
اولا یا بسیط تنقیدچی اولان گل ن نسل شاعرلری،
قوجاغلماق ممکن یول گؤستمگ شعر اؤگرتمگ
فلسفه درس لرینی اونلارا آچیقلاماق بیزیم وظیفه
میزدیر. بعضی کیمسه لر اسکی عصرلرده یاشایان
شاعرلرین ادبی حیاتلاریندان یوقسون

یعنی آنلامایرلار و اوخوماایرلار اونون ایچین بیزیم اورطامدا شعرده دوشونجه و بدیع اسلوبلار و بلکه ده آنلامی دا تصویریده تکرارلاشیر شعر شعره بنزیور. چونکی عینی چئوره ده یاشایرلار. شاعرلر اؤزوندن باشقا شاعرلری اوخومولار. من ایسه اوچ دؤرت سنه دیر آذربایجاندا یایملانان کتابلاردان هله ده اوخورام، سیزین ادبیاتینیزی سئوئدیم تحلیلاتینیزی و تنقیدلرینیزی و فکیلرینیزی بئینیمه یئرلشتردیم. بیزیم بؤلگه لرده تنقیدچی چوخ آز دیر. کیمسه ده قبول ایتیمیر تنقیدی، یانلیش-یانلیش اوسته گلیر، شعرلر پارام-پارچا، هپسی تکرار، هپسی عینی موضوع، یئنیلیگ یاراتمامیز لازمدیر. من چوخونلوغو آلتیمیشلارین شاعرلرینی اوخورام بیزیم ادبیاتدا. اما سیزین بوتون اثرلرینیزی اوقورام و الیمده اولان کتابلاری اوقورام اسکی زمان شاعرلرین اثرلرینی سئوه ریم او قادار سئویدیغیمدن یئنی قلمداشلاریدا سئوه ریم، اوخورووم شعرلرینی اوزاقدان اوزاغا. بیزیم ادبیاتمیزدا یازیق کی حسادت وار، قیسقانجلیق وار، شاعرلر آراسیندا بونو حسّ ایدیورووم. بیر شاعر گؤزل دویغولو و چاغداش بیر شعر یازدیغی زمان اونو بعضی شاعرلر قیرارلار یا قیسقانیرلار او شاعر دن. او دا یاشلی غمورلو شاعرلردن بعضاً بو دوشونجه وار اؤزلرینده. هپسینه ده سایغیم وار، آما بو گئرچکدیر حقیقتدیر، سانکی قبول ایتیمیرلر گنج قلمداشلار بؤیله شعر یازسینلار. یالنیز جا ساحه ده کندیلری قالسین. بیزیم چاغداش شاعرلریمیز چوختور. فارس و عرب ادبیاتیندا اولسون یا تورک ادبیاتیندا مشهور دولار. آذربایجان مدرن شعرلرینه گؤز آتاراق بیلیگیمجه .

آذربایجان مدرن شعر قاینای بیزیم مدرنیست شعریمیزدن دوغوشان چاغداشلیق ادبیاتمیزی پارلاتمیش و ملی دویغولارینی تعریف اتمیشدیر. آذربایجان شاعرلری حسلرینده وطنداشلیق پوسکوره جه گنین اعتبارینا اؤنم وئرلیمیشدیر ، تنقید ایشلری یورغونلوق و دقت ائتمه لی دیمکدیر ادبسل ساحه سینده آیاق باصماق و امضالار آتماق ، دیمکدیر هر بیر قولپوندان یاپشماسی گره کیر شعرده منسجم ترکیب هر شاعرین اؤز شخصی تعبیرینده و حسینده انعکاسی جوهرینه چئویرلمه سی شعره باغلیدیر، نقد شاعرین کولتور آدیمیلارینی فاضلاشتیریر. بو ادبیاتمیزین گرچگ رولودور شعر و تنقید آماجینا وارماق ایچین چابالار گره کیر و بو آشامادا کولتور موزه یئنی بیر گؤزله باقمایز شعر لذتین یاراتمالاری شرطدیر بنجه بو خصوصدا . سیزین سایه نیزده شعریمیز پارلاق قالیر. آغاجلاریمیز بارلی باغلاریمیز یئشیلله نه جکدیر. هر بیر ملتده شعر سئوگیسی وار، بیزده اولان سئوگی اینانمیرام کیمسه ده اولسون. بو قادار احساسلی و دویغولو شعر و تنقید دونیاسینین اوفقلرینی آیدینلاتماق ایچین چوخ دیرلی اولدوغوموزدان دولایی بوتون یازارلارا و شاعرلریمیزه مسلکده چابا خارچامالارینا امینیم. طبیعی هر شاعرین بیر شعر خریطه سی وار کاغذ اوزره کلیمه لری نقش ائیله ین بیر تصمیمی فکره سی وار. شعر یازمادان اؤنجه شاعر نییه دلالت ائدر یا معنوی بیر فکر یا خیال یا تشبیه تصویرلره. شعرین اساسینی و قورومونو دیل باقمیدان دویغو داملاسی باشلار یاغماغا سطیرلر آراسی شعر قوقوسو بهارلاشیر هر ادبیاتچینین گؤره ویدیر

آذربایجان ادبیاتی عالمینده بیر اثر بیراقمیش اولدویسام نه موطلو منه، تنقید دییه ییزیم عراق شاعرلرین شعرلرینی گؤز یومارق باشارا بیلیریم نه ایچین؟ چونکی ییزیم ادبسل دیلیله تورکمن شیوه سیله یازیلیمیش شعرلریمیزی من آچیقلا یا بیلیریم. سیزین تبریز و باشقا اؤلکه لرین دیلینده یازیلان شعرلری مقاله مده چوق دقت ائیلیریم. چونکی من ده سیزین فولکلور اولایا خود بعضی ایسته دیگیم قایناقلارا استناد ائدریم، بعضاً من تاپامیوروم، اوندان دولای بی بعضی یئرلرده یانلیشلیقلاریم چیقار. من او یانلیشلیقدان چوخ استفاده بولوروم. ایشته بو قادار الیمزدن گلدیگینی باشارا بیلیریم. نه موطلو منه یئتر کی اثرلریمی و یاپیتلاریمی آذربایجانلی شاعرلر اوقویور، بیلدیغیمیزه گؤره طوپلومسال و ملی شعرلر عراق تورکمنلرین یاشادیقلارینا باغلی اولاراق، بیر اوزون زمانلار باصقی آلتیندا قالدیقلاری ایچین بوتون شعرلری عشق- سئوگی، غزل و یورد سئوه ن طرزینده قوللانمیشدیلا. بو دا مجبوراً یازاردیلار بعثیلر ظلمیندن دولای، آما گیزلی سیاسال یازاردیلار و گاهدا بیر شعرلرینده تورک بیرلیغینی و انسان اوزگورلوگونو میدان آتاردیلار، شیمدی ییزیم ایلچه میز.

بو شعرلر سیاسال و طوپلومسال حقوق حرکتلرینی قاپصییور. غالباً سربست اولاراق هر طرفدن هر دوشونجهدن شعرلر یازاردیلار قورقمادان بو دا بیر بؤیوک نعمتدیر اللهدان ییزیم ایچین.

تورکمان شعر سسینی دیورماق بوتون تورک دولترلرینه اولاشیر. بو یازدیغینیز شعرلر طبیعی اؤلچوسو منجه عشق، وطن بیرلیگه داللتدیر و

تشبیهسیر بیر قصیده یازماق، هر شاعرین سلبی و ایجابی نقطه لری وار گؤرونور شعرینده یوختو بیر قصیده مکمل شکلینده بنجه شاعر تنقید اولماسا شعر شاعر اولاماز، اؤزه للیگله قبول ائتسین بوتون تنقید و گؤروشلری. من ده چوخ موطلویوم سیزینله بیرلیکده شعر و تنقید ساحه سینده ایلک آددیملاریمی آتماقدا یام، سیز یورولدوغونوزدان دولای من ممنونوم و تکلیف اولدوغونوزدان منتدایم عزیز قلمداشلار، من بیر شاعر اولاراق عراق تورکمن ادبیاتچیسسی غرور دویدوم باخیشینیزدان چونکو من اوچ دؤرت سنه دیر آذربایجان شاعرلرینی آختاریرام و شعرلرینی بیلگیمجه تنقید ائدیرم. بو بیر تجربه منم ایچین چوخ اؤن ملیدیر (سمیر کهیه اوغلو) کیم اولاراق اورادا تانینمیشام ائله ییله م یوزلرجه شاعرلره تانیش اولدوم، فکریمی خارچامشایم ادبیات اوغوندان. اؤنجه دن تشکور ائدریم سیزدن، ییزیم شاعرلریمیزین غالباً قلمه آلمیش قونولاری یا ملی یا عشقدن دولای خاطرالاریندن بحث ایدیورلار. بو شعر تارتیشمالارین چابالاری بوشا گیتمه ز آمینیم کی هر اوقویوجو هر ادبیاتچی آزدان چوق استفاده بولور و ییز ده یازدیقلاریمیزدان او یغون سطیرلاری سئچمه لیز. من اسکیدن دئیمیشدیم شاعر شاعر اولماز تنقیدسیر! اعتراف ائدریم کی من چوخ زحمتلر چکیوروم تا بیر مقاله یازماق ایچین او دا سیزین آذربایجانلی شاعرلرینه. چونکی بعضی سیزین دئیم و سؤزجوکلی شعرده تفسیر ائده بیلیموروم. و من غرور دیواریم بو گئنیش

- ایران آذربایجان اولوسال شعرلریندن سایلیر. سیز
شاعرلر اشارت ائتدیغیز قونولارا مضمونو تمامدیر و
طوپلومسال شعر د نیلیر. دویغولو بیر
آچیقلامیش سینیز شعرینیزین اؤزه لیگینی و من ده
ایجابی و سلبی قونوسوندان بحث ائتمیشیم بونلاری.
بیزیم شعریمیز دئدیغیم حالدا بوتون
تورک دیلرینه باغلانمیش و شعرلری بو چرچیوه
ده دیر. منجه بیزیم شعریمیز صاف شعر دیر حسلی
شعر دیر. من ده بو دؤن مده بیر قاج یئتنه گلی و
ادبیات ایچریسینده قاورولموش شاعرلری بو کتابا
قید ائتمیشیم. اوماریم کی بو متواضع دوشونجه
لریمدن استفاده بولونور.
شعرین تاریخسال آشاماسینی و چاغداشلیق مدرسه
سینین تنقید قاپوسونو آچاراق یئنی بیر شعر درسی
اؤگرنمه یه شاعر اوقویوجولریمی چاغیریوروم،
ادبیات سئوه ر انسانلار آراسیندا شعرین جوهری
سئوگیلی ایله بیر دوست آراسیندا یازدیقلارینیز
نظرلرینیزدن و سیزین بو قادار جهد و چابالار
خارچامانیزی آلقیشلییوروم، سون اولاراق منجه
شاعر زمانلی اولمالیدیر، عذور دیل ریم بیر چوخ
ادبیاتچیلارمنه شعرلرینی گؤنـدرمیش
اولدوقلاریندان دولایی باشقا گله جک کتابلاریمدا
مطلقا اثرلرینی قید ائده جگیم
کتابدا گله ن شاعرلر:
۱. علیرضا نابدل اوختای
 ۲. صدیار وظیفه ائل اوغلو
 ۳. هاشم ترلان
 ۴. جعفر بزرگ امین
 ۵. ائلچین حسنزاده
 ۶. آیدین آراز

دوردونجی کتاییم باشقا بیر ماوی
کؤی ۱۷۶صحیفه لیگ چاغداش آذربایجان قادین
شاعرلری تنقید و آراشدیرما

قادین شاعرلرین سیلینمز چاغداش امضالاری

آذربایجان ادبیاتیندا شعرى اوزه ن لیگی فلسفه بو
دوشونجه سینده دیر. بو دوشونجه یی ثبوت ائتمگ
ایچین بعض مدرنسیت لره مخالف اولاراق ادبسل
مستواسینا سیمکه لریمیزی قید ایتمه لیز. بیز
تورگ شعرى قادین دونیاسیندا ادبیات گؤ
پروسوندن چوختان گیچمیشیز. شهریار ایله فضولی
مدرسه سینده اؤدول آلمیشیز. یئتی عصرین شعرینه
باغلی رومانتیگ اولان فلسفی دوشونجه لری باشقا

شعرینده بیر داد وار. هر دانه سی بیر داد وئریر
 عینی نار میوه سی کیمی، سایارسامیز نار دانه لرینی
 قاچ دانه وار قاریندا او قادار دادلی شعرلر
 ادبیاتمیزدا یئر آلمیشدیر، منجه بو کیمی آلدیغیم
 قادین شاعرلرین شعر روحیه سی گوجلودور،
 تاریخ بونو اثبات ائده جک ملی اولایا عشق
 اولایلرینی ده گرچکدن سسلندیرمیشلر، شعرین
 صینیریندن (سرحدیندن) چیقمامیشلار. چئیشدلی
 قونولاری شفق دوغوشو کیمی توپلوم ایچریسینده
 یاشام، مدنیت و انسانیت مدرن شعرین گلیشمه
 سینی ترجمه ایتمیشلر، بعضاً کندی حیاتلاریندان
 یاشادیغلاری خیاللاردان و شعر تجربه سینده
 ایلگیلی اولموشدولار. یئنی چاغداش ادبیاتمیزا
 ادبسال باخیمیندان کلاسیکدن اوزاق کندیلرینه ایی
 بیر موقع ادبیات ساحه سینده سئچمیشلر شاعر
 مجنون، شعر لیلی دیر.

شاعرین شخصییتیندن قونوشورساق شاعرین دیل
 ایچره بوغولان سؤزجوکلر گیزله دیغی آرزولارینی
 آجیقلا یاراق دویاریز هیهات چوخ اوزاقلارا
 اوغراشییور شاعر ییلدیگینی خلقه گو سترمه کدیر.
 شعرین آچیق اولماسی ادبیات چرچیوه سینده
 چاغداشلیق گوروشو گورونمه کده دیر. هنوز مکمل
 بیر مجموعه ده شعر حاضر صاف بولاغدان چیقی
 ویرمک دولایسیله ادبیاتین ان زنگین دوشونجهسی
 وئروتی دیر.

شاعرین قلبینه آن یاقین سیوگیلی دیر. بودا شاعرین
 ذکاسینه دلیلدیر. شاعرین غالباً فکری فلسفه یه
 اوغراشیر. مخلص و عارف بو وصفلری بولویوروز
 شاعرده نهایت. شاعر بیر آماج ارکیدیر کندی یاشام

دیلره ترجمه ایتمشیز. هر حالدا شعر فلسفه دیر
 امضالی ذربایجان شاعرلرینه قیسساجا سئچد یغیم
 کتابلاردان شعرلرینه تعریفلریمی بیر اینجه له مه
 تحلیل اسلوبوندا آشاغیا آلییوروم. بو قادین شاعرلر
 ادبی حیاتلاریندا بدیعی تصویرلر یاراتمیشدیلا
 الهاملارینی و فکیرلرینی بیزیم ادبیاتمیزا
 خارچامیشلار. اونلارین حقیندا نه لر یازارساق هله دا
 آزدیر. آذربایجان ادبیاتی تاریخیندن مدرن
 شاعرلرین سیلینمز امضالاریندان او رنگلر آلاراق
 حمیده رئیسسحر خانیم: حمیده رئیس زاده نین بیر
 شعریندن ایسیمینی بورج آلاراق، باشقا بیر ماوی
 گوئی، چاغداش آذربایجان قادین شاعرلری)
 بییرینجی جلد آدلی شو کتاییمی کتابخانه لرده یئر
 آلماقدان

قیوانج دویاریم، کتابدا شعرلرین اینجه له مه سینده
 قیسساجا قلمه آلدیغیم تحلیلدئیلیر، عینی زماندا هر
 شاعرین تعریفینی شعرله یازمیشام، بونو بوتون
 آذربایجانلی قادین ادبیاتچیلاریمیزدان اوماریم کی
 قبول ایده جکلر مندن، هر شاعرین کندینه
 مخصوص املاسینا دگینمه دن قید ایتیمیشم، منجه
 قادین شاعرلرینه فرصت و یئنیلیگ و چاغداشلیق
 اورطاملاردا وئریلسه باشقا بیر فکیر میدان
 آتاجاقلار، یعنی بیزیم او قادار قادین شاعرلریمیز
 وار ارکگ شاعرلرمیزده وار اونلارین یانیندا ایشته
 بیز تلمیذیغ، شهریار و اولو فضولی اوقولوندان
 درس لر آلمیشیق. منجه یوز ایل بوندان اونجه بؤیله
 چاغداشلیق شعرلر جوشمامیشدیر ادبیاتمیزدا من
 بیر بسیط منتقد اولاراق آذربایجانلی شاعرلرین
 یازیلارینی اییجه اوخورام هر بیرسینین

تلی تأثیری آلتیندا قالان خالص
عینی زماندا فارسجه ادبیاتا تأثیر اولموشدور و
فاضلجا قاپیلمیشدیر کی بو سببدن شعرلرینده
ییرلی شیوه نین ایزلری پک گؤرونمه کددیر.
یارالیغانمیش شاعریمیز حسین علی مبارک اوغلو
ایله چوخ صمیمی دوستلوغوم اولدوغو ایچین بیر
گون بیله اوتوروب صحبتله شیردیک شعر اوزره
شاعر کلیمه سینی تفسیر ایدرک شاعر نه دیمک
اولدوغونو بنا آنلامیشدیر آچیقلامیشدیر.
شاعریمیز طوزخورماتو

تابلوسوندا شعر اوزره شؤیله یازمیش:

اود ایچینده کوکه رن گول شاعر دیر

نور بایداغین قالدیران قول شاعر دیر

گیولینی ایدن خلقه دوز یول شاعر دیر

نه تکیم آغ کــاغد اولوب قلمچین

بؤیله جه حرّ شاعر اولوب المچین.

بورادا رغم حزنلره کدرلره قارشى کؤتومسرلیکلری
داغیتماق ایچین ایمیسر گونلره دوام ایتمه لیبز.
شاعر المینی امله دؤندرله بیلمه سه شاعرلیغی
ضعیفدیر. سون اولاراق شاعرین ایکی پارچه
میصراعیندان آشاغیا الیوروم:

شعر بیر باغدیر گوللری صولماز

حیات شاعری قوجالماز ئولمز

تنقیدلیغ ایشلرده چالیشانلار ألبت ده بونو ایی بیلیرلر
تنقید ایشلری یورغونلوق و دقت ایتمه ک دیمکدیر.
أدبسل ساحه سینده آیاق باصماق و امضالار آتماق
دیمکدیر. هر بیر قولپوندان یاپیشماسی گره کیر..
باشارلار دیلریم شعر یازان کیمسه لره و تنقیدچیلره
حورمتلریم سوناریم پارلاق بیر بیلدیز کیبی سیزه لایق
هر دویغوسال و شعرسال سؤزجوکلر... سون اولاراق
عراق تورکمنلرین طوزخورماتودا یاشایان بؤیوک

دویغولارایلا سئوگی سورودورمکده دیر
هر زمان یورغون دوشونمه سی تک سببی
جوشقون-جوشقون قایغیلار یارادیر. او حسّ
دییه قلبده قالی ویره ر و هیچ بیر زمان واقعدن
نفرت ایتّمز گرچگ شاعر بودور.
شاعر دورت هجه ده یاپیلان بهالی بیر سؤزجوکدور
بو کلیمه یی ایضاح ایتّمک ایچین ادبی اسلوبلا
آچیقلاماسی و یا ترجمه سی بیر دئییل بلکیده
یوزلرجه کتاب حالینه گتیره بیلیریز. قاچ مفکوره لر
و یازارچیلار شاعر اوزره منطق بر اقدیلار بنده
اونلار کیمی شاعر دَنیلَن انسانی تفسیر ایده جکیم
کندی بیلگیمجه، شاعر سؤزجوگو اصلا دؤرت هجه
دن یاپیلیمیش شعر باغچه سنین باغوانیدیر. شاعر
سؤزجوگون پارچالارساق دؤرت پارچه گؤره ریز.

بیرینجی حرفی(ش) یعنی شمسى اوقونور..

ایکینجی حرفی(أ) یعنی ادب دَنیلیر..

اوجونجو حرفی(ع) یعنی علم ساییلیر..

دؤردونجو حرفی(ر) رسول دیمگدیر..

شاعر بیر کیشی دئییل شاعر دؤرت شخص ایله
اورتاق اولان بیر مرکبدیر اداء اسلوب شعردن
دوغان بیر عباره دیر. سانکی شاعر شعری
یاراتمیش شعرده آنلام طاشماق کندی شاعرین تک
صاحبی دیر. شعر کلیمه سی شاعرین ایچینده
دوغوب بؤیوموشدور. منجه شاعر مجنون، شعر
لیلیدیر. هر هانکی دیلده یازیلیرسا شعر
شعردیر (خالص)ین کندی یازدیغی شعرلر یاپدیغی
تخمیسلریندن داها-داها پارلاق
ساییلیر تکنیکلی تخمیسلر کلفتلی اولوب تخمیس
ایتدیگی شعرلرین سـویه سـینه
اولاشماقدادیر. دیل باقمیندان تورک ادبیاتین قوه

ویردینیز ایچین. تکرار شکرانلاریمی سوناریم ادبی خدا
آفرین ده رگینیزه سیزه باشارلار دیلریم.

سمیر کهیه اوغلو (عراق - طوز خورماتو) ایکی شعر

بگله یش یاغمورو

سفر ایتدین دونوشو آنمادین زمان اولدو
دیدیگلرین وعدلر مکتوبون یالان اولدو
رغما مغلر وودر صاندیم آی—رلیغین وصلته
وصلتین عشق اته شی ایچیمده وولق—ان اولدو
صیلامدان آیری دوشه ن ماضی غـربت حساییم!!
اول بیرلیگته صونوموز نه یازیق هجران اولدو
باشقا دیار ایچره رسوالیق تصویـرینه
ده گیلیم بن یالینز جا غـربت شادمان اولدو
ئویله بیرده ن دوشگونوم بن کیم اولایله مه م
نار عشقته ن غیری ماضی فکریـمده عصیان اولدو
هر ئوزله مده خیالین گـوزومده ن اغیر گیچه ر
اوغروندا قـره لیب کاغدارلار زیان اولدو
شارقیجا اغلار حسلر گونلومون اشعـارینا
فریادلار بیله سازدا عشقینلا برهان اولدو
ویرانه گونلوم سنسیز هب حسـلری کوچ ایتدی
باطان گونه شه دوندو نغمه سی فیغان اولدو
گونه ش یوزون بیرمله ک قوس قاشلارین حقیندا
بگله یش یاغمورلاری گوزومده روان اولدو!!
صون گوروش لحظه سینده قده رفـرصت ویرمیور
بلیرسیز عشق اوغروندا سیودامیز رومان اولدو
لـوم ایتمه بنا گـوزه ل بتون عالم بیللیور
بیلمه جه سیو گیمیزین دوغومو بیان اولدو
حالا چیقماز عقلیمده ن ماضی ده کی ماجـرا
صایفا صایفا یازیلدی اشعاری خسـران اولدو
ایقویا محکـوم اول! گیجه نین یاریسیندا
ایچیم فیشقیردی بیرده ن ساحلی نیران اولدو
نظر قیلدیم رسمینه مسکین وجهنده ن وصال

استادیمیز یازار و الشترجیمیز شاعر علی معروف اوغلو
شعری بویله تفسیر ایتمیش: سؤز اوستاسی گؤز
اوستاسی ساز اوستاسی!!...

سؤز اوستاسی تانری وئرگیسی گؤز اوستاسی رسام
گؤردوغونو باشقاسی گورمز آما ساز اوستاسی شارقی و
موسیقی اویدورمالی.

کتابدا گله ن قادیـن شاعره لر:

۱. نیگار خیای

۲. معصوم جباربور

۳. سحر خیای

۴. آلم موغانلی

۵. مریم قربان زاده

۶. مهنـاز صابونی آیتای

۷. ائلناز اسلام وند

۸. مهری زارع

۹. سولماز محمدرضایی

۱۰. رقیه هاشم زادهخان صنم

۱۱. رقیه عبدیلیسازاق

۱۲. سمیه اسدی

۱۳. لیلی کحالی

۱۴. شریفه جعفری

۱۵. پروین قاسمی

۱۶. سمیه علی یاری گونش

۱۷. مریم دوستام

۱۸. نیلوفر ملکی لاچین

بیشینجی کتابیمتیریزی رؤیالاریم شعر تابلوسو

۱۲ صحیفه لیگ سربست شعرلریم قاپصاماقدادیر

آلتینجی کتابیمن بیر بیاض خوریاتامشعر تابلوسو

۱۰۴ صحیفه لیگ سربست شعرلریم قاپصاماقدادیر

سون اولاراق سایقیلاریمی و سیوگیلریمی سیزلره

سونویوروم. سیزدن تشکور ایلریم کی منه فرصت

قبر داشین گوز یاشیملایا چاغلادیم
جسد گتدی روحوم قالدی موغان دا
آذربایجان هم قاراجا اوغلان دا

ستار خانان اوگرنمیشم اسلانلیغ
سوز دئیرسه ایشیق اولور قرانلیغ
البت بیر گون گولومسه یر بو دارلیغ
شهریارین روحو ساچار ائومزده
من اولدومسه کومون منی تبریزده
شعر یازین قبریم اوسته مرمرده
بو غریب کیم کومولوبدو بو یئرده
گله ن گورسون شکلیم اوسته بیر پرده
بیر گول قویون بیر داملا یاش بیر اثر
توربه م اؤسته اوخویون سیز بیر شعر

بو غریب کیم ییزیم شعر طوبراغدا
کومولوبدو ادسیز بیله قیراغدا
دئییه ن اولسا طبقی شکلی یابراغدا
هر سطرینده تورگ روحومو سیخیردیم
یالان دئیل کابوسلاردان چیخیردیم

بو یازی کرکوک شیوه سی ایله دیر

آغلادیقچا قافیه سین باغلارام
قیسسا شعر یازار حمزه ربانی
سراب» یئری تگ مرتضی تیکانلی
بیزدن سلام پاشا اوغلو موغانلی
یازارکن بو شعری سیزه میانلی
سمیر کیه» گۆزلری چوخ دومان» لی

بو ده رنیده حیدر بابا سازلاییر
کاتب اوغلو» ایلگ سطریده آغلاییر
شاعرلرین دیللی بال داملاییر
دینله دیگچه آلفیشلیرام من سیزی
گۆز یاش دوکوب ایسلاتیرام تبریز» ی
استاد هوشنگ جعفری» نین» آغ آتلییم»
تابلوسوندا حوزون اوخور بیاتلییم
حسینی» مه سویو قانلی فراتلییم
چوخ چتین دیر فاجعه سی کربلا
قانون بودور مؤمن کیمسه مبتلا

دومان، ایلجن، اومید، ایله گوروشدوم
شعریمزد ن ائیل گولونده قونوشدوم
قوناق اولدوم خسرو گیلده بولوشدوم
سئودیم یاغیش ثانیه سی تابلوسو
دنیز قیپی سنفونوسو رؤیاسی

شعر دئدیم شهریارا سهرابا
صدا گلدی خوش گلیمیشین مرحبا
اخشام اوستو یولوم دوشدو سهرابا
سوز ویرمیشم یعقوب اوغلو نیگزادا
گله جکیم آذربایجان فریادا

دوردوم موغان قبری اوسته اغلادیم
گول یئرینه بیر ده سته سوز باغلادیم

شاعیر کامال آلیش اوغلو ایله مؤلفین دیالوقو

باخیرام ناظمین وصیت ینه،
ساخلایا بیلیمیرم گۆز یاشلاریمی.

آه شعر سن نسن

منیم اوچون شعر طبعی آخاریندا اولان گۆز یاشی
کیمی تمیز و دوپ-دورو بولاق سویودور. او زامان
شعر اؤز-اؤزونده علمی-بدیعی مضمونونو تاپیر.
آمین اوو: فیکریمیزه، شعر اورکدن، جانندان گلنده
باخمیر هانسی مؤوضودادیر، ائله دیرمی؟ چونکی اؤز
آخاری ایله گلیر، شاعیرلرین اعتیرافیدیر.

ک.آلیش اوغلو: طلبه لیک ایلرینده، منه ائله
گلیر ۳-جو کورسدا توفیق حوسئینوو (ایندی
پروفیسور) هر طلبه یه بیر مؤوضو تاپشیرمیشدی. من
سحو ائتمیرمسه، ممد آرازین قانادلی قایالار
کیتابی نین ایدئیا-بدیعی خصوصیتلرینی تحلیل
ائتمه لییدیم.

همین عرفه ده اونون هانسیسا بیر کیتابینی
اورتاباب شاعیرلردن بیر (آدینی چکمیرم) علمی-
ادبی-بدیعی تحلیلینی ادبیات و اینجه صنعت
قرئینده شرح ائتمیشدیر و سونرا او دؤوره مخصوص
فورمادا منطق ائلمیشدی. شاعیرین ایکی
میسراعسینین:

اورگیمیز کلمه یازان دئیلم،

نه قدر کی، اؤز الیمدی یازانیم .

تنقیدینه داها چوخ یئر وئرمیشدی. من اونون
تنقیدی نین عکسینه اولاراق همین میصراعلاری
شاعیرین اعتیرافی کیمی شرح ائتدیم. طبعی کی،
۷۵ نفر قروپ یولداشلاریمدان بیر نچه سی هانسی
کی، شعردن خبرسیز اولانلار واردی، منیم شرحیمی
توفیق موعلیمه یارینماق اوچون قبول ائتمه دیلر و
شاعیرین تنقیدینه داها چوخ اوستونلوک وئردیلر.

آمین اوو: سنین اوچون پوئزیا ندر؟ بو
آنلایشین علمی-ادبی یوزومونو نظرده توتورام.
شاعیر پوئزییا وق.بئلینسکی یاناشماسیندا باخارسا
آکادئمیک شعرلر یارانا بیلر، چکیندیگیم بودور.

ک.آلیش اوغلو: منیم اوچون پوئزیا حیات
حقیقتلرینی، حیاتا اولان باخیشی، ایچینده
یاشادیغیمیز دونیانی، خالقا اولان موناسیبتیمی،
کئچمیشه و بو گونه باخیشیمی موختلیف فورما و
مضموندا عکس ائتدیردیگیم رئاللیقدیر.

بو رئاللیغی یارادیجیلیق فعالیتیمین منبعی اولان
خاراكتئریمله و شخصیتیمله موعین ائدردیم. من نه
یازمیشامسا، اکثریتینی حیاتیمله، دونیاگؤروشومله
بیلاواسیطه باغلی حادیشه لر، دریندن دویدوغوم
مقاملاردیر. طالعیمین آچیلی-شیرینلی آنلاریدیر:

بعضن دوشونورم داش اورکلیم،

هر شئی بیگانه... سویوق اولموشام.

ائله دردیمن وار آغریسی کئچمز،

منی سارسیتمايیب-آغلامامیشام.

بعضن بیرجه سؤز ده داغ اولوب منه،

او وخت اللریمله توتوب باشیمی.

حئيرتلنديرن سۆز، فيكىر، دئيم باشقالارى اوچون
چوخ عادى گۆرونور.

آ.امين اوو: شاعيرين ايلك و سون شعرى اولمور -
بونو دفعه لرله دئيميشم. كامال بى، بو پراقتوزوما
نئجه باخيرسيز؟ ايلك شعرينى خاطيرلاييرسانمى؟
ك.آليش اوغلو: شاعير ايلك شعرينى آناسى نين
بطيننده يازير، ينى دوغولاندا شاعير دوغولور. من
ايلك شعرىمى آنام خسته اولاندا يازميشديم. ۴ يا
۵ ياشيمدا:

خسته سن، ساغالارسان،

منه شيرنى آلارسان،

منه ائوچيك قورارسان،

تئز ساغال، تئز ساغال، ننه.

او واخت آنايا ننه دئييرديك. آما تسوف كى، نئم
ساغالمادى. قوجام (ننه يه قوجا دئييرديك). اونون
يئرئنى راحتلاييب دؤشگين اوستونه اوزانديراندا
گۆزلرينى ابدى يومدو. او حادىته ايندى ده
گۆزلريمين اؤنوندن چكىلمير. سونرالار همين او
دؤرد مىصراع شعر منه آنا حسرتى آدى
شعرى يازديردى. ۱۹۶۵ -جى ايله قدر شعر آدى
ايله يازديقلاريمى ۱۲ ورق دفترده گزديريرديم. بير
گون گلىنيميزين بويوردوغونو يئرئنه يئتىرمه ديگيم
اوچون دفترى اليمدن آليپ چيرىقلادى و اودون
پئشى نين ايچينه آتدى. اونونلا دا اوشاقلق شعر
لريمه سون قويولدو. باكييا گلندن سونرا (۱۹۶۵)
اوشاقلارين اينه پول دوشنده گئديپ پئچئنيا
(بيسكويت)، كونفئت (شكلات) آليرديلار، من ايسه
كىتابلار آليپ اوخويوردوم. سونرا دا رايوندا
سئوديگيم قيزا شعرله مکتوب يازيرديم.

اسمه قلم، اليمده سن، قوى يازيمى يازيم من،

سنه بير سۆز دئيميرم، نه اوچون تيتره ييرسن.

نه اسمه، نه تيترمه، اليمده مؤحكىم دايان،

نئجه ينى اورگيمسيز كلمه يازان دئييلم دوزگون
منطيقدير - دئديلر.

حقيقتن ده، شاعير يازديغى شعرده اورگى نين
دؤيونتوسونو حيسس ائتميرسه، قلبى نين اهتيزازا
گلدیگینی دويمورسا، اونون قلمه آلدیقلاری هامیسی
مؤوضودا اولورسا-اولسون گۆيه آتيلان فيشنگ كيمي
تئز پارلييیر و تئز ده سؤنور. شعر هانسی مؤوضودا
يازيليپسا - يازيلسين اوركدن، قلبدن گلند: آرى
پتگيندن سوزولن بال، شيرين، شكر، شربت اولور.

آ.امين اوو: شاعيرين پوئتيك وهیى گوجلۇ اولارسا
اوخوجونو حئيرتلنديرمك اينستيتكى چئويكلشیر؛
بونو هانسی دقيقه لرینده حیس ائديرسن؟

ك.آليش اوغلو: شاعيرين قلمه آلدیغى هر بير
شعر، فرقى يوخدو، بؤيوك اولسون، كيچيك
اولسون، اونون وارليغينا حاكيم كسيلن، اونو ياخشى
و پيس معنادا ناراحات ائدن موضو، بلكه بير آئين،
بير گونون، بير نئجه ساعاتين، آيين قليبنده،
فيرلاتدیغى فيكرين محصولودور. بئله اولامسايدى،
اؤزوندن بير فيكىر اويدوروب و اونو اويدورما
مودورنيست فورمايا سالاردى. او زامان شاعير
اولماغا نه وار كى:

شعردن خبرسيز شاعير اولانلار،

چوخ اوجوز توتدولار آدينى سنين.

شاعير دوغولانلار - دينمز-سؤيله مز،

سپدى سينه سينه اودونو سنين.

آه شعر سن نسن؟

شاعير قلمه آلدیغى موضوعون اودويلا، آلووويلا
آليشميرسا، او زامان اوخوجونو حئيرتلنديره بيلمير.

آما ايندىكى دؤورده اوخوجونو شعرله، سؤزله
حئيرتلنديرمك چوخ چتين مسله دير. بو گون
اينسانلارى حئيرتلنديرن باشقا مثله لر وار. ايندى
حئيرت ائى بوت دؤورو آرخادا قاليپ. شاعيرى

ك.آليش اوغلو: يازين نفه سى هله دويولماياندا بعضى آغاجلار- بادام، آلچا، اريك، شافتالى بير نئچه گون، بلكه ده هفته، اون بئش گون گونشين ايليقي نفه سينه آلدانيرلار. تومورچوقلايير، چيچك آچير و سويوق هاوالار اولاندا چيچكلرى توكولور. من بونون چوخ شاهيدى اولموشام و داخيلن حيفسلنميشم. هميشه او مقاملاردا فيكىرلشميشم كى:

بو ياي بو آغاجلار بارسيز قالاجاق،

آريلار هارداسا باليسيز قالاجاق.

گونش گاه گوله جك، گاه آغلاياجاق.

ائه! نييه آغاجلار تنز چيچكله دى.

گوئيدە چيچكله ير آچار اولدوزلار،

باخديقجا اورگيم آغريبار، سيزلار.

بير خوش تبسسومه آلدانار قيزلار،

ائه! نييه آغاجلار تنز چيچكله دى.

آز-چوخ اوزونه گوونن شاعير نه دوشونور، نبي دريندن دويوب، درك ائله بير اونو يازير. هئچ نندن، هئچ كيمنن قورخمادان. اولومدن قورخان عسگر هئچ واخت قهرمان اولما بيلمز.

اگر شاعير ايسته بيرسه كى، اونون يازديقلارى اوركلره يول تاپسين، اونون اوزو خئييرخاه اولماقلا برابر هم ده شخصيت اولماليدير. ائه! نييه آغاجلار تنز چيچكله دى شعرى يالنيز اوز دويغولاريمين محصولدور. هئچ بير آتالار سؤزوندن ايلهاملانيب يازماميشام.

آ.امين اوو: آنا حسرتى شعرينى اوخوياندا برک تاثيرلنميشديم، اوزومو ساخلاماغى باجارماديم. من عادتى يولداشلارلا گئجه نين كئچميش واختيندا زنگ آتميرام. آما شعرين مؤليفى كامال به يه بو عادتيمه خيلاف چيخديم. چوخ ايسترديم شعرين يارانماسى گنديشينه ائكسكورسييا ائدسيز. من ده آناسيزام، كامال بى!

ك.آليش اوغلو: آنا حاقيندا چوخ شعرلر يازيلىب. كيمينسه يازديغى اوركلرده، كيمينسه يازديغى قىلبرده، كيمينسه يازديغى ايسه، بشر اوولادى نين اينسانلارلا بخش ائتديكى اينسان دونيايا گتيريرسه، بو تانرى نين موعجيزه سينه سيتاييشدير. بير وارليق كى، اينسانلارلا دونيايا گتيرنده دوققوز آي مودتينده اونا گوز وئره گورمك اوچون، اورك وئره دويماق اوچون، آياق وئره يئريمك اوچون، بارماقلار وئره، قول وئره، گوجلور، آييلمز ايراده وئره و سونرا دا دونيادان ناكام گئده. بو فاجيعه نى ياشاماق اوچون كؤورك، تيترك اوركللى و كيمنسه سيزليكله ياشاياسان.

آنا حسرتى شعرينى ايلكى ۵ ماي ۱۹۶۶-جى ايلده آنامدان خاطيره لر له باشلاييب. اولجه ايكي ميصراع:

خبر وئر آنام گلسين،

گؤرسون نه گونديم من.

بوتون داغلار تيتره بير،

بو آناسيز سسيمدن!

سونرا آنامين گوز ياشلارينا فقط، اونون آغلاديجينى من گورمه ميشم دئسم يالان اولار. سونرا آنا-اوولاد، اوولاد-آنا محبتيندن، داها سونرا نانكور اوولادلارلا مصلحت و منيم آنامين مزارى باشيندا آند ايچمگيم:

آنا! مزارينا آند ايچيرم من،

حياتدا نه قدر ياشاييرامسا،

بيل كى، آنالارا، هر آنالارا،

اوغوللوق (بير اوغول) قايعيسى گؤستره جگم.

بير سؤزله، بونا بو گون شعر دئمك مومكونسه، ۲۲ بنددير. ۱۷ ياشلى بير گنجين آنا و آنالار باره ده دويغولاريدير. بوتون بونلار سونرادان، طلبه ليك

ویران قالدی گۆره سن ، آختا آت ، گنجیکن
سعادت شعرلرینیزده بو پوئتیک ایزی گۆرورم،
خیردالایین، بو شعرلرین اوستوندن سادجه اوخویوب
کئچه بیلمه دیم.

ک.آلیش اوغلو: شعرده ایکی یول وار: ایدئال و
رئال. ایدئال شعر عادتین هیسلر، دویغولاردا چوخ
سؤیکه نیر. رئال شعر ایسه حیاتا، حیات حقیقتلرین:
یامان شئهللی و اختی واردی، او باغین،
قیزیل تاختلی باختی واردی، او باغین.
گۆی اولدوزو آخدی، واردی، او باغین،
او باغ نییه ویران قالدی گۆره سن!؟

بو شعرین یازیلما تاریخسی اۆتن اسرین ۷۰-جی
ایللرینه تصادوف ائدیر. حقیقتن ده، ۱۶ یاشیما قدر
کندین قارشیسیندا اولان او باغین چیر آلماسیندان،
یاغلی چئویریندن، تورشلو-شیرینلی زوغالیندان،
گوالیسیندان، قیزیل اوزوموندن قوروقچولارین
منی، من یاشدا اوشاقلاری توتاندا دؤیمه سینه
باخمایاراق، دویونجا یئمیشم.

او زامان باغداکی قوز آغاقلاری نین هره سی نین
بلکه ده یوز، یوز اللی یاشی واردی. تأسوف کی، او
ایللرده همین آغاقلاری قصدمی، غیری-قصدمی
کسیب ۸ ایللیک مکتبه قیش اودونو کیمی وئیردیلر
و بونا هئچ کس هئچ نه دئییه بیلمیردی. باغ
کولخوزون، مکتب دؤولتین. هله او وخت او
آغریلاری اورگیمده یاشادیردیم و بیلمیردیم کی،
سوندا حقیقتن ده او باغ ویران قالاجاق. یقین بو ۲۵
ایلده ائرمینلر یوز ایلین، مین ایلین باغینی تامامیله
ویران قویوبلار. بو کندین و ۳۰-۴۰ هئکتار باغین
اؤنجه دن سون طالعینی گۆرمک دئییلدیمی؟

آختا آت لار موعاصیر دؤوروموزده آزدیرمی؟ بر-
بزکلی ویللاردا یاشاییب یالاندان کیشنه ینلر و
اصیل اثرکلره کؤکس اؤتورنلری گۆرموروکمو؟

ایللرینده آنا حسرتی شعرى نین آغلايا-آغلايا
یازماغا تۆوبه اولدو.

آ.آمین اوو: سنده لیریک-اڭپیک اینتوناسییا:
تفککورون لاکونیکلیگی، پسیخولوژی ریتم، اقلی
اینثللئکتواللیق - بو اوچلوک گوجلوسسله نیر.
بو پوئتیک منبع هارادان قیدالانیر؟

ک.آلیش اوغلو: منیم رئال حیاتدان گلن شعرلریم،
کدرلریمدن دوغان، یاشادیغیم آغریلارین فریادیdır.
من او آغریلاری، هله کۆرپه لیگیمدن، آچیلی-
شیرینلی گونلرینده گۆرموشم. لاکین هئچ زامان
شیکایتلنمه میشم. ۱۶ یاشیمدان هر شئین یاخشی
طرفینی گۆرمه یه چالیشمیشام. حتّی او یاشدا
اولاندا:

ساعات عقربى تک فیرلانان زامان،

سنین دوزلوگونه گۆز تیکیر اینسان.

عقیده سیله دوشونموشم. منیم خیال کیمی قبول
ائتدیگیم، سونرالار رئاللیغا چئوریلیب. گۆرونور بو
منیم خاراكتئریمدن ایره لی گلیر. اونا گۆره ده
لیریک-اڭپیک، پسیخولوژی ریتم، عقلی
اینثللئکتواللیق دا بورادان قایناقلا نیر:

قاپی دا قاپیدیر، آچیلیر هر آن،

دوستویلا دوشمنین تانییا بیلیمیر.

قاپی چرچیوه نین ایچریسینده،

نه قدر آچیلسا، یئنه دیرچه لیر.

بو عادى حیات فلسفه سی رئال حیاتدیر موشاهیده
دیر و ۱۹۶۷-جی ایلین مارت آییندا یازیلیب. بونو
آچماغا احتیياج یوخدور.

شاعیرلیک ایلاهی طرفیندن هر آداما وئریلمه یین
سونسوز دویودور. بو دویوم ایسه معنوی عذابدیر.
حاقیقی شاعیر عؤمرو بویو بو عذابلا یاشاییر.

آ.آمین اوو: کمال بی، پوئزیانین ستروکتورو اؤز
فردی اوسلوبونوزا اساسن قورولموشدور: ائستتیک و
ائموسیونال حیسلرین وحدتی. مثلن: او باغ نییه

گنجىكىن سعادەت طالعيىمىن ئىپىك-لىرىك ايفادە
سەيدىر:

بىلىرم دونىادا يوواسىز قوش وار،
اۋزومە باخمىشام، اونو آلىمىشام.
سەزە جان آتمايىب ايسىتى آغوشلار،
بىر بوداق آلتىندا دالدا لىمىشام.

چوخو بو حىيات سادەت بىلىب،
منسە اۋز اىچىمدە الم چكىمىش.
بلكە دە، طالعيىم اوزومە گولوب،
من اونون اوستوندن قلم چكىمىش.
بوتون بو عۇمرومون آغرىلارنى،
بال كىمى دادمىشام من گولە-گولە.
طالعيىم، يول اوستە دىلنن قارى،
گلىب كىچىنلردن پاى اومور ھلە.

بونلار حىيات ھادىئە لرى نىن ايدئال و رئال
تجسسومودور.

آ.امىن اوو: شاعىر عۇمورو دونيانىن سئونجلى،
كدرلى گونلرى ايله دولودور. نە ائدسن كى؟ ائلە
اولوبمو ھانسىسا شەرى يازىب قورتاراندا آغلامىسان؟
كامال بى، من تخمىن ائتمىشەم كى، فىلان شەردە
بو كدرى ياشامىسان، آما سنىن دىلىندىن ائشيتىمك
داھا ايناندىرىجىدى، دئىلىمى؟

ك.آلىش اوغلو: عومومىتلە، تەك شاعىر يوخ،
اينسان، او اينسان كى، سئويلمگى، دويولماغى،
قىيىمتلندىرىلمگى، ياخشىنى-پىسى سئچمگى،
اۋزونە و سۋزونە حۇرمەت ائتمگى باجارىرسا، دئىە
بىلىرم كى، او، ھمىشە شاد اولور، قەمدىن، كەردىن
اوزاق اولور. من ھمىشە ھاقسىزلىقدان، لايىق
اولدوغونو بىلە-بىلە سەنە وئرمە مەكدن اۋزو دە قەصدىن
آجىمىشام:

ائەلە اوز گۇرموشەم، اوزلر اىچىندە،

اونا شوكر ائلە يىب، اونو آنمىشام.
مىن رىيا گۇرندە دوزلر اىچىندە،
واللە، تەسلىمىدن ھاوالانمىشام.

آما، يئنە اۋزومو تەمكىنلى آپارمىشام. ھمىشە
سىناققلاردان چىخمىش اورگىمە آرخالانمىشام.
بوتون بونلار باخمىياراق، آنا حسرتى و گنجىكىن
سادەت شەرلىرىنى يازاندا اۋزومو، حىسلىرىمى
جىلوولاي بىلمە مىشەم. البتتە، بو منىم زىف ايرادە لى
اولماغىمدان يوخ قلىب كۇوركلىگىمدىن اورە لى
گلىب.

بىر نەفر منىم كىتابىمى اوخوياندان سونرا گولە-
گولە دئدى: قارداش، سەندە قوش اورگى وارمىش. من
ائەلە بىلىردىم سنىن اورگىن دئو اورگىدىر.
مۇحكەم، ھەر شئىە بىگانە...

آ.امىن اوو: شەردە رەنگ نەدىر، سىمىوولدور،
يوخسا حەقىقەت؟

ك.آلىش اوغلو: پوئزىيا، دويغو و حىسلىرىن
زەنگىنلىگىندىن يارانىر. شەرىن سىررى اوندا دىر كى،
او كىتابدان يوخ، طەبىئەتنىن اۋزوندىن، حىياتدان بىرلە
نە. بىدىعى دوشونجە، حىياتىن روحو، جانىدىر. شەرى
ايسە بو دوشونجە نىن خوش تەبىسسومو، سورەتلە
دىيشىن دويغولارىن رەنگارنگلىگىدىر:

بىرچە بو قىش چىخسايدى دردىمىز آزالاردى،
ھاوالار ايسىندى، گونشلى ياز اولاردى.
آغاجلار چىچكەلە يەر، چەمنلر گوللەردى
قلىبىمىز فرەلەر، آرزولار دىللەردى
روحوموزو تەزە لىر، قوشلارىن چىويلىتىسى،
قلىبىمىزە يايىلار تورپاغى نەغمە سى.
گئەردىك مئشە لىرە، طەبىئەتنىن قوينونا،
باخاردىق توراجلارىن مەحبەت اويونونا،
گۇرەردىك كول دىيىندىن نەجە چىخىر بىئۇشە،
نەبە بويىنو بو كوكەدور، قەملى اولور ھمىشە.

سیمووللارلا بزه دیلمیش طبیعت لؤوحه لریدر.
بونلاری آنلاماق اوچون اینساندا (شایرد) چوخ
حساس و ظریف، اینجه دویوم قابیلیتی اولمالیدیر.
بو شعرله ج.بهلولزادنین رنگلرله یاراتدیغی
قنیرسیز صنعت اثری ده دئمک اولار. بیر فرقی وار
کی، او، فیرچا ایله، شاعیر ایسه اؤز دویغولارینی
سؤزله ایفاده ائدیر.

آ.آمین اوو: شعرینیزده ایکی جهته دیقت ائلمیشم:
سربست شعره مئیلینیز یوخدور و بیر ده پوئما
ژانرینا هوه سینیز. بلکه یانیلمیشام. بو ایکی
موناسیبتی شرح ائدین، اوخوجولاریمیز اوچون ده
ماراقلیدیر.

ک.آلیش اوغلو: دئکارتین بئله بیر فیکری وار:
شاعیرلرین قلمه آلدیقلاری شعرلر داها تئز
قاورانیلیر، باشا دوشولور. نینکی فیلسوفلارین
یازدیقلاری. من سربست شعرى اصل فیلسوفلارین
دونیا باره ده، اینسانلیق، معنویات و باشقا مثله لر
باره ده یازدیقلاری دومانلی، چوخلاری نین قبول
ائده بیلمه دیگی، باشا دوشه بیلمه دیکلری اثرلری
ایله موقاییسه ائدریم.

آذربایجانین سربست موضودا داهیانه شعرلر یازان
شاعیری پ.رضا و بیر نئچه باشقالاری اولموشدور.
لاکین اونلارین ج.وورغونون داغلار شعرى قدر
دیبلر ازیری اولان، آذربایجان شعرى سوییه
سینده سئویلن هانسی شعرلرینی گؤسترمک اولار.
مگر نیظامی نین، نسیمی نین، فوضولی نین،
واقیفین، م.آرازین، ب.واهابزاده نین یازدیقلاری
قافییه لی اثرلری بو گون خالقیمیزین روحونو
اوخشامیرمی؟

طبیعتین گؤزلیگینى دویماق، اوندان ذؤوق آلماق
اوچون ایلك نؤوبه ده ص.وورغونون، م.آرازین
شعرلری یادا دوشور. اونا گؤره کی، بو شاعیرلرین
پوئزیاسیندا خالقیمیزین نبضی وورور. من

کیم قیشین سرت اوزونو گؤردوکجه و اونون
تئز اؤتوب کئچمه سینی آرزولامیر؟ طبیعتین اویانان
واختینی، باهارین گلمه سینی صبرسیزلیکله
گؤزلمیر؟ پالیدین، اولاسین (وله سین) تر یارپاقلاری
نین عطری، موختلیف قوشلارین بیر-بیرینی سسله
مسی نین آهنگینی، سینفونیاسینی ائشیتمک،
دینله مک و بوتون بونلاری، بو رنگارنگلیگی دویماق،
شعره چئویرمک - طبیعتین اسرارنگیز لؤوحه لرینی
گؤروب سئیر ائتمک، شاعیر اوچون میصراعلارلا،
سؤزلرله بزه دیلمیش رسم اثری دئییلمی؟

زیره لر گؤیلرین یئددی قاتیندا،
دره لر مین آرشین قویو کیمیدیر.
چمنلر قیزلارین جهیز خالچاسی،
سولار دا دیریلیک سویو کیمیدیر.

گوللرین اوستونده شئهه باخ، شئهه،
گئجه نین اینجیسی سویون خاصیدیر.

ائله بیل قیزلارین آل یاناغیندا،
حیاتدان پارلایان تر داملاسیدیر.

لاچین لؤوحه لری ۱۹۷۶ جی ایل

چایین ساحیلینده آی ایشیغیندا،
بیر آیلی گئجه نین یاراشیغیندا.
ایلاهی گؤیلره توتوب اوزونو،
نازلانا-نازلانا اؤتوردو گوللر.

حزین نغمه ایدی، آخیردی سولار،
چؤلره حسرتله باخیردی سولار.
گولوشو سولارا دئییب سؤزونو،
نازلانا-نازلانا اؤتوردو گوللر.

۱۹۸۳- جو ایل

طبیعتی حئیرتله موشاهیده ائتمک، اونون سیرلری
نین درینلیگینه ائتمک، شاعیر دویومونون،
دونیاگؤروشونون، حیسلری نین تلاتومودور.

اونا گۆره ده، پوئما ژانرىنا بير او قدر مارق
گۆسترمه ميشم. دئميرم كى، بونا ايستعداديم،
ياخود ياراديجيلىق ايمكانلاريم چاتماز. سادجه
اولراق، پوئما باره ده دوشونمه ميشم.
آامين اوو: قزل نئچه يازيلير سند: اووقاتمى،
ماراقمى، يوخسا ايتن سئوگيمى؟

ك.آليش اوغلو: غزلىن ديللرده داستان اولماسى
اوچون فوضولى، سعد.شيرازى، ع.واحيد اولماق
واجيب دئييل: واجيب اودور كى، شاعيرده هم
اووقات، ياخشى احوال-روحيه، ياخود پيس.
شادلانماغى باجارقاق دويومو، ايلاهى طرفيندن
اينسانا وئريلن تميز، شفاف محبت، هم ده بونلارى
ياشاييب، ياراتماق ايستعدادى اولماليدير:

كؤكسومده ساكيتجه بير دريادير فيرياديم،

منه مين تنه اندير هم قوهوموم ياديم منيم.

نه واختدير قايساقلامير، يارالاريم سيزيلداير،

هر دفعه ديللنديكجه اوچجه سيملى اودوم منيم.

تاريخين قارشيسيندا كيم دئير كى، گوناھكارام

بس نيهه ايكي اولوب بيرجه آدى آديم منيم.

كامالين دردلريني بير باخيشلا اونوتدور سن،

كؤنلومون سئويملىسى، سئويملى ديلشاديم منيم.

بو بئيتلرده اينسان قلبنى اهتيزازا گتيرن دؤرد
اونسور بيرلشيب: دويان قلبن آغريلارى، يارالى
قلبن سيزيلتيلارى، ايكييه بؤلونموش بير خالقين
طالعي، بير ده بونلارين هاميسيلى اونوتماق اوچون
تميز و حليم بير باخيش. بو قزه لين اروز وضعنى
نين هانسى بحرینده يازيلماسى نين فرقينده دئييلم.
بونو ادبياتشوناسلار داها ياخشى بيلر. اونو بيليرم كى،
بو اووقاتيمن حالدان-حالا دوشمه سى نين
محصولدور.

بو گون آذربايجان پوئتياسيندا قزل يازانلارى
بارمقلا سايماق اولار. اگر يازديقلارى قزديسه. قزل

دوشونورم كى، هاردا ميللېلىك وار، اورادا خالقين
روحو، خالق معنوياتى، دوشونجه سى، غضبى، كينى،
سئوگيسى و س. اؤز عكسينى تاپير. خالقيميزين
پوئتيا منبعى ادبياتيميزا سونولان خاريجى
تاثيرلردن دئييل، اثرلرله فورمالاشان
دونياگؤروشوندن بهرله نير. تکرار انديرم، بيزيم
پوئتياميز يوخاريدا آدلاريني چكديگيم داهيلرين،
شاعيرلرين يوز ايللردى قويوب گئتديكلرى، سؤز
چالارلارى اوستونده كؤكله نيب. تصادوفى دئييلدير
كى، اونلار رسمى دؤولت طرفيندن خالق شاعيرى
آدينى آلماسايديلار بئله، يئنه ده خالقين شاعيرى
اولاجاقديلار.

روس پوئتياسى نين آلاهى پوشكينه مگر خالق
شاعيرى آدى وئرميشديلر. او دؤورون موختليف
شاعيرلرى كيمي نه اوچون پوشكين ده سربست
وضعنده شعر يازماييب. قافيه لى شعرلر روس
پوئتياسيندا يئنې بير اثر ياراديب و بو گون ۲۰
عصر روس شاعيرلرى اونون پوئتياسى نين اوربىتى
اطرافيندا فيرلانيلار.

پوئما ژانرى آذربايجان پوئتياسيندا نيظامى نين
ياراديجيلىغيندا اؤز قيزيل دؤورونو ياشادى.
ص.وورغون ۲۰ عصرين ۳۰-۴۰-جى ايللرينده اونو
چيچكلنديردى. بو ژانرا قول-قاناد وئردى. اوندان
سونرا بو ژانر ياواش-ياواش اؤز يئريني داها ييغجام
يازيلميش معنوى-پسيخولوژى شعر نومونه لرينه
وئردى. ب.واهابزاده نين و بير نئچه لرى نين قلمه
آلديغى ايجتيماعى-سياسى، ائپيك-ليريك
پوئمالاريندان باشقا. من دوشونورم كى، آرتيق پوئما
ژانرى اؤز دؤورونو باشا ووروب. داها شهريارين
حيدر بابايا سلام پوئماسى كيمي بديعى اثرلر
يازلسا دا، او گوجده، او صنعتكارليقدا، ادبى
موحيطة شئدئوره چئوريلميه جكدير.

شاعیرین ایچیندن چیخان توستو قاریشیق آلودور.
هم قیزدیرلاملی، هم ده توستونون آجیسی گۆز
یاشارتمالیدیر.

قلبی کؤورک اولانین هر سؤزونه جان دئیشم،
دئسه لر جانینی وئر، جانیمی قوربان وئرمیشم.
دؤزموشم مین عذابا، هئی چکیمش درد-الم،
چکدیگیم اودردلر دن دئسم ده، پونهان دئیشم.
... نه قدر دؤزدوم ایلاهی زامانین سرت اوزونه،
اونودا، قبول اندیب آدینا دؤوران دئیشم.
قلبیمین آتشیله سوسپدیلر، سؤندوردولر،
کول آلتدا قالان کۆزه، آلیش، آلیش، یان دئیشم.
دونیا جیدیر مئیدانیدیر، آت اوینادیر کامالسیزلار،
من بونو مین کامالا دؤنه-دؤنه قان دئیشم.

- دونیا شؤهرتلی ح. شیرازی، غزل ژانری نین
کوریفئیی ساییلان بو داهی اینسانین بیر بیتى ایله
فیکریمی تاماملاماق ایسته بیرم:
گل کی، بیر آه ایله من دردیمی ایظهار ائلگیم،
بو قدر آرسوزومون گۆر نه قدر حیکمتمی وار .

آ.امین اوو: سئوگی شعرلرینیز منی توتوب همیشه
و گئنیش یازمیشام؛ هانسی ایمپولسلو چالارلار
یازدیریر؟

ک.آلیش اوغلو: آذربایجان پوئزیاسینی محبت
شعرلرسیز تصوور ائتمک مومکون دئیل. داهی
نیظامیدن اوزو بری موعاصیر دؤوروموزه قدر. منه ائله
گلیر کی، ایلک دفعه الینه قلم آلیب شعر یازان
ائله سئوگی شعرلری ایله یازماغا باشلايیر. سونرالار یا
نورمال شاعیر اولور، یا دا هر ایکیسیندن الی اوزولور.
یا محبت دلیسی اولور، یا شعر دلیسی:

محبت دلیسی

نه قدر اینجه بیر تېسسومون وار،
باخندا گۆزلرین سوزولدو باخدی.
او سوزگون باخیشدا دويدوم بیر ووقار،

منه باخیشینلا گۆیلره قالخدین.

۰۸.۱۰.۱۹۶۷

هله کؤورک، هله تیتیرک ناشیدی،
هله عؤمرون گول قوخولو یاشیدی.
هله گیزلین ایلک چاغیریش سسیندی،
ائلجه باخ، او باخیش دا بسیمدی.
باهاریمدا خزان ایدیم، قیش ایدیم،
بیر اومیدسیز محبته توش ایدیم.
ائله باخدین بوز اومیدین ایسیندی،
ائلجه باخ، او باخیش دا بسیمدی.
ایستمیرم، قورو سؤزدن سارایی،
ایستمیرم، سسی-کویو، هارایی.
ایستمیرم، نه دانیشدیر، نه دیندیر،
ائلجه باخ، او باخیش دا بسیمدیر.

اون آلتی ایل اول بونپوره سی قویولان بیر فیکرین
۱۶ ایل سونرا موکمل بیر شعره چئوریلمه سی
غریبه دئییلمی؟ بئلجه، تکی ایلاهی طرفیندن
اینسانا ایلاهی دویوم وئریلسین، او نه واختسا اؤز
وارلیغینی گؤستره جک:

شعر دلیسی

... اوزه آلماسا دا دوستلار، تانیشلار،
بیلیرم، آرخادا قینادی منی.
حیات دا همیشه بورولغانیندا،
هرلندی، فیرلاتدی - سینادی منی.
قلبیمین، روحومون ائله آنیندا،
شیمشکلره دؤزن قیادی دردییم،
کیملری ییخمادین سؤز مئیدانیندا،
نه یاخشی من سننن اوز دؤندرمه دیم.

آه شعر، سن نسن

هردن دوشونورم کی، من ادبیاتی سئچمه سه
یدیم، هانسی ساهه نی سئچه بیلردیم؟ سونرا دا
دئییرم: بو عالمده لازیمینجا تانینماسام دا، یئنه
ادبیاتا اوز توتاردیم.

تمیز قلبه، اوركله سئونلر اوچون دونيا گۆزلدیر.
سئوہ نین گۆزونده کی مشعل، قیغیلجیم بوتون یئر
اوزونو ایشیقلاندیرار:

... هاوا خوش، گون آیدین،
گزینیرم من.

گۆزومون اؤنوندن گۆروشلر کئچیر،
باشیمی قالدیریپ باخیرام هردن –
ایلاهی! بو دونیا نئچه گۆزلدیر.

بیر آز ووقارلییام؛
بیر آز نشه لی.

بو دونیا کؤکسومه عاصیمان سیغار.
منیم گۆزومده کی ،

سئوگی مشعلی

بوتون یئر اوزونو ایشیقلاندیرار.

بلی، سئون قلب اوچون سئوگی مشعلیندن پارلاق
هئچ نه اولایلمز. بئله اولماسایدی...

آ.امین اوو: ایدئال شعرینیز وارمی؟ سوالی عادتین
وئرملر، من وئریم!

ک.آلیش اوغلو: آتا-آنا اوچون اؤولادین هامیسی
ایستکلی اولور. معنوی بوتؤولوگو اولان والیدین هئچ
واخت اونلارین آراسیندا آیری-سئچکیلیک آپارمیر.

اونا گۆره کی، منیم عالمیمده ادبیات قدر اینسان
معنویاتینی صافلاشدیران، اونو اولویلاشدیران، اینسانی
هرطرفلی دولغونلاشدیران ایکینجی بیر صنعت
تصوورومه گتیرمیرم. هرچند بو ساحه نین
تمثیلچیلری آراسیندا دا پاخیل، ایکی اوزلو، نادان،
یالتاق، ساوادیسز، یاخشی ایله پیسه قییمت وئرمگی
باجارمایان دلدوزلوقلا مشغول اولان، ایستعدادلی
اولانا قصدن آغیز بوزن، اونو آشاغیلاماغا چالیشانلار
آز دئییل. طبیعی کی، بئله لری تصادوفن، حیاتدا اؤز
سئچیمینی باجارمایان، او بؤیوک آدا همیشه لکه
گتیرن اینسانلاردیر. مگر ۷۵ نفر طلبه نین هامیسی
ادبیاتچی، ادبیاتا باغلانان اینسانلار ایدی؟!

اونلاردان بارماقلا ساییلان ۳-۴ نفر ادبی یولون
یولچولاری اولدولار.

محبتده بئله دیر. هر کس محبتده اؤز دونیاگۆروشو
پریزماسیندان باخیر. بو گون آذربایجان موحیطینده
صاف، تمیز، اولوی محبت وارمی؟! و او محبتین،
یالنیز او محبتین آلووندا یانان بیر نفر گؤستریمک
اولارمی؟ شاعیرلره گلدیکنده، صاف، تمیز معنویاتی
اولمایان محبت باره ده دویوملو، یادداقالان پوئزییا
یارادا بیلیمز.

بلکه ده داخيلن، هئچ كسه حيس ائديرمه دن اونلاردان هانسينا سا او بيرينه نيسبتن اوستونلوک وئير. بونو هئچ واخت بيروزه وئيرمير.

شاعير اوچونده بئله دير. اونون اوچون يازديقلاري نين هاميسي دوغمادير. عزيزدير. هر شعرين اؤز يئري، اؤز چكيسي وار.

من بعضن بدبينلشنده، حيصة قاپيلاندا اللرينده طالع يازيم ، گئجيكن سعادت ، مندن سونرا شعرلر يمه باخيرام، بير آز تسليي تاپيرام. بو شعرلرده دويان اوچون حياتين هر اوزو وار.

ايجتيماعي-سياسي، سوسيال حيات، آغري و عذاب و س. محبت شعرلري ايسه منيم ياشاديغيم حياتين كئچميشي، بو گونو و گله جگيدير.

... آي درديمي بيلن بنده،

گونه سنده، گونه منده.

تانرييا دوعا ائندنه،

هئچ يادين دوشورممى؟!

... سونونجو واقوندا ايتيب گؤزومدن،

هله ائشيديرم اونون سسيني.

او گئدير، گئتيكجه قايتاير منه،

سنسيز گونلريمين فاجيعه سيني.

و بونلار بنزر، سؤزونو، ميصرعسيني ديشمك مومكون اولمايان شعرلر. شاعير اوچون هميشه ايدئالدير. چونكي بونلار ياشانيلميش حياتدير.

آمين اوو: نثره هانسي ضرورتدن كئچدينيز؟ پوبليسيستيكادان، يوخسا طبيعي ايستكدن؟ هانسي قاليب چيخدى؟

ك.آليش اوغلو: ۱۹۸۰-۸۳-جو ايللرده تعييناتلا جبراييل رايونون قازانزه مي كندينده موعليم ايشله ينده شعر يازماقلا ياناشي، نسيرده ده قلميمي سينماق ايسته ديم. هر بازار گونو، گونده بير دفعه رايون مركزينه ايشله ين آوتوبوسلا سحر رايونا گئدير، آخشام ۴-۵ آراسي يئنه كنده قايديرديم.

رايونلا كندين آراسي ۴۰-۴۵ كيلومتر اولاردى. بو يولون جمعي ۲-۳ كيلومئترى آسفالت، قالانى داش يول ايدى. ائوينده قالدغييم مدينه ننه تك ياشاييردى. چوخ سليقلى قادين ايدى. بونا باخميايلاق، مالن پئنينى ديوارا اللرى ايله ياپاندان سونرا چاي-چؤرك حاضيرلاييردى. اللرينى تخمينن بير پارچ (كوروشكا) سو ايله ياخالاديقدان سونرا. هميشه منه دئيردى كي، بير وئديره سو قيزديريم، بورادا جيم. بير ائله يولو ازيتله رايونا نيه گئديرسن؟ من راضى اولموردوم. اونا گؤره كي، رايوندان هفته ليك فيلتيرلى سيقارئ آليرديم، هم ده اورادا ياشايان قوهوملار يمللا گؤروشوب حال-احوال توتوردوم.

و هر دفعه رايوندان كنده قايداندا احوال-روحيمده آغيرليق حيس ائديرديم. ساعات ۵-ده كنده قايدان آوتوبوس هارداسا ۷-۸-ده منزل باشينا چاتيردى. او واخت دا ساعات ۹-دا ايشيقلاري سؤندوروردولر. گئجه ساعات ۳-ده يانديريديلر. بو دا بير طرفدن ديلخورچولوق ياراديردى. كند جاماعاتى اوچون بونون هئچ بير فرقى يوخ ايدى. شام يئمگيندن سونرا اوزوم باغلاريندا ايشله ييب يورولان اينسانلار راحت-راحت ياتيرديلر. دوغروسو، رايونا گئديب گلندن سونرا من ده يورولوردوم. لامپانين كؤزرن ايشيقلاريندا گوندوز منى راحت بوراخمايان دويغولاري دفتره كؤچوروردوم. آما هر دفعه او ائيشلى-يوخوشلو يوللار، آوتوبوسدا گئديب گلن كند قادينلاري نين قايعيلى گونش ايستيسيندن- سويوغوندان بوزاران صيفتلىرى، بوز-بوز ياناقلاري گؤزليمين قاباغيندان چكيلميردى. بوتون بونلار منه ايلك حكايه مي يازماغا ستيمول وئردى. قايعى حكايه سيني. بونا يول قئيدلىرى ده دئمك اولاردى. سونرالار سوركچى ، قوجاليغين سون گونو ، سون

بعض داشلى-كسكىلى، دار، چتىن يوللا گئىدندە
 آرزو ئايدىرسىن كى، كاش بو چتىن كىچىلن يولدان
 سونرا قارشىنا گۆزل، اسرارنگىز اوجو-بوجاغى
 گۇرونمە ين بىر دوزنلىك چىخا، اوخاى دىيىپ
 درىندن نفس آلاسان، گۆزلىرىن اوزاندىقچا اوزانان
 چمنلىكلەر باخا. باخ، او زامان ھىم ھىسلىرىن، ھىم دە
 عاغلىن دىقتى ايله، شعرە سىغمايان دويغولار
 گئىشلىگىندىن يازماق اىستە يىرسىن. بو نىس
 يولودور. گئىش و روان. بورادا بدىعى پوبلىسىستىكا
 دا گئىش دىپازونا مالىكدىر. من اونون
 گئىشلىگىندىن و منى قانع ئادە جك ايمكانلارىندىن
 ۱۹۹۳-جو ايلدە ايكى مقاله دە: لىلىكلر يووالارىنا
 قايدىداقچى ، چۆللوكدە شەر دە اىستىفادە
 ائتمىشم. سونراكى پوبلىسىست يازىلار (رسمى) منى
 قلىن راضى سالماسا دا، نىنسىنە خاطىرىنە يازمىشام.
 آمىن اوو: يازى ماساسى سنىن اوچون ندىر؟
 ك.آلىش اوغلو: يازى ماساسى شاعىر، يازىچى
 اوچون مسئولىت كورسوسودور. او ماسانىن آرخاسىنا
 كىچىندە دونيانىن اولموشلارى و اولاجاقلارى سىنما
 لىنتى كىمى گۆزلىرى نىن اۇنوندىن كىچىر. او
 اولموشلارى و اولاجاقلارى سوزگىچىن كىچىرمك
 بۇيوك اىستىداد و دونياگۇرۇش طلب ائدىر.
 اونو دىيىم كى، منىم خصوصى اولاراق يازى ماسام
 اولمايىپ. ھىمشە:

بىر بوداق آلتىندا دالدىلانمىشام. ۱۱.۰۳.۲۰۱۸

سىغىناچاق ، دلى مورسل ، گۆز ياشلارىنا دۇنن
 قان حكاىە لرى ياراندى. ۱۹۸۲-جى ايلدە ياي
 طعتىلىندە باكىيا گلندە بىر نىچە حكاىە مى
 سوركچى حكاىم دە اولماقلا اۇزوملە گتىردىم و
 ادبىيات و اينجە سنت قزىتىنە، نىس شۇعبە سىنە
 گئىدىم. او زامان شۇعبە يە صابىر احمىدوو باخىردى.
 منى قبول ائلە دى، حكاىە لرى بىر-بىر ورقلە دى،
 ھانىسى رايوندان گلدىگىمى اوخويوب تعجوبلىدى.
 سونرا فىكرە گئىدى- ياخشى، بىر ھفتە دن سونرا
 گە لىرسن فىكرىمى دئىرم -دئدى. بىر ھفتە دن
 سونرا گۇرۇشدوك. ستولون آرخاسىندان دوروب
 صمىمىتلە اىلمى سىخدى.

سن يوز اىلىن يازىچىسىسان - دئدى، سنە ھىچ
 بىر مصلحت وئرمە يە احتىياج يوخدور. سوركچى
 حكاىن قالسىن، او بىرلىرى گۇتور؛ اينشاللا، كىتابىنا
 سالارسان. بو مقامدا سئروود آندئرسونون، اوليام
 فولكنئره دئدىگى سۇزلر يادىما دوشور: سن
 حدىندىن چوخ تالانتلىسان. سن موختلىف
 موضولاردا يازماق باجارىرسان. سىندە ھەر شى چوخ
 يوكسك سويىيە دە آلىنىر. اگر سن اۇز اوزرىندە
 چالىشماسان، گلە جكدە ھىچ نە يازا بىلمىيە جكسن
 س. احمىدووون او جوملە سى منە نە قدر قول قاناد
 وئرمىشدىسە، سونرالار اونو اۇزو سىندىردى. طبعى
 كى، قانادلارى سىندىرىلمىش قارتالىن سونرادان
 پروزالانىپ اوچماسى مومكون دئىل. اوچسا دا، چوخ
 اوزاغا اوچا بىلمىر.

و نھايت، باشا دوشدوم كى، يازىچى اولماق اىستە
 يىرسىنسە، (فرقى يوخدور شاعىر) اىلك نۇوبە دە
 اۇزون اولمالىسان، داخىلن اۇزون اولمالىسان، حىس
 ائتمە لىسن كى، سن شاعىر، يازىچى دوغولموسان.
 اىستىر كىندە دوغولاسان، اىستىرسە دە شىھردە. اساس
 اودور كى، موشاھىدە ائتمك قابىلىتىن اولسون.

گولزار شمکیرلی شعرلرله GÜLZAR ŞƏMKİRLİ ŞEİRLƏRİLƏ

PROF. MAARİFƏ HACİYEVA

پروفیسور معارفه حاجیووا

خادیملری نین، شاعیر و یازیچیلارین مقاله لرینی
بؤیوک قایغیکشلیکله توپلاییب نشر ائتدیرمیشدیر.
گولزار شمکیرلی ژورنالیست و شاعیرلیک فعالیتینه
آیریجا رنگ قاتان «قوشا اولدوز» کیمی علمی-
پوبلیسیست بیر ژورنالین دا تاسیسیچسی و باش
رئداکتورودور. گولزار شمکیرلی نین شعرلری نین آنا
خطینی ایسه عنعنه وی محبت لیریکاسی تشکیل
ائتسه ده، او، زمانمیزین آکتوال پروبلملرینی عکس
ائتدیرن مؤوضولارا دا حساسلیقلا یاناشیر، بو
مؤوضولاری پوئزیانین دیلینده سسلندیریر. وطن،
اونون بیر پارچاسی اولان قاراباغ حصر ائتدیگی
پوئتیک نومونه لر آیریجالیق تشکیل ائدیر. بو
شعرلرده دؤولتیمیز، خالقیمیز، اونون کئچمیشی،
بوگونو قلمه آلینیر. گولزار خانیم اؤزو ده بونو
اعتیراف ائده رک شعره اولان حساسلیغینی بئله
پوئتیکله دیریر:

منی روحلاندیران ایلههامیمسینیز،
دؤیوش میدانیندا سیلاحیمسینیز.
یاخشی کی، دونیادا سیز واریمسینیز،
سیزه میننتدارام، آی شعرلریم!

اونون لیریک شعرلری گوجلودور. بو گوج اولوی
محبتدن، دوستلوق و صداقتدن یاراندیغی اوچون
اوخوجو ایله تئز دوغمالاشیر، مهربانلاشیر،
دوستلاشیر. اوخوجویا اونا تانیس و دوغما اولانی بیر
داها خاطیرلادیر:

یاشاماق ندرسه، من دئییم سیزه،
یاشاماق — سئومکدیر، سئوه سن گرک.
دویولان بیر سئوگی یوخدورسا اگر،
اوندا بئله دنیا نییمه گرک.
سئوگی نین حسرتی ووصالدان شیرین،
دؤزه رک بو درده گوله سن گرک.

دئییرلر کی، آذربایجان خالق شاعیر خالقیدیر. بو، او
دئمک دئییلدیر کی، خالقین هامیسی شعر یازیر،
شاعیرلیک ائدیر. بیزه اونا گؤره شاعیر خالق دئییرلر
کی، بیز سؤز آنلایانیق، سؤزدن سؤز گؤتوره نیک. آما
شاعیرلیک، شعر یازماق بیر باشقادیر. بورادا
ایستعداد، میزان-ترزی، بیر ده فلسفی دوشونجه
طرزی وار. منیم تانییدیغیم نجیب دوشونجه لی،
شیرین لهجه لی، «شعر دونیاسی نین اؤز قانونو وار»
دئین درین مضمونلو پوئزییا نومونه لری، آنلایشلی
پوبلیسیست اثرلر مؤلیفی گولزار شمکیرلی زمانمیزده
اؤز قلمی، پوئتیک دوشونجه لری ایله تانینان
خانیمدیر.

۲۰۰۶-جی ایلدن بو گونه قدر نشر اولونان «ائله بیر
محبت ایسته بیرم»، «دؤیوشجم سونا قدر»، «آراین
منی» کیمی کیتابلارلا برابر اونون ۲۰۰۸-جی ایلده
نشر ائتدیردیگی «سؤنمز گونشین اولدوزلاری»
کیتابی نین آیریجا یئری واردیر. بو کیتابدا گولزار
خانیم دونیانین سیاسی لیدرلری ایچریسینده
آیریجا یئری اولان حیدر علیو حاقیندا دؤولت و علم

اوتانجاق قىزلار تىك چوخ حىاليىسان،
يىقىن كى، دردىمدن آز-چوخ حالىسان،
سن ده منىم كىمى چوخ هاوالىسان،
درد-غوصه ايچىندە بىش بنؤوشم.

گۆى گورولدار، دىكسىنرسن آماندىر،
دونىادا هر شئىدن تىكلىك ياماندىر،
سنىن ده حسرتىن يار سارىداندىر،
سىناقلاردا مرد يىتتىش، بنؤوشم.

كاش گۆرىدىم چمنزارا دؤنموسن،
دردلرىنى چىچىكلرلە بؤلموسن.
سئومك اوچون سن دونىايا گلەيسن،
سىررىنى آچ سن گولزارا، بنؤوشم.

دونىا

ياراندىغىم گوندن من بو دونىادا،
هئى سنىه ايمتاحتان وئىرىم، الله!
نە قازانمىشام كى، من بو دونىادا،
بو قدر حسابات وئىرىم، الله!

ايمتاحتانى وئىر جىنايت ائدن،
خالقىن قارشىسىندا قباحات ائدن،
قېلرە سوخولوب، خىانت ائدن،
من نىيە ايمتاحتان وئىرىم، الله؟

عذابسىز قووشان محبتلىرىن،
عؤمرو قىسا اولور، بىلە سن گرک!
شاعىرە خانىم «محبت دونىانى فتح ائدىر» دئىرک
محبت سؤزوندن پوئىيانىن دىلىندە الوان چلنگ
توخوپور:

ائله بىر محبت اىستە يىرم كى،
منى تاج ائيله يىب قويسون باشىنا،
ائله بىر محبت اىستە يىرم كى،

كئچدىگى يول فرق ائتمە سىن ياشىنا
دئىرک بولاق سويو كىمى صاف، دورو محبت
اىستە يىر. اينسان اوغلونون اىستگى ده ائله بئله
اولوى محبت دئىلمى؟

اونون شعرلرىندە محبت ده، حىات فلسفه سى ده،
«سؤز قىلىنجدان كسرلىدىر، هر سىلاحدان
گرکلىدىر» دوشونجه طرزى ده، اينسانلار يىمىزىن
قبول ائتدىگى ساتىرا آنلايشى دا، عايىله-معيشت
مؤوضولارى دا اوخوناقلى، دوشوندوروجو و
مضمونلودور.

شعر دونىاسى زنگىن اولان گولزار خانىم شمكىرلى
نىن بىر نئجه شعرىنى چوخ مؤحترم خدافرىن
درگىسىنى اوخوجولارىما تقدىم ائدىرم.

بنؤوشم

كول دىيىندە بوينو بوكوك قالمىشام،
چمنىندن آيرى دوشن بنؤوشم.
بولود كىمى دولوب فىكرە دالمىشام،
تنهالىغىمى سنىن گوشن، بنؤوشم؟

درد-قەمىنلە اوخشايرسان اؤزومه،
قورخورام سؤزلىرىم ده يە خترىنە،
گل گؤزه لىم، گل دردىنى دئ منه،
شن چمندن آيرى دوشن بنؤوشم.

مینبیر فیریلداق ائدیپ، سونرا حجه گئدنلر،
 اؤز دیلینی بیلمه ییب، باشقا دیل اؤیرنلر،
 ترجمه سین بیلمه ییب، موسیقی دینله ینلر،
 موغاماتی سؤندوروب رئه قولاق وئرنلر.
 میلیل دونو سویونوب، اجایب گئیننلر،
 داها نه لر وار، نه لر، سایماقلا بیتیر مگر؟
 نه دانیشیرسان، جانیم، مگر سؤزمو قحطدیر؟
 زامان طلب ائدیر کی، سابیر سؤزو گر کدیر!

باش ایمه دیم کیمسه نین آرتیغینا،
 چوخلاری سیغینیر یاد قولتوغونا،
 قیسیمیشام تک حاقین درگاهینا،
 نه قدر ایمتاحان وئریم، الله؟
 مردی قووا-قووا نامرد ائيله مه،
 نامردی قوواراق اوزون مرد ائيله،
 حاقین یولون ابدی توتانلاری،
 اوجالیدیپ، نامرده بؤیوک درد ائيله!

غلامحسین ابراهیمی پرگو متخلص به

یالیز خلخال

در سال ۱۳۴۰
 در روستای پرگو
 خلخال متولد و
 از سن ۱۹

سالگی به نوشتن شعر رو آوردم در سال ۱۳۶۲ به شهر بندر
 انزلی مهاجرت واز سال ۱۳۶۸ وارد انجمن ادبی شیدا
 بندرانزلی شدم و از سال ۱۳۸۷ تا کنون عضو هیات رئیسه
 انجمن شعر و ادب شیدا و از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۲ به
 عنوان سرپرست انجمن ادبی اهل قلم پروین انزلی منصوب و
 در سال ۱۳۷۶ اولین منظومه ترکی موسوم به گونئی داغی ،
 نظیره ای — حیدر بابای استاد شهریار به چاپ رساندم
 در سال ۱۳۷۲ نمایشنامه تورب تاماشاسی که بصورت منظوم
 و موزیکال ترکی با تفاق استاد وجه الله رضانی گیوی
 (وجی) تالیف و پس از بارها اجرا در ۴ جشنواره مختلف در
 سال ۱۳۷۹ در سالن آذربایجان باکو سه روز به روی صحنه رفت
 در سال ۱۳۷۶ به عضویت فوند مدنیت باکو در آمد و بارها در
 مجمع الشعراء باکو و روزنامه و تلویزیون باکو شعرهای
 خودم را قرائت نمود در سال ۱۳۹۰ نمایشنامه آیین-شاپین

صابیر گوزو گر کدیر

کیم دئییر: «دونیایا اؤز گوزوم کیفایتدیر»،
 کیمسی نه دئییر کی، واجیبی بصیرتدیر.
 نه سؤیله بیرسن، جانیم، مگر گوزمو قحطدیر؟
 زامانین طلبیدیر، سابیر سؤزو گر کدیر.
 فیکیر وئرین، سون واختلار چوخالیب سؤز دئینلر،
 یئری گلدی، گلمه دی مداحلیق ائيله ینلر.
 اصلینده ایبلیس اولوب، ملک دونو گئینلر،
 شخصیت، لیاقتی شؤهرته دییشنلر.
 سونرا عالمیلیک ائدیپ، اخلاقدان درس دئینلر.
 مرد ایگیدی قوواراق، سوندا نامرد ائدنلر،
 ایله فورست دوشسه، میلّت باشی کسنلر.
 گئری ضیالی اولوب، ذکادان دم دئینلر،
 روشوت آلماق خترینه، دوغرو ایشی آینلر،
 میلیل پولو اونودوب، دوللارلا اؤیونلر،
 فهله لری ایشله دیب پوللارین وئرمه ینلر،
 یوخسول قوهوملارینی اؤزونه یاد بیلنلر،
 ایشی کئچن اؤنونده یئددی قات آییپنلر،
 خالقین مالینی یئیپ، خالقی بینمه ینلر،
 گؤیدلنلر اوجالیدیپ، سدفه وئرمه ینلر،
 اصلینده کافیر اولوب، دینله پردلنلر.
 دیندن بیخبر اولوب، موللایق ائيله ینلر،

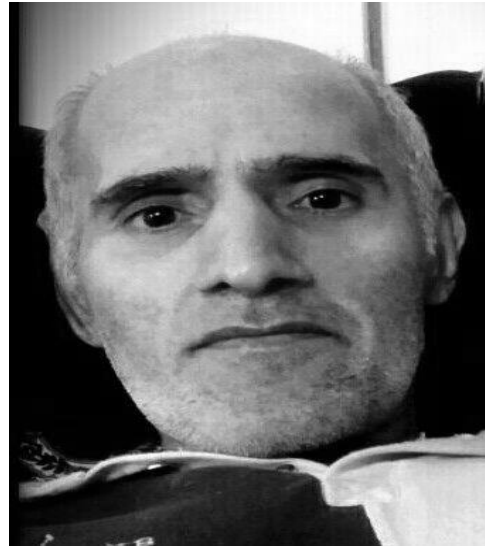
بصورت موزیکال و منظوم ترکی را نوشتیم و به کارگردانی آقای بابم طاهری به صحنه رفت و در سال ۱۳۹۶ نمایشنامه مشهده عیباده را باز نویسی نموده و در بندرانزلی به کارگردانی بابک طاهری به صحنه رفت در طول ۳۷ سال فعالیت ادبی و هنری در بهمن ماه سال ۱۳۹۶ موفق به اخذ دکترای همسطح زبان ادبیات ترکی شدم و دو کتاب شعر در حال چاپ دارم و یک نمایشنامه به نام لوتی قوباددر دست تالیف دارد بیشتر شعرهایش به زبان تورکی است و اگر شعر فارسی مد نظرش باشد و از محتوای آن را دوست داشته باشد به تورکی ترجمه مینماید که حدود ۳۰ ترجمه تورکی از خواجه حافظ و استاد شهریارو پروین اعتصامی و سهراب سپهری در کارنامه فعالیت هنری دارم .

افتخار نگارش ۴ مقدمه بر کتابهای شعر دوستان ادیب دارم و هم چنین ۲۵ سال افتخار همراهی با استاد همیشه جاوید وجه الله رضانی گیوی (وحی) را داشتم که آن فقید دو سال قبل از فوتش حقیر را بصورت رسمی و ثبتی بعنوان وصی هنری خود تعیین فرمودند که اگر عمری باقی باشد دیوان اشعار استاد را که در حال جمع آوری است چاپ خواهیم نمود من ۱۳۷۶ بیر نظیره حیدربابایا سلام آقای گونئی داغی آدیلان چاپا یئتیرمیشم ایندی ده قوزئی داغی آدیلان ایکیمجی منظومه حاضیرلانیب چاپا یاخیندی بیستون داردآ قالیب دآر گۆنو فرهاد چاغیریر اۆز توتوب خالقا بۇ گۆن دردینه ایمداد چاغیریر نچه آیدور کی توتوب غم تۆزی خالقین یاخاسین یئر تکانیندا اۆچۆب ائولری بر باد چاغیریر دئمیره م یاردیم الی چاتمادی ائل دن ائله چوخ آمما تام راضی دئییل قتش گۆنو خرداد چاغیریر دولتین بوشدی الی بوش قبا کیم ال اؤزادار ال موغاننان اؤزؤلؤب خورمالی بغداد چاغیریر یانقومون چاتدی الی وئردی دولار قئدری قئدر آمما دولت کابینی هی بابا نان داد چاغیریر دایی نن اللری وآر اولسون اگر ییغدی کومک بۇ سبب دن بوتون ائلر اونو اوولاد چاغیریر اؤ چیراق کی ائوه لازیم دی مچیدده نه گئرگ آج قالان کیمسه یازیب سجدیه سجداد چاغیریر توتور ایرانی نییا غم توزی هر گون بی جوره یا پلاسکؤدا اؤلور ، سانچی نی صیاد چاغیریر

ایندی ده دئییدی دآغا کۆر سامالوت، کوهنه-کۆله هله اوچ گۆندی یازیق یولچولار الداد چاغیریر تنزه گویا تاپلیب تای قولاغی داغلاردا تصدیق اوامور هله لیک هر بیرری بیر زاد چاغیریر شاعیرین شغلی فقط شعر و شعار یازما دئییل سحو انده رکن صادی ضاد عادل حداد چاغیریر (هر سخن جای و هر نقطه مکانی دارد) فرقی یوخدور بۇ سۆزی هر کیشی -آرواد چاغیریر هر کیم هر دین ده اولاد دآر گۆنو دانمماز دئیرین قاردا قالمیش یازیکا وعده ی مرداد چاغیریر حادثه موجی خئبر ایلمه ز هئچ یاندا قاباق علم و تکنیک بوراخیب اجنبی ساللاد چاغیریر روسلارین دؤنقۆزی چوخدان موغانی قانلی بیچیپ بیله ره ک قایداسینی قتلینه جلالاد چاغیریر هله اؤل اینجه صنعت خادیمی پسوندی کیا اؤن دۆزی دادلی بیلر رستمی میقداد چاغیریر وطن عشقیله قانا باتدی جاوانلار هله ده آردیسی وار هله لیک هر گونه بیر یاد چاغیریر داعشین بیر خطری ، درویشی اوناندا به تر تهرانی قانه چئکی هر جلهی گناباد چاغیریر ای شهیدلر قانی حاقدان سیزه یوخ باشقا صیفت خاوری اوغلی اولوب باش دئله پهباد چاغیریر بیلیمیره م هانسی سۆزی، هاردا یازام ،هاردا، دانام قئرمیزی دیل دییسن گۆی باشی بر باد چاغیریر هر کیمین بیر یئری وار اوردا گئترک خیدمت انده بیلیمین جاهیل اولاد، احراری الحاد چاغیریر الی دوققوز یاشیمن قئرخ ایلی یازماقدا گئچیپ هر کیم اؤز آنلایشیلا منه بیر آد چاغیریر آدینی آدلارا قویماقلا هله قاش-گۆز اندیر اوغلانی حاققی بیلیر، آلاها قئز داد چاغیریر ایندی تکنیک گئلیب فوری بیلیر قیزدی -اوغول قئز بئسی،خوشقدمی ،کهلیگی دای یاد چاغیریر قاریشیب نینده یؤمورتا بیرسی آغدی - ساری کیمسه اوزدن آریغی ظن ایله معتاد چاغیریر منده شاعیر کیمی یالنیز چاشیرام سیزدن ایراق (اوره گیم خوشدی عبالیم منی اوستاد چاغیریر)

ایرج خداویردی ۱۳۵۳ کودول کندی خلخال بولکه سی

سورملی قیز قلوب دیلده
کوزه لری سینیر آلدہ
هوروکلر قالمیب بئلده
ساجلارینی آچوب گئدیر
نه شیرین وار نه ده فرهاد
گئچمیشلردن قالان بیرآد
عشق آدینا اولور بیداد
یار، یاریندان گئچیب گئدیر
مرد اوغولار دوغان وطن
علت ندور بیلیم ندن
هاممی اولوب چورک کسن
بیربیرینی بیچیب گئدیر
غیرت گئدیبدی گوزلردن
حرمت قاچوبدی سوزلردن
الله اینجیب بیزلردن
داهی بیربیر سیچیب گئدیر
بیلیمگ اولمور کیمدی یولداش
دوشماندی قارداشا قارداش
(ایرج) آغلار گوزده قان یاش
غم باده سین ایچیب گئدیر

تحصیلات دیپلم متوسطه ادبیات درحال حاضر ساکن
شهرستان بندرانزلی میباشم از نوجوانی به شعرو
شاعری علاقه داشتم. علاوه بر کار و شاعری بصورت حر
فه ای رشته ورزشی کشتی وجودو کار کردم
و چندین مقام قهرمانی در سطح استانی و کشوری
کسب کر دم. دارای دان یک جودو
کمر بند سیاه بودم و بعلت آسیب نخاعی که باعث از پا
افتادن بنده شد. شعر را بصورت جدی دنبال
کردم. والان عضو انجمن شعر پروین انزلی میباشم
آرپاچایی گئدیر هارا؟

نه سیل گلیر، نه وار سارا

خان چوپان گزیر آوارا

اثل اوبادان کوچوب گئدیر

موغان آغلیر یانا یانا

ناحاق قانلار قان باقانا

گونلوم ایستیر کی دایانا

دورنالاری اوچوب گدیر

دفتر شعریم قالار سا ناتمام ای نازنین
هرتوتاندا اللرونده، بیل خرابات اهلیم
منکی شعرین عالمیندن بیر نصیبیم اولمادی
دلخوشام بوندانکی عمر و مده مناجات اهلیم
ایستمز دیم کی دوشه دیلدن دیله افکاریمی
خالقیم ائتمیش مقدر، چون عنایات اهلیم

بیر داغدا بیتن سرو آغاجیندن سازیم اولدی
دیدیم سیمینه سیزیلداغ گوردوم الیم آغلار
چالیدیقچا دوشر یادینه داغلاردا نیگار
حسرت چکیب آهیله دییر سوگیلیم آغلار
هر پرده سینه مین هاوا یاز دیرده طبیعت
اوینار سا کسه سینمده آغیزدا دیلیم آغلار
گاها دییر آشیق هله دوز چالما دایان دور
دونیا غمه بوینومدا اییلدیم بئلیم آغلار

اشتباهی جبران ناپذیر

صنم زنگالی

در مناطق ترک نشین ، با کودکانمان فارسی صحبت کنیم تا در دوره ی تحصیل ، پایه ی قوی تری برای یاد گیری داشته باشند.

این سخن تا چه اندازه با اعتبار است؟ و آیا هیچ پایه و پشتوانه علمی دارد یا خیر؟

در اصل کودکانی که به زبانی غیر از زبان مادری سخن گفتن را آغاز کرده اند، در مقطع پیش دبستانی و دبستان با مشکلات فراوانی در یادگیری مواجه می شوند.

طبق تعریف روانشناسی، زبان مادری کودک زبانی است که مادر به هنگام حاملگی به آن زبان صحبت می کند. چون در این زمان، کودک به زبان مادر نزدیکی دارد و هجاها و حروف را بیشتر دریافت می کند. پس اگر بعد از تولد کودک اقدام به صحبت کردن با او به زبان دیگری کنیم، کودک را از یادگیری آسان محروم کرده ایم

اصولا در خانواده هایی که تحصیل کرده و دارای فرهنگ غنی تری هستند، پدر و مادر ها ترجیح می دهند که به زبان مادری با کودک خویش تکلم کنند، که این امر باعث غنی تر شدن شناخت و فرهنگ در کودکان می شود. کودک فرهنگ خویش را کامل می شناسد، با گذشته و تاریخ منطقه اش کاملا آشنا می شود، حتی با موسیقی و ادبیات زبان خویش انس می گیرد و بزرگان شعر و ادبیات و موسیقی منطقه خویش را می شناسد، و اینها همه سبب بالا رفتن هوش و آگاهی کودک می شود

یادگیری زبان دوم کار مشکلی نیست، چون در یک کشور، در اکثر کانالهای تلویزیونی و مدارس و مجامع رسمی، به زبان ملی و دوم سخن گفته می شود و کودک خواه ناخواه به صورت خودکار، زبان دوم را در حد اعلا خواهد آموخت. زبان مادری بخش ریشه ای هویت خویشتن خویش انسانهاست. و برای حفظ فرهنگ و هنر و ادبیات یک منطقه زبان مادری در صدر نشسته است. کسی که نتواند به زبان مادری خویش

تکلم کرده و بخواند و بنویسد، در وجود خویش و با خویشتن خویش به مشکل بر می خورد، در حقیقت نمی تواند انفعالات مغزی و ذهنی خویش را بیان کند، وقتی شخص می خواهد مساله ای را در درون خویش حل کند یا هیجانات درونی خویش را ابراز کند به زبان مادری محتاج است.

وقتی کسی زبان مادری خویش را نیاموزد، عمقی ترین فرآیند هیجانی خویش را از دست می دهد، آموزش زبان دوم بدون آموزش زبان مادری به مغز آسیب وارد می کند. اهمیت زبان مادری باعث شده که کنوانسیون ها و کنفرانسهای فراوانی در این مورد در سطح بین الملل برگزار شود، از آن جمله می توان به کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۹۹۰ و کنفرانس جهانی آموزش برای همه در سال ۱۹۹۰ اشاره کرد. پس مادران امروز باید این مساله را به خوبی درک کنند که کنار گذاشتن زبان مادری آسیب جبران ناپذیری به روند شناختی، هوشی، و عاطفی و کلامی کودک وارد می کند، نقش مادران در تربیت و آموزش کودکان بسیار موثر است. علاوه بر این مساله استعمارگران کوشیده اند که برای تسخیر و استعمار یک منطقه زبان مادری و اصلی آن منطقه را از بین ببرند، به گفته جبران خلیل جبران، (برای انهدام یک تمدن سه چیز لازم است:

۱- خانواده

۲- نظام آموزشی

۳- الگوها)

در حقیقت زبان مادری ما یک گنجینه است که در کنار زبان ملی کشور باعث رشد و تکامل فکری فرزندانمان می شود. پس برای حفظ زبان مادری و تمدنمان باید در گام اول از خانواده شروع کرد.

در خانواده مهمترین وظیفه بر عهده ی مادر است. این مادر است که زبان و فرهنگ و تاریخ و موجودیت یک منطقه را به کودکش آموزش می دهد.

(آبادی هر مملکت از دانش زنهاست)

چه بر پسران تربیت آموز زنانه

مادر که ندانست وطن چیست، عجم چیست

اطفال چه دانند که از آل کیانند؟

بایست بخوانند تواریخ عجم را

تا حب وطن در دل ایشان بنشانند)

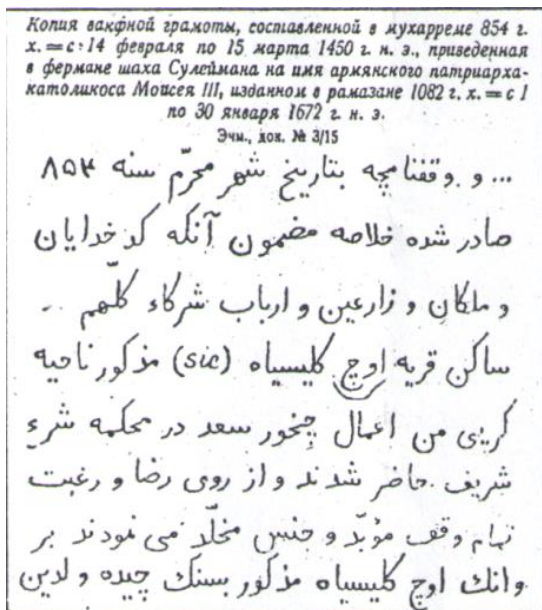
میرزا علی معجز شبستری

ئارمنستان دۆولتى نىن قديم آذربايجان تورپاقلاريندا ياراديلديغىنى

ئارمنى منبعلىرى ده تصدىقله يير

سانكپئتئربورقا(سن پترزبورگ) آپاريليب نشر
ائديلميشدير. سندی و اونون ترجمه سینی عثینی
ایله اورتا عصرلر یازی اوسلوبونا اویغون
اوخوجولاریمیزا تقدیم ائدیریک:

...وقفنامه کی، ۸۵۴-جو ایلین محرم آییندا یازیلیب،
خولاسه مضمونو بودور کی، چوخورسد ویلایتیندن
کیریی ناحیه سینده اوچکیلسه کندی نین
جاماعاتی، اربابلاری و کندخودالاری اکینچیلر محله
سینده حاضر اولوب و اؤز راضیلیقلاری ایله همیشه
لیک باغیشلادیلار و وقف ائتدیلر کیلسه یه

بوئۆلۆکلە و بو موقوفه لرین (وقف ائدیلیمیش- م.ا).
ایداره سین او خلیفه یه کی، بو خلیفه ایلیل بو
کندین گلیرینی ضبط ائلسین و اؤزونه و باشقا
کیلسه ده کیلرینه صرف ائتسین .

موسلمان شاهی نین ایضالادیغی فرمان هله ۱۰-
عصرده ائرمینی سیاستی نین، ائرمینی حیلە گرلیگی
نین باریز نومونه سی اولماقلا، تورپاقلاریمیزین اله
کئچیریلمه سی، منیمسنیلمه سی تاریخی نین اؤیره

شاه فرمانی

دکتر، پروفیسور مەممەد ایراج اوغلو
Dr.PROF.MƏMMƏD İRƏC OĞLU

یقین کی، اوخوجولاریمیز بو باشلیغی اوخویاندا
فیکیرلشه جکلر کی، صحبت ائل آراسیندا یاییلمیش
بیر روایتدن، بوینوندان شاه فرمانی آسیلمیش
قودورغان پیشیکدن گئده جک. او پیشیکدن کی،
آغینا-بوزونا باخمادان قونشو ائولرینه گیریر، ایسته
نیلن مجلسلره باشینی سوخور، اؤزگه سوفره سینه
گۆز دیکیردی... یوخ، همین احوالاتدان
دانیشمایاجاغیق، آنجاق صؤحبت آچاجاغیمیز مثله
لرین ماهیتی یوخاریداکی احوالاتلا عئینیدیر. ینی
قودورغان پیشیک رولو اوینایان، عصرلر بویو
تورپاقلاریمیزا گۆز دیکن، زامان-زامان اونلاری
قوپاراق اؤزلرینه مسکن ائدن

بدخواه قونشولاریمیز ائرمینلردن گئدیر. شاه
فرمانی دا تاریخی سنددیر... نه قدر آجی اولسا دا، بو
موسلمان حؤکمداری سولئیمان شاهین آذربایجان
تورپاقلاریندان کسب ائرمینلره وئرمه سی
حاقینداکی فرمان ایدی.

همین فرمان هیجری ۸۵۴-جو ایلین محرم آییندا
(میلادی تاریخی ایله ۱۵ مارت ۱۴۵۰-جی ایل)
ایمضالانمیش، ۱۰۸۲-جی ایلین رامازان آییندا ۳۰
یانوار ۱۶۷۲-جی ایل-د) چاپ ائدیلیمیشدی. همین
سند یوز ایلیکلر بویو ائچمیدازین (اوچکیلسه کندی
اراضیسینده) کیلسه سینده ساخلانیلیمیشدیر. سند
کئچن عصرین ۳۰-۴۰-جی ایللرینده

فیتنکار و خیانتکار ایشلرینی تاماملماق مقصدی گودوردولر. هله ۷-عصرده خیلافت اوردوسونون قافقازا و آذربایجانا یوروشلری زامانی ائرمینلرین حیلە سی و واسیطه چیلیی نتیجه سینده عرب خیلافتی آلبان دؤولتینی لغو ائتمیشدی (۷۰۵-جی ایل). بونون سببلریندن بیرى ده خیلافتە قارشى آزادلیق موحاریبه سی آپاران سرکرده جاوانشیرین مغلوبیتی و اؤلومو ایله بیتن موحاریبه اولموشدو (۶۸۰-جی ایل).

متندن بئله بیر سوال اورتایا چیخیر کی، هله بیر نفر ده ائرمینییه راست گلیمه ین اراضیده معبد نئجه تیکیلدی؟! نه تئز او خلیفه کی، او معبدده ساکین اولدو؟! معلوم اولور کی، کیلسه کیلیکیادان کؤچورولرکن اوچکیلسه کندی نین اراضیسینده همین تیکیلی مؤوجود ایدی. بو تیکیلی ایسه آذربایجانین موختلیف بؤلگه لرینده سالامات قالمیش آتشپرست معبدلری اولوب. بو سطرلرین مؤلیفی ایکی دفعه همین موناستیردا اولموشدور. ۱۹۷۵ و ۱۹۸۱-جی ایللرده. ایروانا تورپرست کیمی گئتیدییمیز واخت کیلسه یه زیارت تورپرست مارشوروتلارینا سالینیر، ائرمینی خالقى نین دینی اینانجلارینا نئجه حؤرمتله یاناشماسی نوماییش ائتدیریلردی. معبدە یاخینلاشاندان اوراداکى اورنامنتلرین شرق اؤلکه لرینده (هیندیستان، ایران و آذربایجان) عئینی اوسلوبدا ایشلنمیش آؤستا-آتشپرستلیک آبیده لرینده کی اورنامنتلرله عئینی اولدوغونو گؤرمه یه بیلمیرسن.

موسلمان حؤکمداری اوچون کیلسه نین قدیم معبدە کؤجورولمه سی نین گویا هئچ بیر اهمیتی یوخ ایدی. چونکی، ایسلام دینی آتشپرستلییه، اونون مادی و معنوی سروتلرینه موحاریبه اعلان ائتمیش، اصلینده اوندان قالما نه وار ایدیه هامیسی

نیلمه سی باخیمیندان چوخ قییمتلیدیر. تاریخی منبعلردن آیدین اولور کی، ائرمینلر هله میلادین اوللریندن گوجلو بیزانس ایمپئریاسی ایله آپاردیققلاری چکیشمه نتیجه سینده اویونجاق دؤولتلرینی ایتیرمیش اؤن آسیانین موختلیف ویلايتلرینه، ایران اراضیسینده سپلنه رک یاشامیشلار. قریقوریان مذهبینی تبلیغ ائدن ائرمینی کاتولیکوسلاری کیلسه دن تکجه دینی-ایدئولوژی مرکز کیمی یوخ، هم ده باشقا خالقلارین تورپاقلارینی اله کئچیرمکله اونلارین مادی و معنوی ایرسینی اؤز آدلارینا چیخماق اوچون ایستیفاده ائدیردیلر. تئزور و تخریباتی، موحاریبه نی اؤزلری نین باشلیجا مقصدی سئچمیشدیلر. سولیمان شاهین ایضالادیغی فرمان هله کیچیک آسیانین، سولطان فاتح محمت طرفیندن تام فتح اولونمادیغی دؤوره یاخین ایدی. ینی ۱۴۵۳-جو ایله هله ۱۲ ایل قالیردی. تاریخین گئدیشینی، تاریخی حادیشه لرین نئجه دؤور ائده جگینی اولجه دن گؤره بیلمک مهارتینه مالیک اولان ائرمینلرین همین دؤورلرده اؤن آسیادا گزیب دولاشدیقلاری، سرسری آختاریشلاری حاقیندا تاریخی منبعلرده معلوماتلار واردیر. بو گزینتیلر همین اراضیلرده بوشلوق آخترماق، اؤز دؤولتلرینی یاراتماق جهدلریندن باشقا بیر شئی دئییلدی. یاخینلاشان فلاکتی (سولتان فاتح محمتین موظفر یوروشونو) گؤرن ائرمینلر ۱۴۴۱-جی ایله کیلیکیادان ائرمینی آتوکئفال کیلسه سینی جنوبی قافقازا، اوچکیلسه (اچمیدازین) کندینه کؤچورمه یه نایل اولورلار. ائرمینی دیندارلاری بونولا ایران و عوئمانلی دؤولتلی نین دیقتیندن یایینماقلا اوجقارلاردا ایش آپارماق، داها گوجلو خریستیان دؤولتینه (روسیایا) قونشو اولماق، هله ۸- عصرین اوللریندن آلبانیادا آپاردیققلاری

خۇكىمدار ئىرمىنى اولسايدى (الله ائلمىسین) بونو
موسلمان دىندارلارى اوچون ائدردىمى؟!

فرمانى ايمضالايدان شاهين الى دوشىرلى
اولموش، ئىرمىنى كىلسە سى اينكىشاف ائديپ
چىچىكلنىمىش ، او دونيا ئىرمىلىرى نىن
كووردىناسىيا مركزىنە چئورىلمىش، قونشو اۋلكە
لرین اراضىسىنى ايشغال ائتمەك، تارىخىدە ھىچ واخ
اولمايدان بۈيۈك ئىرمىستان خولىلارى ايله
ياشايداراق موسلمان-تۈرك اھالىسىنى اۋزونون ابدى
دوشمىنى ائلان ائتمىش، تئىررور و موھارىبە نى
اۋزونون باشلىغا آمالى بىلمىشىدۇر. ئىرمىنى كىلسە
سىنە بئلە قاينى، اونون اينكىشافى گلە جكدە
ئىرمىلىرىن مكرلى نىتلىرى نىن- جنوبى قافقازدا
ئىرمىنى دۋولتى نىن يارادىلماسى اوچون بىر بھانە و
واسىپتە يە چئورىلدى. روس چارىزمى بوندان چوخ
مھارتلە اىستىفادە ائتمە يە باشلادى...

محض ئىرمىنى كاتولىكوسو نئرسس آشتاراكئىسى،
پولكوونىك لازارئو، كنىاز آقروتىنسكى نىن سىلىرى
نتىجە سىندە ھەلە ۱۸۲۸-جى ايل مارتىن ۲۱-دە
روس چارى ۱-جى آلكساندر طرفمدن ناخچىوان و
اىروان قوبئرنىياسى لغو اولونور، بونلار ئىرمىنى وىلايتى
آدلاندىرىلدىر. ۱۸۳۶-جى ايلدە يئنە چار فرمانى ايله
قاندزاساردا (قاراباغدا) يئرلشن آلبان آوتوكئىفال
كىلسە سى لغو ائدىلە رك ئىرمىنى ائچمىدازىن
كىلسە سىنە تابع ائدىلدىر. بوندان سونرا آلبان ماددى
و معنوى مدنى ايرىنى نىن كوتلوى شكىلدە تالانىپ
ئىرمىلىشىدىرىلمە سى نىن يئنى دۋورو باشلاندىر.
۱۸۴۹-جو ايلدە يئنە چار فرمانى ايله اىروان
قوبئرنىياسى تشكىل اولونور. ئىرمىلىرىن قافقازا كۈچۈ
ايسە ۱-جى پىوتورون ۱۷۲۴-جو ايل نويابرىن ۱۰-
دا ايمضالادىغى فرماندان سونرا باشلانمىشىدۇر. ھىمىن
ايللىرىن معلوماتىنا گۈرە، قاراباغ خانلىغىندا ۱۲ مىن
عايىلە نىن ۵،۲ مىن نفرى ئىرمىنى ايدى. روس

يئرلە-يئىكسان ائدىلمىشىدۇر. موسلمان خۇكومدارى
نىن رحمدىللىگى، سادلۇوھلويو ئىرمىنى حىلە
گرلىگى نىن قارشىسىندا عاجىز قالمىش، ئىرمىلىرىن
آجى گۈز ياشلارى، جانلى و جانسىز ھىدىيە لرى
اونلارنىن گۈزۈنو قاماشدىرمىشىدۇر. زامان-زامان
كىلسە دە تعمىر آدى آلتىندا دىيشىكلىكلر
ائدىلمىش، او خاچلارلا بزە دىمىشىدۇر.

بو حادىئە لردن سونرا ئىرمىلىرىن ال-قولو بىر قدر
آچىلمىش، كىلسە كئشىشلىرى عصرلر بويو
يارادىلمىش آلبان ادبىياتى، آلبان تارىخى و آلبان
مدنىتى نومونە لرىنى، آتشپرستلىك آبيدە لرىنى اۋز
آدلارنىنا چىخارماغا باشلامىشلار. تارىخچى
عالىملرىمىزدن ض.بونيادوو، ف.مىمىدووانىن
معلوماتلارنىنا گۈرە، ئىرمىلىر بو زامان آلبان
تارىخچىسى مويسىنى كالانكاتوكلونون آلبان
تارىخى ، مخىتار قوشون ، قىسا آلبان تارىخى
داھا سونرالار باشقا منبعلىرى زامان-زامان ئىرمىنى
دىلىنە ترجمە ائدە رك متنلىرى ئىرمىلىشىدىرمىش،
آلبان اليقباسى ايله يازىلمىش متنلىرىن ايلكىن
اليازلارنىنى محو ائدە رك اونلارى ئىرمىنى اليقباسى
ايله، اۋزلىرى نىن اويدوردوغو ئىرمىنى مۇلىفى نىن
آدلارنىنا چىخايرىدىلار. بو فىتنە كار عمللىرىن باشىندا
محض ائجمىدازىن كىلسە سى دايانىردى. ئىرمىلىرىن
حرىكتلىرىنە روس چارلارى طرفىندن رواج وئىلىرىر،
گلە جكدە قافقازىن ايشغالى، تارىخىدە اولمايدان
ئىرمىنى دۋولتى نىن يارادىلماسى سىياسىتى
آپارىلىرىدۇر. ھىجرى ۸۵۴-جو ايلدە وئىلمىش شاھ
فرمانىندا مىللى، دىنى آيرى-سئچكىلىيە ھىچ بىر
فرق قويولمادان موسلمان اھالىسى نىن تورپاقلارى
ئىرمىنى پاترىارخى كاتولىكوس ۳ مويسىيە وئىلىرىر
كى، اوردان الدە ائدىلن گلردن قىرقورىان مذهبىنى
تبلىغ ائدن كئشىشلىرىن طلبلىرى اۋدىلىسىن... بو
واخت اىستىر-اىستە مز دوشونورسن: گۈرە سن

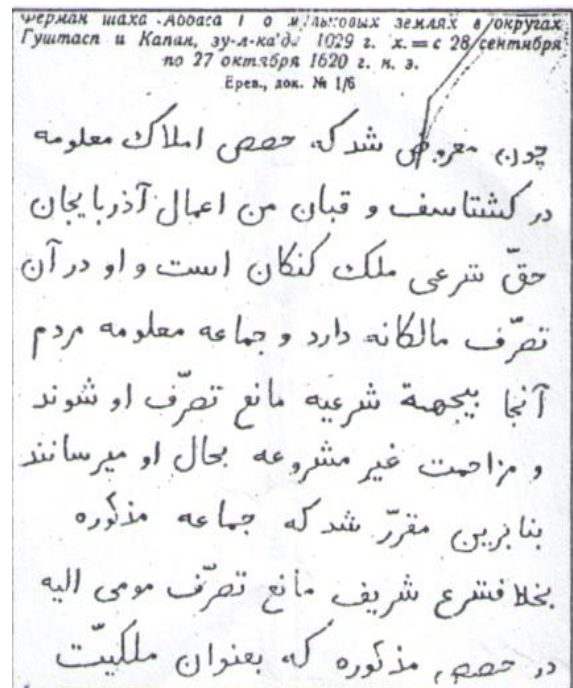
راستلاشديق. اوخوجولاريميز اوچون ماراقلی اولدوغونا گؤره همين فرمانين فوتو صورتيني تقدیم ائديریک. ترجمه سی بئله دیر: بئله ليکله بيليندی کی، آذربایجان شهرلريندن اولان کاپان (کافان- ائرمينلر فحرفیني تلففوظ ائده بيلمه ديکلی اوچون اونوپکیمی تلففوظ ائتمه لری اوخوجولاريميزين ياديندا دیر - م.ا.) و قوشتاب (قوشتپه - بوراداکي يئر آدی اؤستا داکي توپونيملره اويغون گلیر - م.ا.) کونکانين معلوم مولکليدير. و اورا اونون شری و چوخدانکی مولکودور. اورانين جاماعاتی نين بير حيصه سی سببسیز و قانونسوز اولراق تصروفاتلارينا (اونون ايشلرين) مانع اولولرلار. و سببسیز اذیت وئریرلر، بونا گؤره ده قرار وئريلدی کی، بو جاماعات بو آدامين مليکليگينه مانع اولماسينلار. اگر قانونی سببلی وارسا قاراباغين قاضی و شيخ الاسلامينا شيکایت ائتسينلر و اونون عؤده سينده دیر کی، شريعت اساسيندا کؤمکلیک گؤسترسينلر !

بلی، بونلار اورتا عصرلر دؤورونون رئال گئرجکليگيني عکس ائتديرن تکذيب ائديلمز تاريخی فاکت ایدی. بو سنددن بير داها بللی اولور کی، زنگرور اراضیسی قاراباغ شيخ الاسلامی طرفيندن ايداره اولونوردو...

آذربایجانين مورککب و کشمکشلی تاريخی نين کيچیک بير صحيفه سی اولان بو سند ائچميازين کيلسه سی نين تاريخيندن بير سيرا قارائلیق مطلبلره ايشیق سالدی. قوی منفور قونشولاريميز بيلسينلر کی، همين اراضيلر آذربایجان تورپاغيدير، فرمان ايسه تورک حؤکمدارينيندير کی، ائرميني کشيشلری نين بويونندان آسيليب. تاريخه نظر سالساق بئله فرمانلاردان ائرمينلرين بويوندايی آسيلانی چوخ اولوب: عرب خليفه لری نين فرمانی، عثمانلی، ايران، آذربایجان و نهايت، روس چارلاری نين فرمانلاری. ائله بو فرمانلارين اغيرليغيندان بو گون ائرمينلرين بئلی آييليب، باشلاريني يوخاری قالدیريب اؤز آغالارينا سؤزلرينی دئیيه بيلميرلر...

چاريزمی نين منفور سياستی نتيجه سينده قافقازدا ائرمينلرين سايبی ۵۱۵۳۰ نفردن (بوتون اهالی نين ۹، ۳۷٪) ائرميني ايديسه، ۱۸۹۷-جی ایل سيباهييا آليماسينا گؤره اولنلارين سايبی ايران و تورکيه دن کؤچورولنلرين حسابينا ۷۸۴۳۴۶ نفره چاتديريلميشدی.

اورتا عصر موسلمان حؤکمدارلاری نين ائرمينلرين گؤز

ياشلاری تۆکوب خواهیش و يالواريشلاريني يئرینه يئتيرمه لری، گؤرونور، دبدده اولوب. اودور کی، حرمخاناسيندا ۲۰-دن چوخ ائرميني قيزيني قان قوهوملونغونا قبول ائدن ۱-جی شاه عباس دا (باباسی شاه ايسماعيلين آماللارينا محل قويماياراق) ائرمينلره سخاوت گؤسترميش، هيچری تاريخی ايله ۱۰۲۹-جو ايلين ذوالقدهه آييندا ايمضالاديغي، (۲۷ اؤکتيابر ۱۶۲۰-جی ایل) ايروان اليازلار اينستيتوتوندا ۱/۶ سايلي اينوئنتار کیمی ساخلانيلان فرمانلا قوشتپه و کافان شهرلری نين اطرافينداکی تورپاقلارلا بيرليکده کونکان آدی بير ائرمينييه وئريلمه سی حاقيندا سندله

صنایعین اینکیشافیندا ایننوواسیالار موهوم شرطدیر

SƏNAYENİN İNKİŞAFINDA İNOVASİYALAR MÜHÜM ŞƏRTDİR

دکتر س.ا.بدلووا

Dr. SEVDA.A.BƏDƏLOVA

چیخاریلماسی و اینکیشافی ایسه تشببوئکار یاناشان گنجلرین، همچی نین یوکسک ایختیصاصلی اینسان گوچونون وارلیغیندان آسیلیدیر.^۲

۱. موعاصیر ایقتیصادیات و ایننوواسیالار. خخ اسرین سون اونیللیکلریندن حال-حاضیرادک اینسان جمعیتینده چوخ سورعتله باش وئرن دیشیکلیکلرین اساسی ایننوواسیا ایله باغلیدیر. ائلکترونیکا، رادیوفیزیکا، اویٹوئلکترونیکا، لازئر تئخنولوگیالاری، کیمیا و کاتالیز، موعاصیر آویاسیا و کوسمونوتیکا ساحه سینده بیر سیرا تئخنولوژی و فوندامنتال ایختیراعلار، موعاصیر اینفورماسیا تئخنولوگیالاریندان ایستیفاده ائدیلمه سی، میکرو و ماکروئلکترونیکا ساحه لرینده الده ائدیلمیش نتیجه لر، نانو تئخنولوگیالار علم توتوملو محصوللارین یارانماسینا سبب اولموشدور. ائلمتوتوملو تئخنولوگیالاردان ایستیفاده ائدیلمه سی ایقتیصادی اینکیشافین یئنی بیر ایستیقامت یی - ایننوواسیا یؤنوملو ایقتیصادی اینکیشافین یارانماسینا سبب اولدو کی، بو دا اؤز یوکسک ثمره لیلیگینی دونیانین اینکیشاف ائتمیش اؤلکه لر یی نین تیمسالیندا سوبوتا یئتیردی.

حال-حاضیردا یئنی علم توتوملو تئخنولوگیالاری ایستحصالدا منیمسمه یی موسسیسه لر دنیا بازارلاریندا رقابت آپارا بیلمز. علم و تئخیکا اینکیشاف ائتدیگجه امته لرین دیرینده فیزیکی امکدن داها چوخ اینتئلکتوال امک صرفینه اهمیت وئرلیر.

ایننوواسیاین منیمسنیلمه سی یوکسک خرج طلب ائدیگیندن یالیز یوکسک مالییه وسایتینه مالیک اولان ایری فیرمالار ایننوواسیا لایحه لرینی باشا

موعاصیر اینکیشاف مرحله سینده گوجلو صنایع بازاسی نین اولماسی و رقابته داعواملی صنایع ایله باغلی مثله لر آوروپا گونده لیگی نین اساس دقت مرکزینده دیر. بو سببدن ده دوشونوروک کی، داواملی ایقتیصادی اینکیشافی تامین ائده جک قانونئریجیلیک بازاسی نین فورمالاشدیریلماسی اؤلکه رهبرلیگی نین دایم دقت مرکزینده اولاجاقدیر. بئله کی، تشویقئدیجی یاناشمالاری، همچی نین چئوکیلگی ایله صنایع نین اینکیشافینا تکان وئره جک قانونئریجیلیگین حاضیرلانماسی اؤز آکئواللیغینی ایتیرمه میشدیر.

داواملی اینکیشافا نایل اولماق اوچون، صنایعنی اینکیشاف ائتدیرمک موهوم شرطدیر. بو، ایستر ثغت سئکتورونون، ایسترسه ده غئیری-ثغت سئکتورونون اینکیشافیندا اؤنملیدیر.

صنایع ایستحصالی نین دایانیقلی و یوکسک آرتیم تمپلری نین تامین ائدیلمه سی، ایستحصالین ستروکتورونون تکمیللشدیریلمه سی و ثمره لیلیگی نین آرتیریلماسی صنایع ساهسینده دؤولت سییاستی نین اساس مقصدلریندندیر. بو ساحه ده اساس تدبیرلر ایستحصال آوادانلیغی نین یوکسک معنوی و فیزیکی آشینماسی نین آرادان قالدیریلماسیندان، میلی محصولون رقابت قابیلیتلیگی نین، صنایعه اینوئستیسیا و ایننوواسیا فاللیغی نین آرتیریلماسیندان، غئیری-ثغت سئکتورونون داها سورعتلی اینکیشافی نین ستموللاشدیریلماسیندان عبارت اولمالیدیر^۱

ایننوواسیالارین تطبیقی صنایع نین اینکیشافیندا اساس شرطلردن بیریدیر. ایننوواسیاین اورتایا

- اینوئستیسیالارین تشویقی ایله باغلی تدبیرلرین حیاتا کئچیریلمه سی؛

- تطبیقی علملرین، علمی-تتقیقات اینستیتوتلاری نین مادی-تئخنیکی بازاسینی گوجلندیرمکله علم توتمولو ایستحصالین اینکیشاف ائتدیریلمه سی.

ایدخالین آزادلیماسی و داخلی ایستتهلاکین تامین اولونماسی ایستقامتینده صنایعلشمه نین تامین ائدیلمه سی اوچون بین الخالق تجربه دن فایدالاناراق، یئرلی احتیاج و پوتنسیالا اساسن صنایعین اینکیشاف ائتدیریلمه سی پلانلی شکیلده یوکسک تئخنولوگیالارین ایستحصالینا کئچیدی تامین ائتمه لیدیر.

صنایع - اولکه ایقتیصادیاتی نین اینکیشاف ائتمیش ساحه لریندن بیریدیر. اساسن یاناجاق و ائئرگئتیکا، کیمیا، ماشینقاییرما، مئتاللورگییا، یئیینتی، یونگول و دیگر صنایع ساحه لرینی اؤزونده بیرلشدیرن بو واجیب ساحه ده اولکهده آپاریلان گئنیش میقیاسلی، کؤکلو ایصلاحتلار نتیجه سینده ۱۹۹۵-۲۰۱۷-جی ایللرده اهمیتلی نتیجه لر الده اولونموشدور. قئید ائدک کی، حاصلات صنایعی ایله یاناشی اعمال صنایعی ده اینکیشاف ائدیر.

اولر خارجی اولکه لردن ایدخال اولونان بیر چوخ ماللارین موعین حیصه سی آرتیق آذربایجاندا ایستحصال اولونماغا باشلامیشدیر کی، بو دا داخلی بازاریمیزین زنگینلشمه سینه، ایدخالدان آسلیلیغیمیزین دئمک اولار کی، آرادان قالخماسینا ایمکان یاراتمیشدیر. سون ایلرده کاسسا آپاراتلاری نین، میکروکالکولیاتورلارین، تئلفون آپاراتلاری نین، میشت ائلکتریک جیهازلاری نین، پلاستیک قاپی و پنجره بلوکلاری نین، نئفتین نقلی اوچون خصوصی بورولارین و دیگر محصوللارین ایستحصالی نیمسینلیمیشدیر.

چاتدیرا بیلرلر. اینوواسییا پروسئسی نین سون مقصدی یئنی محصولون کوممترسییا قابیلییتی نین یوکسلدیلمه سی و کوتلوی ایستحصالی نین تشکیلیدیر.^۳

البتته، صنایعین اینکیشافی یوکسک تئخنولوگیالارین اینکیشافی ایله مومکون اولار. یوکسکتئخنولوگیالارین اینکیشافی یوکسک سوییه لی کادر حاضیرلیغی ایله یاناشی علمی-تدقیقاتلارین داآپاریلماسینی طلب ائدن بیر پروسئسیدیر. بو پروسئسده اینوواتیو یاناشمالاری ایله فرقلنن یوکسک تحصیللی اینسان گوجو ان اؤنملی مسله لردندیر. بورادا اساس مقاملاردان بیرى اودور کی، بو پروسئس اوزونمودتلی بیر پروسئسیدیر.^۵

نئفت سئکتورونون دینامیک اینکیشافی غئیری-نئفت ساحه لری نین اینکیشافی نین داها دا سورعتلندیریلمه سی اوچون مؤحکم زمین یاراتماقدادیر. غئیری-نئفت سئکتوروندا یارادیلان الوئریشلی اینوئستیسیا موحیطی و آپاریلان ایصلاحتلار نتیجه سینده ۲۰۱۰-۲۰۱۷-جی ایللر عرضینده غئیری-نئفت ساحه لری نین اینتئنسیو اینکیشافی بونو بیر داها سوبوت ائدیر.

بوتون بونلارلا یاناشی غئیری-نئفت سئکتورونون اینکیشافی ایستقامتینده آشاغیداکی تدبیرلرین حیاتا کئچیریلمه سینه خصوصی دیقت یئتیریلمه سی مقصدویغون اولاردی:

- آزاد رقابت موحیطی نین اینکیشاف ائتدیریلمه سی؛
- موعاصر تئخنولوگیالاری تطبیق ائدن صنایع موسسیسه لرینده بین الخالق ستاندارتلارا کئچیدین سورعتلندیریلمه سی؛
- عنعنوی میللی صنعتکارلیق ساحه لری نین اینکیشاف ائتدیریلمه سی؛

رهبر توتماسیندان ایره لی دلیر. حال-حاضیردا یئرلی صنایع موسسیسه لری نین اوزونموددلی رقابت اوستونلوکلی نین تامین ائدیلمه سینده ایننوواسییلار حللئدیجی عامیله چئوریلیرلر.^۴

۲. صنایعه ایشگوزار فاللیغین آرتیریلماسیندا ایننوواسییلارین رولو. اۆلکه ده صنایع نین اعمال و حاصلات ساحه لری آراسیندا مؤوجود دیسپروپورسییلارین پلانلی شکیلده آرادان قالدیریلماسی بو یۆنده مووافیق دؤولتی سیاستی نین آپاریلماسینی طلب ائدیر. بو سیاستین ماهیتینی ایجتیماعی ایستحصالین موترقی استروکتورونون فورمالاشماسی ساحه سینده آکتیو دؤولت سیاستی و خالق ایستئهلاک ماللاری نین و ایننوواسییا سئکتوروندا امتعه لرین ایدخالی نین و خاممالین ایخراجی نین محدودلاشدیریلماسی تشکیل ائدیر. رئیسورس ایمکانلارینی و صنایع نین ایختیصاصلاشماسینی نظره آلاراق ائلمتوتوملو امتعه لرین ایستحصالینی اینکیشاف ائتدیرمک پلانلاشدیریلیر. یئرلی خاممالدان محصوللارین، ارزاق محصوللاری نین، تاختادان اشیالارین، توخوجولوق محصوللاری نین، تیکینتی ماتئریاللاری نین ایستحصالینی آتیرماق بؤیوک اهمیتته مالیکدیر.

صنایع ایستحصالی نین اینکیشاف پئرسپئکتیولرینده صنایع نین ایننوواسییا یئنیلمسی، اونون ثمره لیلیگی و رقابتقابیلیتی نین آرتماسی پروبلئمی اؤن پلانا چیخیر.

صنایعه تئخنولوژی گئریلیگی علم توتوملو محصوللارین نیسبتن آشاغی پایا مالیک اولماسی ایله ایضاح ائتمک اولار. بونون دا اساس سببلریندن بیرى ایننوواسییا سئکتوروندا اینوئستیسسیالارین آشاغی سوییه ده اولماسیدیر. نینکی صاحبکارلیق ساحه لرینده، حتّی علمین اؤزونده ده جیدی پروبلئملرهله ده قالمقدادیر. علمین صنایع نین

بوتون بونلار صنایعه ایشگزار فاللیغین آرتماسینا، کیچیک صاحبکارلیغین اینکیشافینا گوجلو تکان وئرمیشدیر. خاریجی و موشرک موسسیسه لری نین سایى ۳ دفعه آرتمیشدیر. یئنی فورمالاشان تصروفات استروکتورلاری نین نظره چارپاجاق درجه ده آرتماسی، کیچیک صاحبکارلیغین گئنیشلنمه سی و دینامیک اینکیشافی، فیزیکی شخصلرین صاحبکارلیقلا مشغول اولماسی غئیری-دؤولت استکتورونون رولونون گئتدیگجه آرتماسی ایله موشایعت اولونور.

ایقتیصادیاتین اینکیشاف ائتدیریلمه سینده ایننوواسییا صاحبکارلیغی نین رولو عوضئدیلمزدیر. خاریجی ایقتیصادچیلار ایسه ایننوواسییا صاحبکارلیغی ایله ایری موسسیسه لرین مشغول اولماسینی مقصده اویغون ساییرلار.

تاسوفله قئید ائتمک لازیمدیر کی، حال-حاضیردا رئیسوبلیکامیزدا ایننوواسییا صاحبکارلیغیندان یئرینجه ایستیفاده ائدیلمیر. حالبوکی، موسسیسه لرین مودئرنلشدیریللمسی، موعاصیر و موترقی تئخنولوگیانین تطبیقی، بازاردا آمانسیز رقابته داوام گتیره بیلن محصوللارین ایستحصالی ایننوواسییا صاحبکارلیغیندان چوخ آسلیدیر. خالق تصروفاتی نین، صنایعین گله جک اینکیشافی ایننوواسییا صاحبکارلیغینا اساسلانمالیدیر. چونکی، ایقتیصادی آرتیمین اساسی کیمی استروکتور دییشیکلیکلری تئخنولوژی پروسئسلرسیز مومکون دئییل.

ایقتیصادیاتین تارازلاشدیریللمسی و دایانیقلى آرتماسیندا ایقتیصادی ستروکتورون بؤیوک اهمیاتی وار. صنایع ستروکتورونون مؤوجود وضعیتى اوندان خبر وئیر کی، سون ایللر عرضینده ستروکتور دییشیکلیکلری پروسئسی نین موعین آکتیولشمه سی باش وئیر. بو هؤکومتین ایقتیصادیاتدا، خصوصیه ده صنایعه ایننوواتیو اینکیشاف یولونو

طلباتینا کیفیت قدر ایستقامتلنمسی و بازار موحیطینه اویغونلاشماسی سببی ایله محصولون رقابت قابیلیتلیلیگی آشای دوشور. بونا گۆره ده صنایع نین ایننوواتیو اینکیشافی نین تامین ائدیلمه سینه یۆللدیلیمیش اوزونموددلی صنایع سییاستی نین یارادیلماسی مقصدویغوندور. بونون اوچون:

• اقتصادباتدا بازار و دیگر اینستیتوتسیونال دییشیکلیکلر درینلشمه لی؛

• صاحبکارلیق فالیتی گئیشلندیریلمه لی؛

• علمی تدقیقاتلار و آراشدیرمالار اینکیشاف ائتدیریلمه لی؛

• استحصالین مودرنلشدیریلمه سی و موسسیسه لرین رستروکتوریزاسیاسی نین پروقرامی و مئخانیزملری ایشله نیب حاضرلانمالی؛

• اینوؤستیسسیا-استروکتور سییاستی تکمیلشدیریلمه لی؛

• خارجی ایتیصادی سییاست و بین الخالق امکداشلیق آکتیولشدیریلمه لی؛

• رئیونلارین دایانقلی اینکیشاف پروقراملاری ایشله نیب حاضرلانمالی؛

• دایانقلی اینکیشافین نقلیات و سوسیال-سیاسی مئخانیزملری اینکیشاف ائتدیریلمه لیدیر.

۳. صنایع سییاستی نین اساس پریوریتتلیری. صنایع سییاستینده اساسن ۲ وظیفه نین حللی نظرده توتولور: بیر طرفدن، ان کسکین جاری پروبلئلرلی حل ائتمک و ایتیصادی آرتیمی ستیموللاشدیرماق یولو ایله ایتیصادیاتین کونیونکتور باخیمیندان موعاصیرلشدیریلمه سی، دیگر طرفدن ایسه، اۆلکه نین اوزونموددلی ایتیصادی اینکیشاف استراتئگییاسی نین موعینلشدیریلمه سی مسله سینی حللی. صنایع سییاستی بیر-بیری ایله قارشیلیقلی علاقه ده اولان و بیر-بیرینی تاماملایان سندلر پاکتتیندن عبارت اولماقلا ترتیب ائدیلیلر. بورا صنایع سییاستی کونسئپسییاسی، صنایع سییاستی نین رئاللاشدیریلما پروقرامی داخیل ائدیلیلر کی، بونلار دا اۆزوندە کونکرت تدبیرلر

کومپلئکسینی، دؤولتین ماکرواقتصادی وظیفه لری نین رئاللاشدیریلماسینی تامین ائدن نورماتیو-حقوقی آکتلار پاکتتینی عکس ائتدیریر.

صنایع سییاستی مقصدلرینه و وظیفه لرینه گۆره ده اوزلاشدیریلمالیدیر. اساس مقصدلر صنایع آرتیمی، رقابت قابیلیتلیلیگین تامین ائدیلمه سی، دایانقلی و بالانسلاشدیریلیمیش اینکیشافین تامین ائدیلمه سیندن عبارت اولمالیدیر.

دؤولتین صنایع سییاستی نین فورماللاشدیریلماسی و رئاللاشدیریلماسی اوچون ایلک نۆویه ده سوسیال-ایتیصادی اینکیشاف استراتئگییاسیایشدنیب حاضرلانمالی و دؤولت دؤولت طرفیندن قبول ائدیلمه لیدیر. بو سندده ایتیصادی و سوسیال سفئرالاردا پریوریتتلر دقیق گؤستریلمه لی و صنایع سییاستی اوزره مثله لرین کومپلئکس و آردیزیل حلیلنده رهبر اولمالیدیر. معلوم اولدوغو کیمی، صنایع سییاستی مسله لری ماکرواقتصادی ایدار ائتمه مسله لرینه ده توخونور. مثلاً، ایتیصادیاتین رقابت قابیلیتلیلیگی، عئینی زاماندا صنایعده رقابت قابیلیتلیلیک پروبلئمی ماکرواقتصادی پروبلئمیدیر. بو گونکو گونده اکثر موسسیسه لرین رقابتقابیلیتلی اولماسی نین اساس سببی کیمی ایتیصادی سییاستین دوزگون آپاریلماسی و بوندان ایره لی

موسسسیسه سوییه سینده) و ب) وسایتلرین جاتیشماماسی، اونو دا قئید ائتمک لازیمدیر کی، بونلاردان بیرینژیسی داها موهمودور. ثمره سیز و بیر قیسم اینسانلارین رئال ماراقلارینا اساسلانان ایدار ائتمه سیستئم مؤوجود اولدوغو حالدا دؤولت دستگی واسیطه سیله موسسسیسه لره وئریلن ایسته نیلن وسایطلر ثمره سیز خرچلنه جکدیر. اودور کی، موسسسیسه لره دؤولت دستگی نین تشکیلی مثله سی ایلک نۆوبه ده موسسسیسه نین ایشلک وضعیتیه گتیریلمه سی مقصدیله اونون ایدارئتمه سیستئمینده تاثیر ائتمکدن عیبارتدیر و یالنیز بوندان سونرا بیرباشا، یاخود دولای یوللامالییه دستگی نین گؤستریلمه سی ضروریدیر.

بو شرطلر داخیلینده عنعنه وی اولاراق قبول ائدیگیمیز دؤولت پروتئکسیونیزمی معناسیز، حتی، ضررلی اولای بیلر. لاکین بونولا یاناشی، موعاصیر شرایتده پروتئکسیونیزمدن ایمتیناع ائتمک ایستحصالین اساس حیصه سی نین محوینه گتیریب جیخارا بیلر. دؤولت طرفیندن موسسسیسه لره تضییقلرین آرتیریلماسی و سرت ایش شرایتی نین یارادیلماسی یالنیز نظری اولاراق اونلاری مؤوجود احتیاطلاری ایستیفاده ائتمه یه سؤوق ائده بیلر (اگر قرب نظرییه و مودئلرینی اؤلکه رئاللیقلارینا شامل ائتسک). اونا گؤره ده «یئنی پروتئکسیونیزم» دوکتریناسی فورمالاشدیرماق و رئاللاشدیرماق ضرورتی یارانیر. بورادا اساس ماهیت اوندان عیبارتدیر کی، اؤلکه موسسسیسه لری نین تصروفات مؤخانیزملری نین خصوصیتلرینی نظر آلاراق و مودافیعه تدبیرلری ایله احتیاطلا پردلنه رک موسسسیسه نین اینکیشافینا مانع اولان گؤستریلن ضیدیتلریآرادان قالدیرماقلا ایصلاحاتلار آپارماق لازیمدیر.

ماکرواقتصادی پلاندا اؤلکه ایقتیصادیاتیندا عومومی رقابت سوییه سی نینهم آنتیی انحصار سییاستی

گلن هم ماکرو، هم ده میکروسوییه لرده الوئیشسیز ایقتیصادی موحیطین یارانماسی ایله باغلی اولدوغو گؤستریلر، هانسی کی، بو دا آردیجیل صنایع سییاستی نین اولماماسی ایله شرطله نیر. لاکین بونلارا باخمایاراق، اؤلکه موسسسیسه لری نین زیف جهتلری ایله یاناشی خارجی رقیبلرله موقاییسه ده بیر سیرا اوستون جهتلری ده واردیر. بئله کی، اؤلکه داخیلینده یئرلی خاممال و آوادانلیقلار موسسسیسه لر طرفیندن دونیا قییمتلی ایله موقاییسه ده آشاغی قییمتلیله الده ائدیلیلر. بوندان علاوه ، وئرگی خرچلری ده اینکیشاف ائتمیش اؤلکه لرده اولدوغوندان یوکسک دئییلدیر. نقلیات خرچلری ده اؤلکه اراضیسی نین میقیاسلارینی نظره آلساق، خارجی محصولون جاندژیریلماسی خرچلری ایله موقاییسه ده یوکسک دئییلدیر. بئله لیکله، رقابت قابیلیتلیلیگین آشاغی سوییه ده اولماسیناؤلکه موسسسیسه لرینده خرچلرین استروکتورو ایله باغلاماق اولماز. بونون اساس سببلری آشاغیداکیلاردان عیبارت اولای بیلر:

- محصولون کئیفیتی نین آشاغی اولماسی، بو موسسسیسه ده ایدار ائتمه سیستئمی نین غئیری- تکمیل اولماسی و ایستحصال بازاسی نین کؤهنلمه سی؛ - مارکئتینگ، ائلجه ده محصولون هم داخیلی، هم ده خارجی بازارلارا جیخاریلماسی اوزره ایشلرین دئمک اولار کی، یوخ سوییه سینده اولماسی؛

- دؤولتین ایقتیصادی سییاستینده موسسسیسه لرین ثمره لی ایشله مه سی اوچون کیفایت قدر استیموللارین اولماماسی، یاخود دا مؤوژود استیموللارین موسسسیسه نی ثمره سیز ایشله مه یه سؤوق ائتمه سی.

گؤستریلن عامیللری ۲ اساس ایستیقامتده بیرلشدیرمک اولار: آ) ایداره ائتمه سیستئمی نین قناعتبخش اولماماسی (هم دؤولت، هم ده

- موسسېسه لره د دۆلوت دستگى سيستمى نين ديشدېرېلمه سى و اونون حجمى نين كسكىن آزالدىلماسى سوسيال معيارلار دئيل، داها جوخ ايقتىصادى ثمره ليليك معيارلارينا اساسلانمايدير؛ هم ده بو حالدا موسسېسه لره گؤستريه جك دۆلوت دستگى و اونون فورمالارى نينواحيد قايدالارى قانونلا موعين انديلمه ليدير؛ يئنى ايش يئرلى نين آجيلماسى و ايشجيلرين ايختىصاص سوييه لرى نين آرتيريلماسى مسله لرى دۆلوتين سوسيال سياستيجر جيوه سينده آريجا حل انديلمه ليدير؛

- ايستحصال و ايدارئتمه سيستملىرى نين موعاصيرلشدېرېلمه سى، مالييه ساغلاملاش- ديريلىماسى، ستروكتور يئنيدين قورمانين آپاريلىماسى، محصولون كييفييتينه نظارت سيستمى نين ياراديلماسى و محصولون خاراكتريستيكلارينين بين الخالق استاندارتلار اوپغونلاشديرماسى اوچون سئجيلمىش پريوريتئت ساحه و موسسېسه لرله دۆلوت اورقانلارى نين مقصديؤنلوبيرگه ايشلرين آپاريلىماسى. دئيلن بو ياناشمادا معيارلارين تعيين انديلمه سى پرينسپيال موهوم مثله دير و آيديندير كى، صنايعين غيىرى خاممال، اعمال و يوكسك تئخنولوگيالى ساحه لرينه ايستيقامتلمه ليدير. دۆلوت ايدخالين عوض انديلمه سينه و غيىرى- خاممال يۇنوملو ايخراجاتين آرتيريلماسينا پرينسپياليئنى اساسلارلا دىقتى آرتيرماليدير.

بونولا ياناشى، خاممالدان آسيلليغين آرادان قالدېريلماسى بير ساحه نين اينكيشافى نين ديگر ساحه لرين سايه سينده سونى محدود لاشدېريلماسينا گتيريب جيخارماليدير.

۴. صنايع نين اينكيشافيندا دۆلوت دستگى نين اساس ايستيقامتلىرى. سون دؤورلرده موعين

نين، هم ده خاريجى رقابتين دوشونولموش و تارازلاشدېريلمىش شكilde گئيشلندېريلمه سى سايه سينده يوكسكتمك مقصدويغون اولاردى. بونولا علاقه دار اولاراق ÜTT داخيل اولماق پئرسپيكتيولى حساب انديله بيلر، بئله كى، بو حالدا اؤلكه محصوللارى داها آسانليقلا خاريجى بازارلار جىخاريل بيلر. لاكين بونون ميللى ايقتىصاديات اوچون تهلوكه تۆره ده بيلر طرفلى ده واردير.

صنايع سياستى كونستپسياسيندا موسسېسه لرده كى تصروفات مئخانيزملىرى نين غيىرى-آدئوكواتليغى دا نظره آينماليدير. اودور كى، موسسېسه لرده تام ميقياسدا ايصلاحاتلار آپارماقلا آشاغيداكيلارى تامين ائتمك ضروريدير:

- تصروفات فاليئتى نين گيزله ديلمه سينه و اينوؤستيسيالاردان ايمتيناعيا سبب اولان وئركى ستمموللارى نين آرادان قالدېريلماسى (بونا عادت، اؤديجى نين حساباتى اوزره قئيده آلينان مالييه نتيجه لرينه اساسن وئركى توتولمالارينى آزالتماق و اونلارى اوبيئكتيو نظارت انديله بيلن رئسورسلاردان ايستيفاده يه گۆره وئركيلرله عوض ائتمك يولو ايله نايل اولماق اولار)؛

- موسسېسه رهبرلىرى، سهمدارلار و موسسېسه گليرلىرى نين غيىرى-قانونى منيمسنيلمه سى فورمالارى آراسينداكى ضيديتلرين آرادان قالدېريلماسى (ايلك نؤوبه ده موسسېسه ديرئكتورلارى نين سهم كاپيتاليندا لئقال ايشتيراكى نين گئيشلندېريلمه سى يواسيطه سيله گليرلرين منيمسنيلمه سينه، سهمدارلار حاقيندا قانونلار يئنيدين باخيلماسى يولو ايله، داها سونرا حوقوق- مودافيعه اورقانلارى طرفيندن موسسېسه نين اينكيشافينا خلل گتيرن غيىرى-قانونى فعاليتينه آشكار انديله رك آرادان قالدېريلماسى يولو ايله)؛

خصوصیتلر ده نظره آلینماقلا ایقتیصادیاتین خاممال و یوکسک تئخنولوگییالی اینکیشافی اوزره بیر سیرا تکلیفلر ایره لی سورولور. بو، رئیس-ایننوواسییا استراتئگییاسیدیر و حاصلات ساحه سینده اوزون تئخنولوژی زنجیرلرین اینکیشافینا یۆنلیدیر. پریوریتئت لایحه لر ده دؤولت دستگی تدبیرلری نین تشکیل ائدیلمه سی اوچون دؤولت مأمورلاری نین ماراقلاریندان آسیلی اولمایان قرارلار قبول ائدیلمه لیدیر. مالییه تدبیرلری نین حیاتا کئچیریلمه سی اوچون صنایع سیاستی نین احاطه ائتمه دیگی ساحه لر خلل گتیرمه یین آلقوریتملرین ایره لی سورولمه سی مقصدده او یغون حساب ائدیلمه.

صنایع سیاستی نین تشکیلاتی تدبیرلرینه هم مؤوجود ایخراجات سوییه سی نین، هم ده پوتنسیال مومکون ایخراجاتساحه لری نین گئیشلندیریلمه سی اوزره تدبیرلر ده داخیلیدیر. بونون سایه سینده پوتنسیال گوجلر و رقابت قابیلیتلیساحه لر ستموللاشدیریلیر. دؤولت دستگی، ایلک نۆوبه ده، داخیلی بازاردا آرتیق مؤحکم مؤوقلرله مالیک اولان و ایخراجاتی آرتیرماق اوچون یاخشی ایمکانلاری اولان موسسیسه لر گؤسترلمه لیدیر. دؤولت، همچی نین، خصوصی اینفراسترکچر اؤزکلری نین (مثلن، تئخنوپارکلار، ترانسفئر تئخنولوگییا مرکزلری، یوکسک تئخنولوگییالار بیرژالاری و س.)

یارادیلما سیندا فاللیغینی آرتیرمالیدیر. بئله کی، بو اؤزکلر سونرادان پئرسپئکتیو تئخنولوگییالار مالیک اولان تطبیق موسسیسه لری طرفیندن ایستیفاده ائدیله بیلر.

صنایعده ستروکتور یئنیلمه سی و مودرنلشمه پروسئسلری نین آپاریلما سی ایشچیلرین ایشدن آزاد اولونماسینا گتیریب جیخاریر. لوکال ایشسیزلیگین پروقنوزلاشدیریلما سی و

نئتراللاشدیریلما سی دؤولتین صنایع سیاستی نین موهوم وظیفه لریندن بیریدیر.

بونون اوچون صنایعده ستروکتور پروسئسلری اوزره و بیزنئسین (صاحبکارلیغین) بیرگه مونیتورینگ تشکیل ائدیلمه لیدیر. صاحبکارلیغین سوسیال استاتوسو اوندان عیبارت اولاجاقدیر کی، یاخین ۱-۲ ایل عرضینده کونکرئت اوبیئکتلر اراضی و ایختیصاصلار کسیمینده امکداشلارین آپاریلماق ایختیصاصلاری باره ده دؤولت اورقانلارینا واختیندا معلومات وئرسینلر. عئینی زاماندا، ستروکتور پروسئسلری آپاریلان هر بیر موسسیسه نین صاحبی ایله بو اراضیده یئنی صنایع ساحه سی نین قیسمن مالییلشدیریلمه سی باره ده دانیشیقلا رین آپاریلما سی مقصدو یغون اولاردی. دؤولتین سوسیال مسئولیتی ایسه اوندان عیبارت اولاجاقدیر کی، صاحبکارلاری یئنی ایستحصال اوبیئکتلری نین او یغون اراضیلرده یئرلشدیرمه نین مقصدده او یغونلوغو باره ده معلوماتلاندیرسین. بئله لیکله، دؤولت و بیزنئسین بیرگه سیی نتیجه سینده موختلیف سببلردن ایشسیز قالمیش اهالی نین کؤچورولمه سی مومکون اولمایان ساحه لرده سوسیال ثابیتلیگی پلانلی شکیلده قورو یوب ساخلاماق مومکون اولاردی.

بو گونکو گونده فوندامنتال و ائله ده تطبیقی تدقیقاتلاردا ایننوواسییا پروسئسلری ائلمتوتوملو و یوکسک تئخنولوژی محصولونیارادیلما سی نیناساس تعینندجیعامیلیدیر. اینکیشاف ائتمیش اؤلکه لرده ایننوواسییلارین تطبیقی جمعیتین هم میکرو، هم ده ماکروسوییه ده دایانقلی اینکیشافی نینتامین ائدیلمه سینده گئندیکجه داها موهوم اهمیت کسب ائدیر.

اؤلکه قارشیسیندا دوران اساس مقصد تکجه دایانقلی آرتیمی تامین ائتمک دئییل، هم ده هر شئیدن اؤنجه درین ستروکتور ترانسفورماسیاسینی

دۇردونجوسو، ھەم دۆۋەت، ھەم دە صاحبكارلار
 اوچوناينسان كاپيتالينا اينوئستيسيياپريورتت
 اهميتە ماليك اولماليدير. بو هر شئيدن اؤنۈ
 تحصيل و تيبب ساحه لرينه آيد ائديلمە ليدير.
 بئشينجيسى، ايقتيصادياتين آچيقلغي تامين
 ائديلمە ليدير. خاريجى ايقتيصادى سياست يئنى،
 يوكسك تئخنولوژى سئكتورلارين ياراديلماسينا و
 اينكيشافينا يۇنلديلمە ليدير.

سوسيال-ايقتيصادى اينكيشافين ديگر بير موھوم
 عامللى ائئىرژى رۇسورسلىرى نين قىيمىتى ايله
 باغليدير. انوى اولاراق اونلارين قىيمىتى نين
 يوكسك اولماسى اۋلكە اوچون الوئريشلى حساب
 ائديليد. لاکين بونون اۋلكە نين گلە جک ايقتيصادى
 و سياسى اينكيشافى اوچون بير سيرا منفى نتيجه
 لرى اولاييلر. بو، وئىرگى و بودجه سيستمى نين
 دئقراداسيياسى ايله باغليدير، بئله كى، امك
 محصولدارليغى نين آرتىمى ايله باغلى اولمايان
 مالييه وسايطلىرى نين يوكسك سوييه دە اۋلكە يە
 آخىنى قبول ائديلن قارارلارين ثمرە ليليگى نين
 اهميتلى درجه دە آشاغى دوشمە سینه گتيريب
 جيخارير.

نتيجه.ايقتيصادى آرتيم تصروفات دۇورييه سینه
 علاوه رۇسورسلارين جلب ائديلمە سى و اونلارين
 كئيفيتى نين ياخشىلاشديريلماسى يولو ايله
 ايستحصالين حجمى نين گئنيشلنديريلمە سى ايله
 خاراكتئريزه اولونور. كئيفيتجه عئىنى اولان
 رۇسورسلارين كميتجه آرتيريلماسى حسابينا الدە
 ائلينە ايقتيصادى آرتيم ائكستئنسيو خاراكتئر
 داشييير، لاکين رۇسورسلارين كئيفيتجه
 تكميللاشديريلمە سى حسابينا تامين ائديلن
 ايقتيصادى آرتيماسه اينتئنسيو خاراكتئر داشييير.

آپارماقدير. لاکين نظره آلماق لازيمدير كى،
 ستروكتور ديشمە لرى ائتمە دن دە، يعنى، دۆۋەت
 اينزيباتچيلىغى يولو ايله دە آسانليقلا ايقتيصادى
 آرتىمى تامين ائتمك اولار. لاکين بو يول
 ايقتيصادياتين ثمرە ليليگينه، دۆۋەت ايسە
 وارلانماسينا گتيريب جيخارماياجاقدير.

قويولان مقصدە نايل اولماق اوچون شرطى اولاراق
 آشاغيداكلارين حياتا كئچيريلمە سىنى قبول
 ائتمك اولار:

بيرينجيسى، دۆۋەت دىقتىنى و رۇسورسلارنى
 اۋزونه جلب ائدن اوزونمودتلى پريورتت صنايع
 ساحه لرى نين تعيين ائديلمە سى جەدولريندن
 ايمتىناع ائتمك لازيمدير. ستروكتوردا دوزە ليشلرين
 دايمي اولاراق آپاريلماسى استراتئگياسيداھا
 واجييدير. بو حالدا دۆۋەت عومومدونيا سوييه سینه
 اوغور قازانانلارى سياسى مئتودلارلا چئويك شكيلدە
 دستكلە مە يە حاضير اولماليدير.

ايکينجيسى، اۋلكە ايقتيصادياتى نين چئويکليگى و
 آداپتيوليگى مسله سى، زامانين جاغيريشلارينا تئز و
 آدئکوات جاواب وئرن ايقتيصادى آگئنتلرين
 فورمالاشماسى مسله سى اۋن پلانا چکيلمە ليدير. بو
 مسله نين حللى ايسە مولکيت ھوقوقلارى نين ثمرە
 لى مودافيعە سيستمى نين تامين ائديلمە سى ايله
 سيخ باغليدير.

اوجونجوسو، اوزونمودتلى پروقنوزلارين ايمكانلارى
 نين محدود اولماسى و ايقتيصادى سيستمين
 ماكسيمال آداپتيوليگى نين تامين ائديلمە سى بئله
 بير فيکير ايره لى سورمە يە اساس وئير كى،
 موعاصير دونيادا اينكيشاف ائتميش اۋلكە لرلە
 موقاييسە دە ديگر اۋلكە لرلە ايقتيصادياتين بودجه
 يوكو داھا آشاغى سوييه دە اولماليدير.

چئوئیک ایقتیصادیات اوچون گوجلۇ صنایع سئکتورو واجیبیدیر. صنایع نین موعاصیرلش-دیریلمه سی اوچون ایننوواسییا، احتیاطلارین ثمره لیلیگینه، یئنی تئخنولوگیالار و باجاریقلارا اینوئستیسیا قویولمالی، مالییه وسایطلرینه یول تاپیلمالیدیر.

یئنی ایش یئرلری نین یارادیلماسی صنایع نین یئنیندن قورولماسینی، ایقتیصادیاتیمیزین موعاصیرلشدیریلمه

سینی طلب ائدیر.

فیکریمیزجه، صنایعه رقابته داواملیلیگی تامین ائتمک اوچون آشاغیداکی پریوریتتلر موعینلشدیریلمه لیدیر؛

- ضروری اینفراستروکتورلارین تکمیللشدیریلمه سی یولو ایله داخلی بازارین ایمکانلارینی چوخالتماق؛
- صاحبکارلیق و ایننوواسیا فعالیتی اوچون ساییت، سادلشدیرلمیش تنظیمله مه سئروکتورلارینی ایشله ییب حاضرلاماق؛

- وطنداشلارین تعلیم و موبیلیک ایمکانلارینی گئنیشلندیرمک؛

- داخلی بازاردا رقابته داواملیلیغا کؤمک ائدن خیدمت ساحه لرینی گئنیشلندیرمک.

- صنایعه ایننوواسیالارین گئنیشلنمه سینه شرایط یاراتماق مقصدیله گوزشتلی کرئدیتلری برپا ائتمک؛

- خیردا و اورتا صاحبکارلارین اینتئقراسیاسینی آسانلاشدیرماق، اونلارین رقابته داواملیلیغینی آرتیرماق و دونیا بازارلارینا چیخیشینی تامین ائتمک.

ادبیات

Логинов В. Инновационный фактор экономического успеха // Экономист. - 2004. - №4. - С. 94-96.

Кобрин Ю. Инновации - условие конкурентоспособности // Экономист. - 2004. - №12. - С. 23-29

Инновационный путь развития экономики /под ред. А. Н. Фоломьева. М.: Изд-во РАГС, 2008. 712 с.

Qasimov F.N., Nəcəfov Z.M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri. Bakı, 2009.

Cəfərov N.Ə. Bazar münasibətləri şəraitində sənaye istehsalının inkişafının stimullaşdırılması məsələləri. Bakı, Azərbaycan, 2010. 196 s.

Плиева З.Р. Методы и инструменты учета основных элементов инновационной инфраструктуры. Методическое пособие. Под ред. П.Б.Мельника, Т.И.Турко. 2015. 122 с

ایقتیصادی آرتم ایجتیماعی ایستحصالین مؤوجود سئروکتورو، ایستقامتی و دینامیکاسیندان بیرباشا آسیلیدیر.

بیزیم اؤلکه ده خاممال ایستحصالی ایله باغلی اولان ایقتیصادی آرتم دها رئالیدیر. بو ستراتئگیا ایسه خارجی کاپیتالین ماراقلارینا اوغوندور. اؤلکه ده خاممال یؤنوملو ایقتیصادیاتین اینکیشافی دها چوخ بین الخالق والیوتا(ارز) فوندونون ماراقلارینا اوغون گلیر.

لاکن اقتصادیاتین خاممال یؤنوملولویو اؤلکه نی قرب اؤلکه لری نین اعمال ساحه لری نین خاممال علاوه سینه چئوره رک اهالیسینی یوخسوللوقدانو سوسیال موناقیشه وضعیتیندن چیخارا بیلمز. خاممال ایخراجاتی و ایستحلاک ماللاری نین لابود ایدخالی نفت ایخراجاتچیلاری نین و تجارت واسیطه چیلری نین وارلانماسینا، اؤز اعمال ساحه لری نین محصوللارینی اؤلکه میزه ایخراج ائدن قرب اؤلکه لرینده مشغوللوقون و اهالی نین گلیرلری نین آرتماسینا گتیریب جیخاراجاقدیر.

ایش یئرلری نین یارادیلماسی، اینکیشاف و بوتون سیاست ساحه لرینده صنایع ایله علاقه دار رقابته داواملیلیق مثله لری نین حلل ائدیلمه سی اوچون اؤلکه رهبرلیگی نین دیقتی نین صنایع نین اهمیتیینه یؤنلیدیلمه سی موهوم اهمیت کسب ائدیر.

کریم مشرۆتە چی سۆنمز و اونون شئه مونجوغو کیتابی حاقیندا دوشونجه لر

Kərim Məşrutəçi Sönməz və onun Şeh muncuğu kitabı haqqında düşüncələr

Dr. Mahmizər Mehdibəyova

دکتر ماهمیزر مهدی بی ووا

میلتیمیزین بالالارینا یازماق، اوخوماق و میللی دوشونجه طرزینی اؤیرتمه یه چالیشمیشدیر. ک.م. سۆنمزین بیر شاعیر کیمی اوزه چیخماسیندا، گئنیش اوخوجو کوتله سی نین رغبتینی قازانماسیندا ایراندکی بهمن اینقیلابیندان سونرا دنیا شۆهرتلی دوکتور جاواد هئیتین شخصی تشبوسو ایله نشره باشلایان و ایندییه قدر ده فعالیتینی اوغورلا داوام ائتدیرن وارلیق ژورنالی نین اهمیتلی درجه ده رولو اولموشدور. ژورنالین نشره باشلادیغی ایلك ایللردن اونونلا مونظم امکداشلیق ائدن شاعیرین درگی نین صحیفه لرینده چوخلو سایدا ادبی و علمی یازیلاری چاپ ائدیلیمیشدیر. ایرندا آذربایجان ادبیاتی و مدنیتی نین تبلیغی ساحه سینده موهوم خیدمتی اولموش سۆنمز داهی بسته کاریمیز و قودرتلی پوبلیسیستیمیز اولان اوزئییر حاجیبیوون آذربایجان خالق موسیقیسی نین اساسلاری کیتابینی و خالق شاعیری بختیار واهابزاده نین آتیلیمیشلار پوئماسینی عرب الیفباسیندا نشر ائتدیرمیشدیر.

اوستاد شهریارین حیدربابایا سلام پوئماسینی فارس دیلینه اوغورلا ترجمه ائدن سۆنمزین هم جنوبدا، هم ده شیمالدا کیتابلاری ایشیق اوزو گۆرموش، آغیر ایللر ، ایسانین سون شامی ، قاراقوش یازی گۆزلر و س. بو کیمی کیتابلاریندا توپلانا پوئتیک نومونه لری گئنیش اوخوجو کوتله سی نین درین رغبتینی قازانمیشدیر. فیلولوگیا علملری دوکتوتو صابیر امیروو سۆنمزین پوئزیاسی ، حرارتی سنگیمه یین اوچاق ، حسرت چلنگی آدلی سیلسیله یازیلارینا و شاعیرین پوئتیک یارادیجیلیغینا یوکسک دیر وئره رک یازیر: سۆنمز جنوب پوئزیاسیندا یوکسک ادبی-

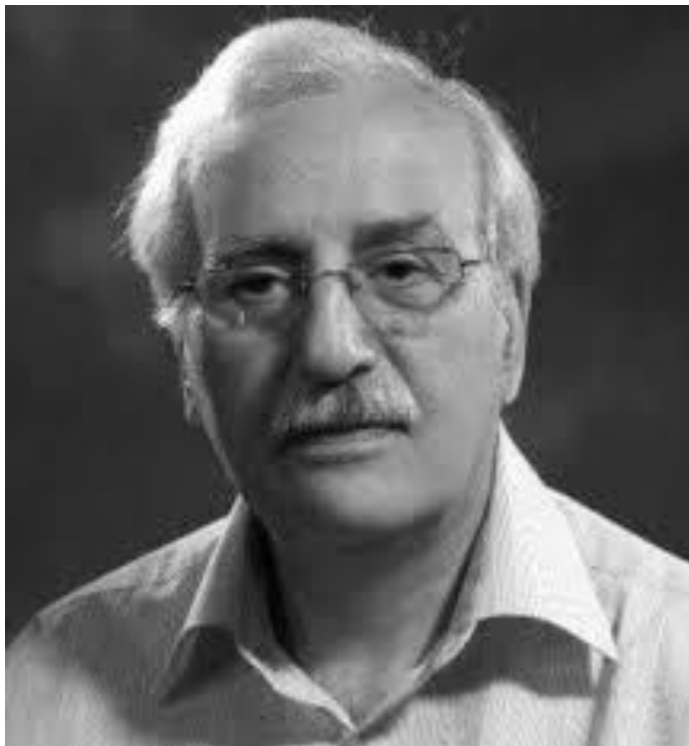
چاغداش گونئی آذربایجان پوئزیاسی نین او تایللی، بو تایللی بو گونکو آذربایجان ادبی فیکرینده اوریژینال سیماسی، دستخطی ایله سئچیلن کریم مشروطه چی سۆنمزی ادبی ایجتیماعیت شاعیری، تنقیدچی، پوبلیسیست و ترجمه چی کیمی تانیییر. ایران ایسلام اینقیلابیندان سونرا بیر شاعیر کیمی شۆهرت قازانان

ک.م. سۆنمز ۱۹۲۸-جی ایلین باهریندا آذربایجان شهرلری نین آناسی حساب ائدیلن تبریزده آنادان اولموشدور. ماددی سیخینتیلار اوجباتیندان ۱۴-۱۵ یاشلاریندا ایکن امک فالیتینه باشلایان گله جک شاعیر، سیستملی تحصیل آلمایا، سۆزه و صنعته گوجلو مئیل گؤستریش، تبریزده اورتا مکتبی بیتیردیکدن سونرا تهران اونیورسیتتی نین حقوق فاکولته سینده اوخوموشدور.

جاوانلیقدان ائلمه و معاریفه یوکسک قییمت وئرن، معاریف و مدنیتی هر بیر میلتن سوییه و اینکیشافی نین باشلیجا آتریوتلاریندان حساب ائدن ک.م. سۆنمز بیر مودت مکتبدارلیقلا مشغول اولموش، وطنینده ایکی صنیفلی بیر مکتب آچاراق

کریم مشروطه چى سۆنمزين ايراندا ليريك شعرلرى توپلانميش بير نچه كيتابى چاپ اولونموشدور كى، اونلاردان بيرى شئه مونجوغو « آدلانير. ۱۹۹۵- جى ايلده تبريزين ارك « نشرياتي نين نشر ائتديگى بو كيتاب شاعيرين بير نچه اورك سۆزو آدلى قئيدلرى ايله باشلايير.

... بو كيچيك دفتره، آديندان بللى اولدوغو كيمي، بير چوخ قيسا و كيچيك شعرلر داخيلدير. بو

كيچيك شعرلر سيزين بؤيوك لوتفونوزه و يوكسك ائستتتيك ذؤوقونوزه لاييق اولماسا دا، مؤليف طرفيندن سونولموش بير ياشيل يارپاق كيمي قبول ائده جگينيزه اينانيرام .

بو جومله لر ده همين بير نچه اورك سۆزو آدلى موقدديمه دن گؤتورولموشدور. سۆنمز كيمي ايلهاملى فيلوسوف شاعيرين تواضؤكارليقلا سؤيله ديگى نين عكسينه اولاراق، بيز بئله دوشونوروك كى، شئه مونجوغو كيتابيندا توپلانان بو اثرلر سارالميش يارپاق دئييل، اصيل صنعت نومونه سى،

بديعى شعرلرين، باياتيلارين، قزللرين صنعتكارليقلا يازيلميش پوئمالارين مؤليفيدير.

فيلولوگيا علملرى دوكتورو، پروف. ووقار احمد ده، كريم مشروطه چى سۆنمزين پوئزىياسى حاقيندا اؤزونونگوننى آذربايجان پوئزىياسى آدلى مونوقرافىياسيندا يازير: سۆنمز ده خالق شعيرى فورمالارينا اولدوقجا اينجه ليكله ياناشير و قليبيلرين آهنگينى هئچ واخت پوزمور. اونون ايستر قوشما،

ايستر ده باياتى فورمالاريندا قلمه آلدىغى

شعيرلر حئيرتاميزدير. فيلولوگيا اوزره

فلسفه دوكتورو ائسميرا فواد (شوكورووا)

كريم مشروطه چى سۆنمز آدلى مقاله

سينده : آيرىلىق، حسرت، وطنده

وطنسيزليك دردى نيسگيللى قلم

صاحيبلرى نين ان كؤورك، حساس

مؤوضولارينداندير. سۆنمز ده وطنين،

خالقين منليگينى، لياقتينى اؤز منليگى،

دردينى شخصى دردى المى سايان، فرياد

قوپاران، دويغولارى عوصيان ائدن وطنپرور

سؤز اوستاديدير. خ. هومبت اووانين

عيسانين سون شامى و قاراقوش يازى

گؤزلر مقاله سينده، شاعيرين پوئتيك

خصوصيتلرينى، گوننى آذربايجانين

كئچميشينى، بو گونونو عكس

ائتديرميشدير. آكادئميك ميرزه ابراهيموو سۆنمزين

منسيزله ميشم شعيرينى ده تحليل ائتميشدير. اونون

قلم يولداشلارى كيمي اورك سؤزلرينى دويماق

چتين دئييل:

درد منى يانديرير، آما اودو يوخ،

اودو آغزيمدا حياتين دادى يوخ.

دئميرم دردلر ايچينده آدى يوخ،

دئيرم من بئله منسيزله ميشم...

اوزدنيراق قونشولاريميزين ايديعاسى اوجباتيندان
اٴو-اٴشيكلىرىندىن، يورد-يووالاريندان ديدىرگىن دوشن
سويداشلاريميز گۆزوموزون اۋئوندى جانلانير.

سۇنمز بۇيوك ليرىكىدير. او، آز سۇزلە، حجمجە
كىچىك اولان شعرلەر، دۇردلوك و باياتيلارلا
بۇيوك معنالارى عكس ائتديرن اينجە قىلى و
موتفككىر بير شاعيردير. فيكرىمىزى تصديق اوچون
دۇرد مىصراعلىق وارليغىم شعرينه دىقت ائدك:
ديليم-ديليم دوغرا قىزىل آلمانى، وئر هر گلن
يئسىن اوندان بير دىليم. اوچ كلمە دير وارليغىمى
بىلديرن، بير وطنيم، بير منليگىم، بير دىليم.

بشر اۋولادى نين وارليغىنى بىلدىرمك اوچون
باشليجا شرطلر محض شاعيرين سۇيله دىكلريدير.
موكممل جيناسلارلا ماليك سىلسيله شعرلر يازماق
هر شاعيره نصيب اولمور. بونون اوچون شاعيردن
يوكسك ايستعداد و ذۇوقله ياناشى، منسوب اولدوغو
خالقين دىلىنى و معنوياتىنى دا دريندن بيلمە سى
طلب اولونور. سۇنمزين ليريكاسيندا دىقتى جلب
اٴدن مثله لردن بيرى ده اونون جيناسلاردان
اوستاليقلا و يئرئنده ايستيفاده ائتمە سيدير. سۇنمز
كلاسسيك ادبياتىمىزداكى و فولكلوروموزداكى معلوم
جيناسلاردان مومكون قدر اوزاقلاشير و تاماميله
اورىژينال، اۋزونمخصوص جيناسلى شعرلر يازير.
كىچىك بير نومونه نى نظردن كئچىرك:قورخورام
كى، بير سۇز دئيم يار گوله،من مثله گۆز كىمىم،
يار گيله،حئيرتديم، يار باغرىمدا ياشاركن،اۋزوم نئجه
سيغىشمىشام-يار گيله؟!

ايضاحا احتياج دويموروق. شاعيرين دۇردلوكلىرى
نين و باياتيلارى نين اكثريتى، محض بو جور اوغورلو
جيناسلارلا يارادىلمىشىدير. سۇنمز ليريكاسى نين بير
جهتتىنى ده قئيد ائتمە دن كئچىنمك اولماز. ليريك
نۇوون باياتى ژانرى سۇنمزين پوئتيك ايرسىنه خاص

چىچكلرى تىز-تىز قالاجاق گولوستاندير.شعرلرين
بيرينده اوخويوروق:

اليم گلمير كاغيذ يازيم ياريمچون،
اونا كاغيذ يازا-يازما آغلارام،
بيردن-بيره سۇنن آرزولاريمچون،
اۋزوم مزار قازا-قازا آغلارام.

سيناماميش هر مجلسه توى دئيم
كىم گۇروب كى، من اۋزومدن بوى دئيم؟
اورمو گۇلو ندىن شوردر؟ قوى دئيم!
من او گۇلدە اوزه-اوزه آغلارام.

ايضاحا احتياج گۇرموروك. بىزجه، بو كىمى ايلك
باخيشدا عادى، اصلينده چوخ غئيرى-عادى پوئتيك
كشغلىرى گئنىش شرحه لوزوم يوخدور.شاعيرين
حجمجه بۇيوك اولمايان كيتابيندا ائله شعرلر تاپماق
مومكون دئيليدىر كى، اورادا شاعير قلى نين
چيرپىنتيلارى ايله ياناشى اوخوجولارى درين-درين
دوشوندورن فيكىر و ايفاده لره تسادوف اولونماسين.
سۇنمز او قبيل شاعيرلردندىر كى، اونلار اوركلرى
نين حۇكمونه خيلاف هئچ نه يازماز،
دوشوندوكلىرىنى شعره گتىرمك اوچون يوز اۋلچوب،
بير بىچرلر.سۇز يازسان اگر حقيقتە خاطر ياز.بير
كلمە ده سۇز يازما فقط آلقىش اوچون -تئزيسى ايله
صنعت كرئدوسونو ائلان ائدن شاعير شعرلى نين
بيرينده يازير: درديمين يوخ آدى، اونوانى دئسم.
حئيرته دالديرار اينسانى دئسم. باشقا بير سۇزلە بو
معنانى دئسم: اۋز دىيارىمدا وطنسىزله ميشم!

نومونه گتىردىگىمىز بو دۇرد مىصراعنين شرحى آز
قالا كىتاب حجمينده اولان معنا يوكونه ماليكىدير.
دوشونورسن: آدام اۋز دىياريندا نئجه وطنسىز اولما
بيلر؟ بو واخت دونيانين موختليف گوشه لرينه
سپلنن، ايراندا اۋز دىللىرىنده مكتبلرى، ائلم و تحصيل
اوجاقلارى اولمايان قان-قارداشلاريمىز، غصبكار و

صولح و سعادت، بشریتە امین-آمانلیقدیر. اونون قهرمانی شخصی سعادتن چوخ ایجتیمای منافعیی دوشونور.

سؤنمز موتفککیر شاعیر اولماقلا یاناشی، گؤزلیک نغمکاری، محبت شاعیریدیر. دایاندی قارشیمدا بیر چینار کیمی میصراعسی ایله باشلانان قوشماسیندا شاعیر چوخ گؤزل صحنه یارادیر. ساحیلده قاجیشان دالغالار کیمی سئوگیلیسی نین بیرجه آن اوزونه گولوب گئتمگینی اوستالیقلا تصویر ائدیر. شاعیر سینه سینده بوی آتان، اونولا اویون، فقط الی-الینه چاتماق عرفه سینده ایکن اوندان قاچان، اوزاقلان

سئوگیلیسی باره ده بئله دئییر:

یالواردیم، دانیشسین من قولاق آسیم،

قملریم داغیلین، توی اولسون یاسیم.

دینمه دی، ایسته دیم باغریما باسیم،

ایم کؤلگه سینه یئتیشدی گئتدی.

شاعیرین اوخودوم جیناس ایندی...

یانماسام اریمرم ، اریمه سه م یانمارام ،

بو داغلار ارن داغلار،

اوزاغی گؤرن داغلار.

خویدا بیر ایگید اؤلسه،

یاسیندا مرند آغلار.

شئه مونجوغو باشلیقلاری آلتیندا توپلان شعرلری ادبیاتیمیزین زنگین خاطیره سینه لایقلى تحفه لردير و بو شعرلر شاعیرین تخلصو کیمی سؤنمز، ابدی یاشاردیر.

ایستیفاده اولونموش کیتابلار:

۱. صابیر امیروو. بو کاروانین یولو گونئییه دیر، باکی، نورلان ، ۲۰۰۷، ص. ۲۲
۲. و. احمد. گونئی آذربایجان پوئزییاسی، باکی، ۲۰۰۴، ص. ۲۷۴
۳. ائ. فواد (شوکوروا). ک.م. سؤنمز، گونئی آذربایجان ادبیاتی تاریخی، ۲ جلد، قانن نشریاتی، ۲۰۱۳، ص. ۴۷۷
۴. خ. هومتووا. عیسائین سون شامی، یئنی فیکیر قزنتی، ن. ۱۵، ۱۳ آپریل ۱۹۹۰
۵. میرزه ایبراهیمو. اومید و کدر پوئزییاسی، آذربایجان ، ۱۹۸۸، ن. ۴، ص. ۱۳۶
۶. کریم مشروطه چی سؤنمز. شئه مونجوغو، تبریز، ارک نشریاتی، ۱۹۹۶، ص. ۳
۷. ک.م. سؤنمز. شئه مونجوغو، (م. متهدیووا، اؤن سؤز، ترانسیتئراسییا و ترتیب)، باکی، علم ، ۲۰۰۳، ص. ۷۸

اولان ان عومده کئیفیتلردن بیرى اولدوغوندان، بو باره ده بیر نئچه کلمه سؤیله مگی واجیب حساب ائدیریک. بایاتی ادبیاتیمیزین ان ایشلک، چئویک، ایلک باخیشدا ساده گؤرونن ژانرلاریندان بیریدیر. بو لیریک نؤون ساری آشیق کیمی قودرتلی نوماینده سی، خالق و یازیلی شعرلریمیزده چوخ دیرلی و حیکممت آمیز نومونه لری نین اولماسی بللیدیر. جسارتله دئمک اولار کی، سؤنمز اولو صنعتکارلاریمیزین خوفوندان چکینمیه رک بو نؤوده ده اصل صنعت نومونه لری یاراتمیش، خالقیمیزین قان یادداشی نین ترجمانی اولان بایاتی خزینه میزی اوریزینال، لاکونیک و درین معنالی اثرلری ایله زنگینلشدیرمیشدیر.

مثلن:

بو قاصید هارادان گلیب، هانسی دییاردان گلیب.

مکتوبلاری اییله، گؤر، هانسیدی یارادان، گلیب؟

و یاخود: یاز گله، گوله باغلار، سارینا گوله باغلار.

شهیدین قبری اوسته، سپیلن گولاب آغلار.

سؤنمز ایستک و آرزولارینی یوکسک پافوس و های-

هارایلا دئییل، اینجه، تمکینلی، هم ده چوخ عاریفانه

بیر شکیلده دونیا یا بیان ائدیر. او، بوغازدان یوخاری

بیرلیک-بیرلیک دئینلردن فرقلی اولاراق:

هر قایچی نین قاداغینی آچاندا،

آیریلیقدا تییه لری کوت گؤردوم.

کئچن قوشلار دسته-دسته اوچارلار،

اونلارین دا ان آزینی جوت گؤردوم

دئمکله آییق اوخوجوسونون دوشونمه یه، آذربایجان

حاقیقترلرینی دونیا یا بیان ائتمه یه چاغیریر.

سؤنمزین لیریک قهرمانی کامیل اینسان،

یئتکینلشمیش شخصیتدیر. او، اؤز تاریخی

کئچمیشی ایله اویون، گله جگینه اومودلرله باخان

وطنداشدیر. ایلمزلیک خاراكتئری نین ان باشلیجا

کئیفیتی و مئیاریدیر. آرزوسو ایسه بوتون اینسانلارا

اینسانلیغا خدمت ائتمیش تورک (مسلمان) و دیگر بیلیم آداملارینین حیاتی و حاققیندا بیلگیلری

آلبرت اینشتین ALBERT EINSTEIN

آلمان آصیللی فیزیکچی. دیندار اولمایان یاهودی بیر عایله نین جوجوغو اولاراق ۱۸۷۹ ایلیندا دوغدو. ۱۹۰۲ تاریخینده ایسویجره وطنداشی اولدو. $E=mc^2$ فورمولونو بولدو. ۱۹۲۱ ده نوبل فیزیک اودولونو آلدی. هیتلرین ایقتیدارا گئجمئسیله بیر داها اولکه سینه دونئمئدی. آتوم بومباسینی بولدو فاکات هیچ بیر اولکه یه اویگولانماسینی ایستئمئدی. ۱۹۴۶ تاریخینده آتوم بیلگیلری

اینسانلیغا خدمت ائتمیش تورک بیلیم آداملاری کیملردير؟ اینسانلیغا خدمت ائتمیش تورک بیلیم آداملاری حاققیندا بیلگیلر اینسانلیغا خدمت ائتمیش تورک بیلیم آداملاری نین حیاتی تورک بیلیم آداملاری گئچمیشتن گونوموزه اینسانلیغا خدمت ائتمیش یئر آلان بیلیم آداملاری نین بولدوکلاری ایجادلار و هانگی ایجاد اوزرینده چالیشدیکلاری مقاله میزده یئر وريلمیشدير، اینسانلیغا خدمت ائتمیش بیلیم آداملاری ایسیملری و یاپتدیغی ایجادلار بولوشلار آشاغیدا یئر آلمیشتیر

سونرا وینتئرویکئنده و هامبورگ یاکینلاریندا لابوراتوارلار کوردو. دینامیت باروتونو بولدو. داها سونرا دینامیت لوکومونو بولدو. اولوموندهن بئری ادبیات، باریش و بیلیم دالاریندا نوبئل اودولو دهنیلئن اودوللری داغیتیلما یا (وریلمه یه) باشلاندى.

ویلبرایت کاردهشله

WRIGHT KARDEŞLER

ویلبرایت کاردهشله، ایلک موتورلو اوچاغی یاپان اولو کاردهشلهدیر. ویلبرایت ۱۸۶۷ ایلیندا دوغموش، ۱۹۱۲ ایلیندا اؤلوموشدور. کاردهشی اورویله ایسه ۱۸۷۱ ایلیندا دوغموش، ۱۹۴۸ ایلیندا اؤلوموشدور.

آحمد بن موسا : AMET BIN MUSA

۱۰- جو یوزایل سیستم موهندیسلیغی نین اؤنجوسو. آسترونوم و مئکانیکچی.

آق شمس الدین :

۱۳۸۹ - ۱۴۵۹ تاریخلری آراسیندا پاستئور اؤنجی میکروبو بولان ایلک بیلیم آدامی. ایستانبولون فتحی نین معنوی باباسیدیر. فاتیح سولطان محمت ین حوجاسیدیر

علی بن عاباس :

(؟ - ۹۹۴) ۱۰۰۰ سنه اؤنجه ایلک کانستر عملیاتینی یاپان بیلیم آدامی. کیلجال دامار سیستمینی ایلک دفعه اورتایا آتان بیلیم آدامیدیر. اسکی چاغین ان بویوک حکیملریندن اولان هیپوکرآتسین (هیپوکرآت) دوغوم اولایی گؤروشونو کؤکوندهن ییخدی.

علی بن عیسی :

(۱۱ یوزایل) ایلک دفعه گؤز حاستالیکلاری (امراض) حاققیندا اثر ورن مسلمان بیلیم آدامی.

عالی بن ریدوان : ALI BIN RIDVAN

اویانیکلیک کومیتته سی باشکانی اولدو و اولومونه قدر نوکلئئر(هسته) سیلاحلارا قارشى چیخدی. ۱۹۵۵' ده وفات ائتدی.

توماس اندیسون THOMAS EDISON

اندیسون چوک یوخسول بیر عایله نین جوجوگودو. اوکولوندا باشاریسی یوختو. بو اوکولدان اوکوماماسی و آتیلماسینا نئدهن اولدو. سونرا ایچینی بیر حیرص کاپلادی. چؤپله (زیبيله) آتیلیمیش اولان دهرگیلردهن و گازئتلرله کئندینی گئلیشتیردی. و ان بویوک بولوشو اولان و چوک یارارلی بولوش اولان آمپولو (لامپ) کشف ائتتى. اندیسونون بیر چوک بولوشلاری واردیر دوغوم تاریخی: ۱۸۴۱ و اولوم تاریخی: ۱۹۳۱

ماریی جوریی MARIE CURIE

۱۸۶۷ - ۱۹۳۴ تاریخیند پولونیا (لهستان) اصللی فرانسیز فیزیکی اولاراک بیلینئن ۱۸۹۵ تاریخینده پیئرئ جوریی ایله ائولئندی. تورویومون رادیواکتیف اوزللیگینی بولدو.

عیساج نیتون ISAAC NEWTON

اینگیلیز فیزیکی، ماتماتیکچی (ریاضیات) و آسترونوم ۱۶۴۲ - ۱۷۲۷ تاریخینده ۱۶۶۹-دا بئیاض ایشیغین بیلشیمی اوزئرینده بیر تئوری اورتایا آتدی. نیتون ایشیغین کوجوک جیسیملردهن مئیدانا گئلدیگینی سانییوردو. ائتکی ایلی تئپکی نین عینی (اشیت) اولدوغونو ایلری سوردو. ائورئنسئل چکیم یاساسینی کشف ائتدی. تئلسکوبو ایجاد ائتدی.

آلفرئد نوبئل ALFRED NOBEL

ایسوپلی بویوک کیمیاجی ۱۸۳۳ - ۱۸۹۶ تاریخینده استهکولم یاکینلارینداکی کوجوک لابوروتواریندا هیترولگیسئرین اورئتمئی باشاردی. لاباروتواریندا بیر پاتلامادان کاردشینی غایب ائتدی.

(؟ - ۱۰۶۷) باتییا تداوی مئتودلارینی اؤیره دن ایسلام عالیمی.

علی کوشچو :

۱۴۷۴ اولنو بیر تورک آسترونومی و ماتماتیک (ریاضیات) بیلگینیدیر.

باتتانی : BATTANI

۸۵۸ - ۹۲۹ دونیانین ان مشهور ۲۰ آسترونومدان بیرى تريگونومتري نين موجدی، سینوس و کوسینوس تعبیرلرینی کوللانان ایلک بیلگین.

بیرونی : BEYRUNI

(۹۷۳ - ۱۰۵۱) دونیانین دؤندوغونو ایلک بولان بیلیم آدامی اومیت بورنو، آمتریکا و ژاپونیانین وارلیغیندان بحث ائدن ایلک بیلیم آدامی. بیرونی آمريکا قاره سی نین وارلیغینی کریستوف کولومبون کشفیندهن ۵۰۰ سنه اؤنجه بیلدیرمیشدیر. ماتماتیک، ژئولوژی، جوغرافیا، طب، فلسفه، فیزیک، آسترونومی گیبی دالاردا اثرلر یازمیشدیر. چاغین ان بویوک عالیمیدیر.

بیتروجی :

(۱۳ یوزایل) کوپرنیکه یول آچان اؤنچولوک ائدهن آسترونوم بیلیم آدامی.

جایر بن افلاه : EFLAH

۱۲ یوزایل اورتاچاغین بویوک ماتماتیک و آسترونوم بیلگینیدیر . چوبوکلو گونش ساعاتینی بولان ایلک بیلیم آدامیدیر.

جایر بین حایان :

۷۲۱ - ۸۰۵ تاریخینده آتوم بومباسی فیکری نین ایلک موجدی و کیمیانین باباسی سایلیر. ماده نین ان کوچوک پارچاسی آتومون پارچالانا بیلجیغینی بوندان ۱۲۰۰ سنه اؤنجه سؤیله میشتیر.

جاهیز :

۷۷۶ - ۸۶۹ تاریخینده ژئولوژی علمی نین اؤنچولریندندیر. هایوان گوبر ه سیندن آمونیاک الده ائتمیشدیر.

جنزری : CEZERI

۱۱۳۶ - ۱۲۰۶ تاریخینده ایلک سیستم موهندیسی و ایلک سیبئرنتیکچی و ائلکترونیکچی بیلگی سایارین باباسی؛ اویسا بیلگی سایارین باباسی یانلیش اولاراک اینگیلیز ماتماتیکچیسى چارلس باباگه اولاراک بیلینیر..

دمیری :

۱۳۴۹ - ۱۴۰۵ تاریخینده آوروپالیلاردان ۴۰۰ ییل اؤنجه ایلک ژئولوژی آنسیکلوپئدیسینى یازان عالیمدیر ... حیات ال حیوان ایسیملی کیتابی یازمیشدیر.

ابو کامیل شوجا :

(؟ - ۹۵۱) آوروپایا ماتماتیغی اؤیره دن ایسلام بیلگینی.

ابول وفا :

(۹۴۰ - ۹۹۸) ماتماتیک و آسترونومی بیلگینیدیر تريگونومتريی تانژانت، کوتانژانت، سکانت و کوسکانتی کازانديران ماتماتیک بیلگینیدیر.

ابو معشر :

(۷۸۵ - ۸۸۶) جزر و مد اولایینی (گئل-گیت) ایلک کشف ائدن بیلگیندیر.

اولیا چلبی :

(۱۶۱۱ - ۱۶۸۲) بویوک تورک سیاحی و مشهور سیاحتنامه نین یازاریدیر.

فارابی : (۸۷۰ - ۹۵۰) سئس اولایینی ایلک دفعه فیزیکی یؤندهن ائلی آلپ آچیکلايپ ایضاح گئتیرئن ایلک بیلگیندیر.

فاتح سولطان محمت :

١٤٣٢ - ١٤٨١ تاريخينده ايستانبولو فتح ائدن و هاوان توپونو ايجاد ائدن ييولي توپلاري توكدورن پادشاهدير فاتحين كندى (اوز) ايجادى اولان و آدى شاهی اولان توپلارين اغيرليغى ١٧ تن و پاخىردان دؤكولموش اولوب ١.٥ تون اغيرليغينداكى مرميلرى ١ كيلومتر قاباغا آتايلىيورديو بو توپلارى ١٠٠ اؤكوز و ٧٠٠ سرباز آنجاق چئكه بيلييورديو..

قياس الددين جمشيد :

؟ - ١٤٢٩ ماتماتيك عاليمى. اونداليك كسير سيستمىنى بولان جمشيد جبر و آسترونومى عاليمى.

خوارزمى :

(٧٨٠ - ٨٥٠) ايلك جبر كيتابىنى يازان و باتييا جبرى اؤيره دن بيلگين. آدى آلگوريتمايا ايسيم اولدو رقملى آوروپا يا اؤيره دن بيلگين. جبرى سيستملىشتيرن بيلگين.

حازينى :

(٦ - ٧ يوزايل) يئرچئكىمى و ترازيلرله ايلگىلى اياضاحلاردا بولونان بيلگين.

حاضر فن احمد چلبى :

(١٧ يوزايل) هاوادا اوچان ايلك تورك. پلانورجولوگون اؤنجوسو.

ابنى بايتار :

(١١٩٠ - ١٢٤٨) اورتاچاغين ان بويوك بوتانيكچيسى و اجزاجيسيدير (دارو).

ابنى جسار :

(؟ - ١٠٠٩) جذام حاستالينى نين سبب و تداوليرىنى (معاليجه) ٩٠٠ سنه اؤنجه آچيكلانان مسلمان دوكتور.

ابنى ابى عوصيبيا :

١٢٠٣ - ١٢٧٠ تاريخينده طب تاريخى حاققيندا انشيسيز بير اثر وئرن دوكتور.

ابنى فيرناس :

٨٨٨ ويلبرايث قارداشلاريندان اؤنجى ١٠٠٠ سنه اؤنجه ايلك اوچاغى يايپ اوچمايى گئرچئكلشتيرن عاليم.

ابنى حيشم :

٩٦٥ - ١٠٥١ تاريخينده اوپتيك علمى نين قوروجوسو بويوك فيزيكچى. ايسلام دونياسى نين ان بويوك فيزيكچيسى، باتيلى بيلگينلرين اؤنجوسو، گؤز و گؤرمه سيستملىرينه آچيqliك قازانديران عاليم. گالييله تلسكوپونون آرکاسينداكى ايسيم.

ابن ماجيت :

١٥- جى يوزايل اونلو بير دنيزچى و جوغرافياچى. واسجو دا گاما اونون بيلگيلريندن و رهبرليغيندن ايستيغاده ائدرئك هينديستانا اولاشدى.

ابن سينا :

٩٨٠ - ١٠٣٧ تاريخينده دوكتورلارين سولطانى. اثرلى آوروپا اونيورسيتلرينده ٦٠٠ سنه تمئل كيتاپ اولاراق اوكتولان داهى دوكتور. حاستاليك يايان كوچوك اورگانيزمالار، جيوا ايله تداوى، پاستور، ائ ايشيق توتماسى، عيلاج بيلم اوستاسى، ديش بئليرتيلره داياناراك تشخيص قويما، بوتانيك و ژئولوژى ايله ايلگيلندى، فيزيكله ايلگيلندى، ژئولوژى علمى نين باباسى.

ابن النفيس :

١٢١٠ - ١٢٨٨ تاريخينده كوچوك قان دولاشيمىنى بولان اونلو ايسلام عاليمى.

ايراهيم افندى :

١٨ يوزايل تاريخينده عثمانليلاردا ايلك دنيزآلتىنى گرچكلىشديرن موهنديس.

ايراهيم حاققى :

گونوموزدهن ۱۰۰۰ ایل اۇنجه دپرئملرین(زلزله) اولوش سببینی آچیکلامیشدیر. مسعودی نین اثرلریندن یئل دیرمانلاری نین ده مسلمانلارین ایجادی اولدوغو آنلاشیلیمیشدیر.

معمار صینان :

۱۴۸۹ - ۱۵۸۸ تاریخینده سئوییه سینه بوگون داهی اولاشیلامایان داهی معمار. معمار صینان تام معناسی ایله بیر صنعت داهیسیدیر.

عمر خیام :

۱۱۲۳ جبردکی بینوم فورمولونو بولان بیلگین. نیتون ویا بینوم فورمولونون کشفی عمر خیایما آیتدیر.

پیری رئیس :

۱۴۶۵ - ۱۵۵۴ تاریخینده ۴۰۰ ییل اۇنجه بو گونکونه چوک یاکین دونیا هاریتاسینی (نقشه) چیزئن بویوک جوغرافیاچی. آمریکا قاره سی نین وارلیغینی کریستوف کولومبدان اۇنجه بیلان اولنو دنیزچی.

ثابت بن کوررا :

۹۰۱ - نیتون دان چوک اۇنجه دیفرانسییل حسابینی کشف ائدهن بیلگین. دونیانین چاپینی دوغرو اولاراق حسابلایان ایلک ایسلام بیلگینی. ماتئمتیک و آسترونومی عالیمی.

زهرای :

۹۳۶ - ۱۰۱۳ تاریخینده ۱۰۰۰ ییل اۇنجه ایلک چاغداش عملیاتی یاپان بؤبرئک (بویوک- کلیه) تاشلاری نین ناسیل چیکاریلاجاغینی و ایلک بؤبرئک عملیاتی گرچکلشدیرن و یاپان بیلیم آدامی..

بو یازی اورتاق تورکجه ایله وئرلیمیشدیر. یازنین اصلی استانبول تورکجه سینه ایدی.

۱۷۰۳ - ۱۷۸۰ تاریخینده بویوک بیر سوسیولوج، پسیکولوج، آسترونوم و فن آدامی. ان اولنو اثری معرفت نامه، بورچلاردان، اینسان فیزیولوژی و آناتومیسیندن بحث ائتمیشدیر.

ایدیسی :

۱۱۰۰ - ۱۱۶۶ تاریخینده یئددی عصر اۇنجه بوگونکونه چوک بئزئین دونیا هاریتاسینی (نقشه) چکن جوغرافیاچی.

کاتیب چلبی :

(۱۶۰۹ - ۱۶۵۷ تاریخینده عثمانلیلاردا رۇسانسین مؤژده جیسی جوغرافیاچی و فیکیر آدامی.

کورشون اوغلو بهرام :

۱۹۲۲ تاریخینده گئنئللشدیریلیمیش ایزافیئت تئوریسینی اورتایا آتان بئیین گوچلریمیزدن. حالن پروف. بهرام کورشون اوغلو آمتریکا دا فلوریدا اونیورسیتئسینده تئوریک فیزیک مرکزینده باشکانلیک یاپماقدادیر

لاکاری هاسان چلبی :

۱۷ یوزییلاردا فوزئجیلیغین (موشک) آتاسی، عثمانلیلار حوکومدارلیغی ایلک دفعه فوزه ایله اوچان بیلگین.

مغریبی :

۱۶ یوزایل چاغی نین ان بویوک ماتئماتیکچیلریندن . مغریبی نین اثری اولان تحفه ال آدا ایسیملی کیتابیندا اوچگئن، دؤرتگئن، دایره و دیگر گئومئتریک شکیللری نین یوز اؤلچوملرینی بولماق ایچین متودلار گؤسترلیمیشدیر.

مسعودی :

۹۵۶ تاریخینده آنجا ۱۸. ۱۹. یوزییلاردا آنلاشیلان بویوک تاریخچی و جوغرافیاچی. معسودی

ابوالقاسم نباتینین یاشاییشی و دوشونجه‌لری

دکتر حسین محمد زاده صدیق (دوزگون)

بو چؤل اولموشدا منیم باشیما چوخ ایش گلدی،
چاتمامیش یایا خبر گتدیله کیم قیش گلدی.
اونون دوغولدوغو یئر، قاراداغا یئرلشن اوستوبون
کندی اولموشدور. نباتی دفعه‌لر قاراداغ ولایتی
حاققیندا دانیشیر و چوخ گومان کی اونو اوتایدا
غریب قالان قاراباغ ایله مقایسه ائتمک نیتی ده وار
ایمیش:

بو ملک قاراداغا بی مونس و غمخور،
فریادیم یئت قویما منی ننگلر ایچره.
آندیب مولک قاراداغی منیم بو طبع موزونوم،
قاراداغ اهلینه بیر باغری داغلی لاله‌ی حمرا.
نباتی‌نین اؤزونون ده قئید ائتدیگی کیمی آتاسی‌نین
آدی «سید محترم» اولموشدور:

محترم اوغلو دئییرلرمنه، آدیم مجنون،
بیر آدیم خان چوبانی، بیر بوغوبورما، بورما.
فخر ائتدیگی ایسه سید المرسلین و خاتم النبیین
حضرت محمد (ص) نسلی دیر:
ذاتیمیز هاشیمی، نسلیمیز عرب!

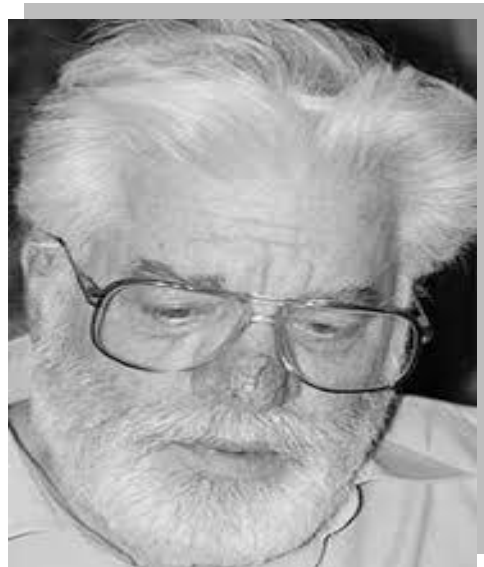
هاشمیم، وارث فخر الکلام،
بیزلره بو شیوه‌ی آبا ایمیش!

۲- نباتی‌نین پئشه‌سی

نباتی حاققیندا یازی یازانلارین بیر چوخو دئییرلر
کی نباتی مالدارلیق ایشیله مشغول اولارمیش. اونون
خان چوبان تخلص سئچمگینی ده، پئشه‌سی ایله
باغلی بیلیرلر. «ابوالفضل حسینی» آشاغیداکی شعره
استناد ائدرک، اونون، مطلق چوبان اولدوغونو اؤنه
سورور:

قویونو یوز ائیلهدیم بو چؤلده قیشلاق ائتمم،
زینت ملک موغان، اولتانی گؤزلر گؤزلریم.

۳- نباتی تخلصو

۱- نباتی‌نین دوغوم و اولومو

سید ابوالقاسم نباتی، خان چوبان و مجنونشاه لقبی
ایله مشهور اولان، ۱۲۱۵ هـ. (۱۱۷۹ ش. / ۱۸۰۰ م.
) تاریخینده کلیبرین اوستوبون کندینده آنادان اولان
و ۱۲۶۲ هـ. (۱۲۳۰ ش. / ۱۸۵۲ م.) تاریخینده
وفات ائدن اولو عارف شاعیریمیزدیر.

اونون آدی ادبیات تاریخیمیزده «فضولی» ایله یان-
یانا چکیلیر، رسمی کلاسیک ادبیاتیمیزدا اونون
کیمی اؤرکلره نفوذ ائدن و شعرلری خلق دیلی‌نین
ازبری اولان شاعیر آز تاپماق اولار. نباتی اؤز
یاشادیغی ایللرده، ایران- روس قانلی ساواشلارین دا
گؤرموشدو. شعرلینده ایسه آذربایجاندا اوز وئرن
ساواش فاجیعه‌سیندن آجی تأثیرلر آلمیشدیر:

سنه درد هیجری یکسر ائدرم حکایت، آمما،
قلم‌الده سیز سیزیلدار کی بو سؤز بیانا گلمز!
باسارایت‌هایانه گئتدی، هانی قیشقیریق صداسی،
نه گلیب او خان چوبانا کی بوقیش موغانا گلمز؟

عصرده یاشایان «نباتی تبریزی» آدلی شاعیریمیزین آدی، تحفه‌ی سامی تذکره‌سینده گئدیر. «سام میرزا»، اوندان بو بئیتی ده نقل ائدیر:

از هوای آن لب شیرین، نباتی روز و شب
چون مگس خود را درون شهد ناب انداخته.^۳

۴- خان چوبان و مجنون

البته سؤز یوخ کی نباتی‌نین ده بوتون موغاندا یاشایانلار کیمی کؤچری و عشایری حیاتی اولموشدور، لاکین خان چوبان تخلصونده بؤیوک بیر معنا واردیر. او بو تخلص واسیطه‌سیله اؤزونو «حضرت موسی» (ع) و اسلامی ادبیاتین مشهور

«نبات» سؤزو، مختلف معنا لاریندان علاوه، صوفیانه اصطلاحلار آراسیندا ورد و ذکر معنا لارینداا گلمیشدیر. بعضی تدقیقاتچیلارین نظرینه، نباتی تخلصونو، «صدر الممالک اردبیلی» اونا وئرمیشدیر.^۱ «فیض الله قاسیم زاده» نباتی‌نین آشاغیداکی بئیتینه:

مجنون دئییرلر آدیما، آما نباتی یام،

دائیم ایشیمدی کام آلیرام من نباتدان.

استناد ائدرک دئییر: «شاعیر اؤز کامینی شیریندن و یا بیتگیدن دگیل، یالنیز سئوگیلیسیندن آلان بیر گؤزله وورولدوغونو بیلدیریر.»^۲

تغزل قهرمانلاریندان اولان مجنون ایله مقایسه ائدیر. اؤزون «موسی» کیمی کلیم الله ساییر و باطینی بیر عقیده‌یه اساسلاناراق اؤزونده «موسی» روحونون تجسد تاپماسینا اینانیر.

آذربایجاندا یاشایان اهل حق طایفالارینین اعتقادینا گؤره، کائناتدا روح ابدیدیر و دنیا اوزره مین بیر

منجه، نباتی سؤزوده، «گزگز» سؤزو کیمی، اونون دیلینده، عرفان مقاماتینا اشاره ائتمک ایچون سئچیلیمیشدیر.

سید ابوالقاسم نباتی دن قابق بو تخلصو سئچن باشقا شاعیرلرده واردیرلار. او جمله دن هیجری اونونجو

۳۹- احد زمانی. روزنامه مهد آزادی، ۱۳/۶/۸۲.

۴۰- ف. قاسیم زاده، س. ا. نباتی سئچیلیمیش اثرلری، باکی، ۱۹۵۸، مقدمه.

۴۱- سام میرزا صفوی، تحفه‌ی سامی، چاپ تهران، ص ۱۴۵.

دفعه رجعت ائدر. انسان، حیاتیندا یاخشی ایش
گؤرسه و فیض مبدأیندن ایستهسه، روحو داها
کامیل شکیلده دونیایا قاییدار.^۴ ائله بو اعتقادا
اساسلاناراق، نباتی اؤزونده هم «حضرت موسی» و
هم مجنونون روحونون تجلی ائتمه سینه اینانیر:
رود نیله نئجه غرق ائیلرمم فرعونو
کی گلیب معجزه ی موسی عمران ألیمه.^۵

رَبِّ اَرْنی دیلی نین ذکر، دؤنوب موسایا
دشت ایمنده اولوب نور تجلی دلیسی!^۶
قورخما دگیل اژدها، بالله عصادیر، عصا،
موسی عمران کیمی، سن ید بیضایا باخ.^۷

گشتدیم بیابان گشتینه، ووردوم تجلی دشتینه،
ائتدیم تماشا طوره، موسایا من، موسایا من.^۸
موسی کیم ایدی گؤستره خلقه ید بیضا؟^۹

اولوب مجنون کیمی سرمست جام باده ی وحدت،
دوشوب صحرالارا وحشیلر ایله هم قاطار اولموش!^{۱۰}
محترم اولغو دئیرلر منه، آدیم مجنون.^{۱۱}
منی عالمره فاش ائیلهدی اول ثانی لایلا
منی اول دلبر شیرین سخن، مجنون یار ائتمیش.^{۱۲}

جانه اود ووردوم اؤزوم پروانه لردن کوسموشم
تا کی مجنون اولموشام، دیوانه لردن کوسموشم.^{۱۳}

مجنون دئیرلر آدیما آمما نباتیام
دائیم ایشیمدی کام آلیرام من نباتدان.^{۱۴}

لیلی دئییب، چکدیم آمان، قانیاش تۆکوب ائتدیم فغان
دوشدوم یئنه مجنون کیمی صحرایمن، صحرایمن.^{۱۵}

مجنون کیمی عوریان و دل آزرده و مجنون،
داغدان داغا گزگز گزیرم سنگلر ایچره!^{۱۶}

منی مجنون ائدن یار پریش،
طاقتیم کسیددی، یئتیشدیم جانه!^{۱۷}

نباتی مجنون تک گاهی آغلادین.^{۱۸}

مجنون تک سئیر ائتدیم نئچه داغلاری.^{۱۹}
باشقا طرفدن قاراداغا یاشایان خان چوبان طایفاسی
واردیر. «سید عظیم» بیر یئرده دئییر:

ائتدی عبدالعلی بیک خاطیرینی خوش - خرام

خاصه کیم خان چوبانی طایفه سی، جمله عوام.
بئله لیکله بیز نباتی نین مالدارلیق پئشه سی اولدوغونو
و ایلین قیش فصلینی موغان چؤلرینده و یایی ایسه
آرازین اطرافینداکی زنگین، یاشیل و وتلاق یئرلرده
کئچیرمگینی و کؤچری حیات یاشادیغینی هئچ
انکار ائتمیریک، و اونون خان چوبان تخلصونون، بو
پئشه سی ایله و یا خان چوبان طایفاسیله علاقه دار
اولدوغونون دوغرو اولوب اولمامادیغینا توخونمایاراق،
بو معنائین بؤیوک بیر معنوی دگر داشیدییغینا
اینانیریق. فارسجا دیوانی نین بیر یئرینده دئییر:

۴۲ ← متون نظم ترکی ایران، ص ۳۳۷.

۴۳ ← ۲۰ / ۱۶ - ۱

۴۴ ← ۴۹ / ۴ - ۲

۴۵ ← ۳ / ۱۴ - ۱

۴۶ ← ۲ / ۳۴ - ۱

۴۷ ← ۲ / ۶ - ۷

۴۸ ← ۹ / ۲ - ۱

۴۹ ← ۱ / ۱۴ - ۱

۵۰ ← ۲ / ۱۴ - ۲

۵۱ ← ۲۸ / ۱ - ۲

۵۲ ← ۳۲ / ۹ - ۲

۵۳ ← ۳۴ / ۱۰ - ۲

۵۴ ← ۴۰ / ۷ - ۲

۵۵ ← ۱۳ / ۱ - ۳

۵۶ ← ۱۶ / ۵ - ۳

۵۷ ← ۵ / ۳ - ۶

از خامه‌ی خان چوبانی من
عاجز شده کلکِ مانی من.
خواهی که شوی تونیز موسی
یک چند بکن شَبانی من.

۵- سفرلری

نباتی‌نین شعرلریندن، اونون سفر اهللی اولدوغو
آیدینلاشیر. قاراداغ و آذربایجانین بیر چوخ کندلری
و شهرلرینی گزمیشدیر. اوستوبون اطرافی و دیزمار
ماحالیندان علاوه، آغدام، لنکران، سالیان و سائر
یئرله گتتمیشدیر. خوراسان و تبریزده هابئله
اردبیل‌ده اولموشدور. ولکین تبریز و یا/اردبیل‌ده
هانسی زامان و نچه ایل دایانديغیندان هله‌لیک
خبریمیز یوخدور.

۶- گزگز

ایضاحات بؤلومونده (۷/ ۱- ۱) ده گتیردیگیم کیمی،
بعضی تدقیقاتچیلار «گزگز» سؤزونون، نباتی‌نین
سئوگیلیسی‌نین آدی اولدوغونا اینانیرلار. اونون هم
«گزگز» ردیفلی غزلی و همده بیر چوخ یئرده بو آدا
اشاره‌لری واردیر:

نیسبیتی یوخ پری‌یه گزگزین، الله بیلیر،
ملکین حدی نه‌دیر، حوری‌دیر، حورا، حورا!
بیری صهبادان اولوب مست، بیری مینادان،
منی دیوانه قیلیب بو گؤزو شهلا، شهلا!

منجه بو آدین‌دا، «نباتی» سؤزو کیمی عارفانه
معناسی اولمالیدیر. شاعیر بو کلمه ایله سرگشته‌لیک
و حیرت مقامینا اشاره ائدیر.

۷- اوستوبون

اوستوبون کندی آراز چایی یاخینلیغیندا، قولان و
هئراز کندلری یانیندا ایکلی داغ آراسیندا و بیر
بؤیوک قایا اوزه‌رینده تیکلمیشدیر. کند اهللی اسکی
زامانلاردان باغدارلیق و مالدارلیق پئشه‌لری ایله

مشغول اولموشلار. حال حاضریدا هئراز کندی
داغلمیشدیر و یئرلرینه اوستوبون اهالیسی صاحب چیخمیشلار.
اوستوبون کندی مزارلیغیندا، مرمردن یونولموش
باش داشلاری واردیر. اونلارین ایچیندن «خواجه
ملک» مزاری باش داشی اوزه‌رینه ۸۴۳ هـ . و
«خواجه احمد» باش داشی اوزه‌رینه ۹۷۶ هـ .
تاریخلری اوخونماقدادیر.

۱
سحر مئخانه اطرافین گزیردیم مست و بی‌پروا،
کی گؤردوم اوندا ناگه بیر عجایب صورتی، زیبا.
مسلسل زولف چیگنینده، مرصع طوق بوینوندا،
فرنگی اطلس اگنینده، باشیندا معجر حمرا.
ملک منظر، پری پیکر، سخن گستر، وفا پرور،
بوت مئهر، گول خوشبو، سؤزو شکر، گؤزو شهلا.
سمن رخسار، مشکین مو، شلائین قامتی دلجو،
سراسر فتنه و جادو، سرا پا شورش و غوغا.
گؤرن ساعتده، ذؤوقومدان ییخیلیدیم مست و لایعقل،
داغیلدی عقل باشیمدان، آلیشدی آتش سئودا.
پریشان اولدو احوالیم، توکندی صبر و آرامیم،
گریبان چاک ائدی، دوردوم یئریمده واله و شئیدا.
منی گؤرجک بو حالتده، او سرو باغ دلجویی،
گلیب یانیمدا اگلندی، آلینده ساغر مینا.
کرم قیلدی منه جامی، آلیب مردانه نوش ائتدیم،
دوروب اؤپدوم آیاغیندان، دئدیم: ای ثانی لیل!
اگر گؤرمک دیلرسن صورت مجنون شئیدانی،
اوزاق گزمه، تماشا قیل، بودور اول عاشق رسوا!
شکسته خاطیری محزون، سؤزو آشفته، دیگرگون،
دوتوب نقش ره مجنون، گزر وحشی کیمی صحرا.
نباتی حمد قیل آلاها، مین شوکر و ثنا ائيله،
کی مجنونون مقاماتین سنه روزی ائدی مولا.
۲
سن سیز ای گول، کؤنلومون بیردم قرار یوخدو، یوخ،

سندىن اۋزگە، نئىلە سىن، بىر غم گوسارى يوخدو، يوخ!
 درد هيجرىن چارهسى هرچند بىلدىم صبر ايميش،
 نئىلە ييم، بالله بو درياني كنارى يوخدو، يوخ!
 لىلى - لىلى سۈيلەيىپ چوخلار دئىەر كىم عاشقم،
 لىك مجنون تك اونون بىر داغدارى يوخدو، يوخ.
 هر خزانين بىر باھارى، اونسوز اولماز، اولماسين، بو
 چؤل اولموش گولستانين بىر باھارى يوخدو، يوخ.
 گوللىرى، بولبوللىرى، آب و ھاواسى چوخ گۈزل،
 حيف كىم بو گولشني بىر گولعدارى يوخدو، يوخ!
 هيچ عئيبين يوخ، گۈزەللىك ھامى سنده جمعدير،
 نئىلە ييم آما كى، عھدين اعتبارى يوخدو، يوخ!
 سن نه بىلسىن بو ترلانى نباتى، روز و شب،
 من بو داغى چوخ دولاندىم بىر شيكارى يوخدو، يوخ.
 ٣
 آه! بىلمم كىم نئچون بىزدن يئنه يار اينجىميش؟
 بوى آياق آلتيندا قالمىش، سانكى شاھمار اينجىمىش.
 بند اندىب طرف بنا گوشوندا مشكين زولفلرين،
 يوخسا باد اسمىش، داغىلمىش لاله، روخسار اينجىمىش.
 قويمادين بىردم باخيم اول چشم مستين دۋورونه،
 بىز نه قىلدىق تا كى، بىزدن چشم دلدار اينجىمىش.
 ھاارداسان، اى بى نوا مجنون، ائشيت آوازىمى،
 گل! ھاى بسدير كى سندن دشت و كۋھسار اينجىمىش.
 كونج خلوتدن آياق ديشقارى باسما بىردە سن،
 قوى گولو آلدىن كى، سندن صحن گولزار اينجىمىش.
 ترك اوميد ائت تمام آشينا و دوستدان،
 بىل يقين واضح كى، سندن يار و اغيار اينجىمىش.
 بو نه مذهبدير، نه آئين، اى نباتى! بىر اوتان!
 سن نه كافرسن كى سندن جمله كفار اينجىمىش؟
 ٤
 تىكمىشم گۈز راھا بىر جلادى گۈزلر گۈزلريم،
 داما دوشموش صيد تك، صيادى گۈزلر گۈزلريم.
 يوخسا دئرسىز زاهيدم من، اولموشام مسجد نشين،
 اول صنمدن اۋترو بو بربادى گۈزلر گۈزلريم.
 بىستون داغين گئديب گزمك دگيل منظوروموز،

ŞEİRİMİZ ŞAİRLƏRİMİZ شاعیرلریمیز

توپلایان : بهبود مرادی انلچی بی

ظهیر محمدی (قایا) ۱۳۴۸

توتان شاعیر آخشاملارینا قاتیلیب بو اوزون مصافه
نین یول خسته لیگینی جانینا آلاق نهایت ۱۳۸۰
اینجی ایللردن ساییلیب سئچلن شاعیرلر سیراسینا
اؤزونو سالا بیلیمیشدیر؛ شاعیرین ایندیه چاپ
اولونماغا نئچه شاعیر کیتابی وارکی الله دئیین اولسا
گلن آیلاردا انلچی بی بین امگی ایله چاپا
حاضیرلانیب ۱۳۹۷ یلین آخیرلارینا ایشیق اوزو
گۆره جکدیر؛ هر حالدا اوستاد شاعیریمیز قایا معلم
اوچ اوشاغین آتاسیدیر؛ هله لیک دوغولدوغو موشا
هانپا کندینده اکینچیلیک و تصروفات ایشلرین
مشغول اولارکن هله ده اینجه باخیشلارینان یازیب
یاراتماق حاللارینی یاشاییر؛ و قایا معلم ایرحمتدیک
اوستاد عابباس بابایی (سویلر) ثریا بخشی (آیلار) آنا
و هوشنگ جعفری جانابلاریناندا شاعیر پایلاشماغی
اولارکن یوخوندان اوستاد شاعیرلرینده تانیشلیغی
واردیر؛ هر حالدا بو سئویملی شاعیریمیز شخصی
حیاتیدان اوغورلار و یارادیجی عالمیندان نایلیتله
آرزیلاماقلا سوزومه سون قویورام؛ هله لیک گلن
پایلاشانا قدر.

شاعرین

غم کدرین یوواسدیر شاعرلر
بول اولار حیاتدا غمی شاعرین
کیمسه نین حالنی پریشان گورسه
آخاجاق گوزوندن نمی شاعرین

یستر فصیللرده پایزی یازی
سئورمی ایشو نی سئورمی نازی
زیلده کوکلنیدیر کونلونون سازی
اولماز چال قئسیندا بمی شاعرین

ظهیر محمدی (قایا) ۱۳۴۸-جی گونش ایلی زنگان
چاپارا موشاهانپا کندینده بیر هنرمند عایله ده
دوغولوب بالاجا ظهیر شاعیرین دادینی بئشیک ده
اولارکن آناسنین محبتلی لایلاریندان قولاغینا
درسه ده ایرحمتدیک بویوک باباسی نین (آتاسی نین
آتاسی) ملاحتلی سسینن موغام و ساز سوز ذیل
بمینده کوکله نیب ایلک صنیف چاغلاریندان اوزونده
شاعیری زومزومه ائله ییرکن زنگانا میانا آراسی پری
داغلارینین سحیرلی طبیعتین گۆزلرینه شکیل چکه
چکه گنده گنده توپوشونه (خیال) گلن سوزلری قلمه
آلیب وراق اوزرینه کوچورور؛ شاعیر قایانین طایفاسی
قوزی آذربایجانین گنجه باسار ماحالیندان گلمه
اولسالاردا آتاسی سولطانعلی کیشی خان خوانینن
اوتور دور ائله ییب آقایانه طبیعتینن اوشاقلارینا
آتالیق ائله ییب بویا باشا چاتدیرمیشدیر؛ شاعیر گنج
یاشلاریندا اؤز هم یئرلیسی اولان آذربایجان گوجلو
چاغداش یومور شاعیری اوستاد احمد صادیقی و
اوستاد یعقوب دونمزین دیز به دیزه اوتوروب بیلمه
دیكلرینی اؤنلاردان اورگه نرک سونرا یاواش یاواش
درنكلره چکیلیب اؤزونو شاعیر کیمین تقدیم ائله
ینده بو ایشین ن قدر مسؤلیتلی و آغیر اولدوغونو
دویارق یا شادیغی کندلریندن هر هفته زنگاندا باش

دولانار پريشان دولانار پئكر
آغ لبيب گوزوندن دردينى توكر
آننيار هر شئىي غم كدرچكر
هچ اولماز عومرونده دمي شاعرين

گورسه ظالم باغرى دونوب قان اولار
اوز چويوروب ايريلردن يان اولار
جسمى پوزقون حالى پريشان اولار
اولماز اوستو باشدان عمى شاعرين

گولون زولاليني آرى نشانار
قويماز بالسيز قالا پتكده شاننار
شاعرين فكريني عارفلىر آنار
نادان دئيجك وار كمى شاعرين

دوزگوندورباخشي دوزغوردوراشي
ويرماز هچ انسانا كيমে يه نئشي
شاعرين عصرينده اولمازارزشي
نه تك بير(قايا) نين جمى شاعرين
سئوگيليم

سن منه جانان سوبله دين
منده سنه جان سئوگيليم
من يانيرام عشقيميزه
سال بير منه سان سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم

آي تكين چيخاريم سن سن
اومودوم باخاريم سن سن
باشيمدان يوخاريم سن سن
سن سن منه خان سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم
باخيشين دوروشون حالدير
آغ ياناقدا قارا خالدير

ديل دوداغين تيخا بالدير
پئتككرده شان سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم

هردن اوزونو اويورسن
اولما باشقا سين سئويرسن
زرره مندن اوز چويورسن
باغريم اولار قان سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم

گئله جگى بيز بيلنمك
آيريلساق دئييب گولنمك
سنين عشقينده ديلنمك
اولماز منه مان سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم

اوره گيمي قويما شن سيز
اولماگئنان سنده من سيز
(قايا) دوزه بيلمز سن سيز
بير لحظه بير آن سئوگيليم
گزمه مندن يان سئوگيليم

درديم

سرت چكديم ملال گوردوم
هي كونلومه دولدو درديم
گوز آچاندان بو دنيايا
منله همدم اولدو درديم

غم ساليير منى نفسدن
چيخانميرم بو قفسدن
كئدريم چوخ هامى كسدن
بيرينجى يم بؤلدور درديم
هي بوى آتيب چينه له شيب
شهله نيبيدير زينه له شيب

دوشونجه لی حیات یولداشینین تشویق و حمایه
سی ایله شاعیرلیک دونیاسیندا آرتیق گلیشمکده
دیر او غربی آذربایجان و ایرانین باشقا شهرلرینده
کئچیریلن ادبی فستیواللار قاتیلاراق عالی مقاملار قازانیر.

بو ائللین اورهیی دؤیوندوکجه من
اوره یه دؤنورم ائله دؤنورم
غئیرتی، ناموسو اؤیوندوکجه من
بیر جوشغون بولاغا، سئله دؤنورم

یوخسوللوق اللی ایله غیرت اؤلنده
نادانلار عاقیله یئرسیز گولنده
یئتمین آجیسی باغیریم دلنده
قاتلانیب بوکولموش بئله دؤنورم

آماندیر وورماسین نامردین الی
آغزیمدا گزمه سین اؤزگه لر دیلی
مورگولو اینساننی اؤلودن اؤلوه
گؤرنده سازاغیم یئله دؤنورم

یاشایا بیلیمیرسن منی یاشاما
آلیبسان جانیمی داها بوشاما
ایللر سن یاشادین قلبیم بوش، آما
بو یاساق سئوگینی بیتیر، قوی گئدیم
مندن گؤزلرینی گؤتور قوی گئدیم

نازیمدان ناز آلیر آلا گؤزلرین
چیرپینر گؤزومده قالا گؤزلرین
یالواردیم عؤمورلوک قالا گؤزلرین
قالما دین سونونا یئتیر قوی گئدیم
مندن گؤزلرینی گؤتور قوی گئدیم

چو خالیبدیر بینه له شیب
نه ره ووروب کؤلدو دردییم

من دنیانین نیسگلییم
ناله چکن بیر زیلییم
قویما بیر جانورد ائلییم
قاناد آچیب قؤلدو دردییم

فلگین من لندی ایشی
من قایی یا باتیر دیشی
چکمه گیچون یوخدور مئشی
ساغ ده بیرکی سولودو دردییم

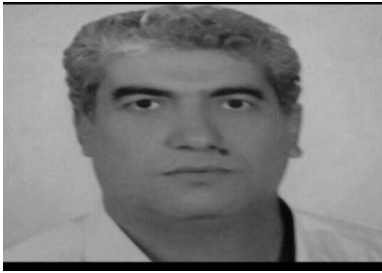
رقیه عبدیلی (سازاق) ۱۳۵۴

رقیه عبدیلی (سازاق) ۱۳۵۴-جایلدده ماکو شهرینین
شرق طرفینده یئرلشن حسینعلی کندی عجمده
ایشیق دونیایا گؤز آچیب، ابتدایی ساوادینی
کندلرینده آلیب اورتا تحصیلینی ایسه قره ضیالین
ده بیتیریب، تهران دا هنر و حقوق رشته سینده
تحصیلی نین آردینی توتوب آنجاق عایله
سورونلاریندان دولایی عالی تحصیلاتینی بیتیره
بیلمه ییب اوشاقلیقدان شعرله ماراقلانیر ۱۳۷۴ -
جو ایلدن جدی اولاراق ادبیات دونیاسینا
واریر، ۱۳۷۷-جی ایلدده عایله قورور و ۱۳۷۹-جو
ایلدده قیزی دونیایا گلیر. سازاق آیدین فیکیرو

دام اوسته قورخولو بىر كۆلگە بويلانير قارداش
 باجا - باجا قولاق اولموش بودام خو خان بورويور
 بو فېرتينا سنى چوخدان نيشانلايىردى سازاق
 دوشونده بىر قارا يول وار گۆزون توفان بورويور

جمشيد عىمى جمشيد مسيب زاده (قوجا آغلار) ۱۳۴۳

جمشيد عىمى جمشيد مسيب زاده (قوجا آغلار) ۱۳۴۳ اينجى گونش ايلي قاراداغ بولگه سىنى
 اهر شهرينه باغلى اولان چئشمه كان كندى هونرمند
 عايله سينده بىر عايله ده دوغولوب ۹ ياشيندا عايله
 سى ايله بيرگه تبريز شهرينه كوچوب بئش كىلاس
 درس اوخوياندان سونرا آتاسى عايله لى اولدوغوندا
 اونونلا بيرگه بازاردا ايشه باشلايىرگنج ياشلاريندا
 ژاندارمرى ايداره سى دئيه مامور وظيفه سينده
 چاليشير .

سونرالار بىر اصل نجابتلى عايله قىزىنان حيات
 قوروب ايندى ايسه باز نشست اولوب عين حالدا اوچ
 اوشاغين آتاسى دير؛ بو شاعيرين يارادىجى عالمى
 خالقىمىزىن گۆز قارشىيندا اولاركن كىتابىن
 ايچينده اولدوقجا ايضاحات وئريلبدىر؛ حورمتلى
 اوخوجولار بو كىتابى (يۇرقون نفسىم) شاعيرين ايلك
 اثرى اولاراق الده ائله ييب اوره گى
 سوزلوشاعيرىمىزىن درين دويغولو شعيرلىرىن تانىش
 اولماغىزى مصلحت گۇرردىم؛

اولموشام

اى صنم هيجرىنده من نالان گىريان اولموشام

دردى سن اولموشدون درمانى دا سن
 چكديگى نفسى، هر آنى دا، سن
 شعرى ده سن ايدىن، ديوانى دا سن
 يازىق اورهيىمى گتير قوى گئدىم
 مندن گۆزلىرىنى گۆتور قوى گئدىم

اۆزومدن چىخمىشدىم اۆزوم دئىلدىم
 سئوگىندن مله ييب اۆزوم آيىلدىم
 ايچىمده سىزلايىب غمله يئىلدىم
 توتورمو اورهيىن؟ آتير! قوى گئدىم
 مندن گۆزلىرىنى گۆتور قوى گئدىم

گۆزومو يوللارين اللريندن آل
 عطرىمى باغچانين گوللريندن آل
 گونومو ياشايىب ايللريندن آل
 سازاق سىز ايزلىرى ايتير قوى گئدىم
 مندن گۆزلىرىنى گۆتور قوى گئدىم

قارا يول

اۆنومده بىر قارا يول وار سارى گومان بورويور
 خياللارىمدان آسىلمىش ايزى دومان بورويور
 سامان يولوندا ديدرگين دوشوبدو ماهنى لارىم
 اودوركى تئللىرىمىن ده نوتون سامان بورويور
 سوواقلي گۆز ياشىمىزدان اسير گئدير كىنك
 دونومدا گوللرىمىن ده اوزون تىكان بورويور
 آمان بو آغريلارلا آداخلانير آدىمىز
 هايندا ياخشىمىز اولسا اونو يامان بورويور
 گئدير اياق يالين ايللر گئدير اياق آياغا
 بىزىم بو كىملىكى چايلار بويو چايان بورويور
 يازىقلانير دا ايچىمده يئتىم بو كۆرپه جىيم
 دۆشو دويوشده اۆپوشموش يولون ناقان بورويور
 گئدرگى يوللارين اوسته آغ - آغ مزار داشى وار
 ساياقلانير اۆلوم آرتىق منى جاوان بورويور

بلکه. گورمویدیم. من. اوندا. سنی
گوزلریم. گوزونه. ساتاشمامیشدان
ایتیریدی. دومان. چن. اوندا. سنی

اشکارا سالمیرام من اورک. سوزون
آچیب دینمیرم. بیل سوزون دوزون
گیریب گوزلریمه. باخیدین اوزون
گوزونان. گوریدین. سن. اوندا سنی

باخیشین. بیل. آلدی اوزومن. منی
اپاردی. بیل. مندن. ایمانی. دینی
قوجاغلار دئیر. من. گورن. گونی
جولقامیشدی سئوینج شان اوندا سنی

عاشیق قوربان پور ولی علیار ۱۳۴۸

عاشیق قوربان پور ولی
علیار متولد سال ۱۳۴۸
خورشیدی در روستای
علیار از محال دیزمار
قارداغ است.

تحصیلات اولیه را در

زادگاه خود به سر رسانده و از سال ۱۳۶۳ به همراه
خانواده خویش ساکن شهرستان اورمیه شده
است. عشق و هوس او به صنعت عاشیقی از دوران
کودکی به همراه او بوده و از سال ۱۳۷۰ به صورت
حرفه ای ساز زده و در مجالس حضور یافته است.

از سال ۱۳۷۶ با واحد موسیقی صدا و مرکز اورمیه
همکاری نموده و برای این مرکز جوایز زیادی را به
ارمغان آورده است. از اوایل دهه ۸۰ کلاس های
آموزشی ساز قوپوز به راه انداخته و از جمله در
آموزشگاه موسیقی ماهر شاگردان زیادی را با ساز و

حسرتینده. اغلائیپ. من باغری آل اولموشام
او پریشان زلفولر یاده توشوب چاتمیر الیم
ایندی من زلفون. کیمی حال پریشان اولموشام
نه سسین وار. نه سوراغین. اود توتوب قلبیمی یانیر
یوخدی ساین بیر زمان ساینده پنهان اولموشام
قالمیشام دریایی غمده دوشومشم گردابه من
بیلکی سنسیز ای صنم. من غرق طوفان اولموشام
گورمه سمده گول جمالون باخمارام اوزگه گوله
گل گولوم ذنن ایله مه. سوی گلستان اولموشا
یوخ صنم باخمازگوزم سندن سورا بیر غیرینه
دوزدوکی سنسیز دچار درد هیجران اولموشام
آخسادا گوز یاشلاریم بو سینمه دن دن منیم
اغلاماقدان. مالک. من. لعل. مرجان اولموشام
حسرتین بو اغلاری قیلدی قوجا اغلار اینان
عالمه. بو. نامیلن. من ایندی. عنوان اولموشام

یاتمیشیمیش

سنین. گولوشونله. قیش. یازا. دوندی
دئمه. گولوشونده. یاز. یاتمیشیمیش
اویناتدین. قاشلارو. طبیعت. گولدری
هلال. قاشلاریندا. ناز. یاتمیشیمیش

طبیعت. اوینادی. چیچک. گولیلن
بلبول نغمه دئدی. شیرین. دیلیلن
سندگوردی ساز کوگکله ندی تئلینن
بیلدیم تئلسیزلیکدن ساز یاتمیشیمیش

قربان. اولوم. سنه. گوزل. سرو. ناز
دئمه. یوخدی. گولوشونه. وار نیاز
گوللره. توکولدی. صونا. دورنا. قاز
قوجا اغلار. دئیر قاز. یاتمیشیمیش

اوندا سنی

او گون گوزلریمی. کاشکی یومایدیم

احسن شهبازپور

مکتب عاشیقی آشنا و تربیت نموده است. او در استان های مختلف ایران و نیز کشورهای خارجی اجرا داشته و لیاقت خویش را در این ساحه به اثبات رسانده است. عمده فعالیت های او بطور نمونه عبارتند از :

- ۱ - ایجاد گروه عاشیقی « ساری تئل » در سال ۱۳۷۵
- ۲ - رتبه اول برای فعالیت در باره موسیقی مراکز رادیو و تلویزیون ایران در طی سالهای ۷۹ ۸۰ ۸۱
- ۳ - کنسرت سه روزه در آنکارای ترکیه به همراه هنرمندان اورمی و تبریز در سال ۱۳۸۲
- ۴ - پنجمین سمینار بین الخلق « گذشته و آینده مشترک ترکان » در شهر باکو ۲۰۰۷

گتیر میشم

دونیانین گوژلی آذربایجاندا
سلام - صفا ، شیرین سؤز گتیر میشم
آتا نصیحتی ، آنا لایلاسی
کئچمیشدن دانیشان ساز گتیر میشم

سهند - ساوالاندا ، اوجا داغلاردا
آلمالی ، اوزوملو یاشیل باغلاردا
گوللو یایلالاردا ، صاف بولاقلاردا
ماهنیمدا ، سؤزومده یاز گتیر میشم

آنا تبریزیمین قیزیل گولوندا
سراب ، اردبیل بئچه بالیندا
اورمو شهرینین دوزلو گؤلوندا
قاتیب سؤز لریمه دوز گتیر میشم

گزدیم وطنیمین تمام هر یانین
اؤیرندیم تاریخدن شهرتین شانین
انشیتسز سؤزونو « آشیق قوربانین »
کؤلومدن کئچنی دوز گتیر میشم

شانلی قاراداغ ماحالینین سونگونون اعجازکار طبیعتلی جوشقون شلاله لی قارتال هارایلی جوپورلی جیرانلی قاینار بولاقلی یام یاشیل یایلاقلی تای سیز بیر گوزلیگه مالیک اولان داشی گوهر سویو کوثر قهرمانلار دیاری موقددس بیر توپراقدا ضیاخان یایلاقیندا وارلیق دونیاسینا گونش ایلی ۱۳۵۴ ایلده وارلیق دونیاسینا گوز آچیب، آتاسینین آدی مشهدی پولاد اولوبدور. دوقفوز یاشینا قدر اوردا یاشایاندان سونرا چئشیدلی سبب لره خاطر قوجامان تبریز شهرینه کوچوبدور. بوردا مکتب خانیا گئدیپ گئجه لر درس اوخویوب و گوندوز لرده فرش ایشینده چالیشیب ودوغوم یوردونون تاسیز گوزلیک لریندن درین دؤوق آلاق آتامین طالعینه طبع شعر وشاعیرلیک دوشوب آنجاق موقددس عسگرلیک دووروندن سونرا شعر یازماقا درین استعداد و حورمه لایق اولان بیر حیسس وعلاقه گوستربیدیر. ودئمک شفاهی خالق ادبیاتیندا چئشیدلی فورمالاردا شعر یازیب و یارادیبیدیر. آنجاق قوشما گرایلی مخممس دیوان و کبیر دیوان قوشایارپاق موخممس و تجنیس و غزل شیکایت نامه طبیعت نامه وقارغاما و آنجاق سایره فورمالاردا اون اون ایکی مین بیت گوزل شعرلر یازیبیدیر و احسن تخلص ائدیبدیر.

ووصال کؤرپوسویم آراز چاپیندا.
ائلریم اوستومدن کئچه جک بیرگون.
هیجران باغلییاجاق نیسگیل شله سین

اٲلیمدن یوردومدان کوچه جک بیرگون.

حسرت قالمایاجاق قارداش قارداشا.

اینٲیظارین عومرو چاتاجاق باشا.

دردین سویله یه جک سیرداش سیرداشا

بیرلیک باده سینی ایچه جک بیرگون.

آی احسن دئییب لر اولوبالار.

تیکانلاری قالدیراجاق یابالار.

بیرلشه جک بوتون اٲلر اوبالار.

ووصالین دونونو بیچه جک بیرگون.

ووصال کؤرپوسو

داهاکوکره یه جک بیرلیک سئلری.

داردان قورتاراجاق آغیر اٲلری.

چوخ داریخما آزادلیقین گولری.

سولمایاجاق عطیرساچاجاق بیرگون.

حیران لار گزه جک وطن داغیندا

بولبولر اؤته جک گول بوداقیندا

دیله گیمیز آزادلیقین باغیندا

سولمایاجاق گولر آچاجاق بیرگون.

طالح اولدوزوموز چالاجاق ظفر.

چاتاجاق هریانشلیک خوش خبر.

شانلی دیاریمدان بوتون غم کدر.

گوتوروب باشینی قاچاجاق بیرگون.

وطن باخجاسیندا آچاجاق گولر.

قدیزاولمایاجاق شیدا بولبولر.

بیرله شیب بوسبوتون اوبالارائللر.

سعادت یوللارین آچاجاق بیرگون.

قالمایاجاق اورک لرده کدر کین.

ووصال بیزدن دوشمه یه جک دیدرگین.

آی؛ احسن؛ تلسمه یاشیل گویرچین،

سیندیریپ قفسین اوچاجاق بیرگون.

قوشما

نیایاونسوز هئچ بیر یانی گؤره بیلیمیرم!

گؤزلریمده بیر جوت گیله آتادی.

قورآن آیه سی تک موقدس کلام.

اٲلاد گتیردیکجه دیله آتادی

آتا حق تانری نین گوزل باراتی.

چونکی بخش ائيله ییب بیزه حیاتی.

آتا یاشایشین باغی باغاتی

شیدا بولبول هر بیر گوله آتادی.

اٲلاد اوچون هر مؤحنته دایانیب.

بویولدا زحمتی سعادت سانیب.

اٲلادین یولوندا کرم تک یانیب.

چئوریلن بیر اووچ کوله آتادی.

آتا طبیعتین سولماز بویاغی.

یامان گونده اٲلادی نین دایاغی.

عؤمور سورور پیغمبرلر سایاغی.

قیمت قویان صرراف لعله آتادی.

آتا حقیقتین حق قین فرقانی.

خیلقت عالمی نین کسگین برهانی.

آتا یارانمیشین کامیل اینسانی.

دوشمه ین بیر نعمت اله آتادی.

مالیک دی ان بؤیوک تمیز بیرآدا.

آتالار عزیزدی دیمه سین قادا.

آنجا عۆمور بویو قوجا دونیادا.
هر زمان ائولادا، له له آتادی.

آتا کاییناتین موقددس پیری.
اونلا قیمت تاپار احسنینشعری.
بوتون خئییر شرین مصلحت یئری.
محتشم آغ ساققال ائله آتادی.

قوشما

آی ائللر یامانجا ائشیتمه لیدیر.
آلاهلیق ائيله ییر پول بوزماندا.
اینصافی وجدانی ایمان ایلکاری
قویور ایاق آلتدا بیل بوزماندا.

جایدیریپ چوخلارین ریاست میزی.
حق قی تا پدالاییر قضاوت میزی.
بیریول اونودولدو عدالت میزی
دردین کیمه دئسین دیل بو زماندا.

دردیمیز پوسگورن ولکانا دؤنوب
اورک لرین قانی عوممانا دؤنوب
دونن کی نؤکرلر سولطانا دؤنوب
گؤرنه شاهلیق اندیر قول بو زماندا.

داها اثرقالمیر خاطیر حؤرمتدن
نه لر دئییم نجابتدن عصمتدن
آنجا سوراق دوتما صاف محبتدن.
گئت به گئت بدگلیر ایل بو زماندا.
عدالت محو اولدو قرینه دؤندی.
صداقت قارتالی زیروده دن ائندی.
کسگین قضاوتین اوجاقی سؤندی
باشمیزا النیر کول بوزماندا.

بیریول اونودولدو سئوگی محبت.

اینسانلیق یئرینی چولقادی نیفرت.
بوگون لر چوخ اولور خزان قیسمت.
وطن باغلاریندا گول بوزماندا.

السیز ایاق سیزین دردین چکن یوخ.
آی احسن آج دردین باشا دوشمزتوخ.
بویازیق میللتین نیسگیللیری چوخ.
یامان قان آغلاییر ائل بوزماندا.

آرش صمدی ترکمانی ۱۳۵۴

آرش صمدی ترکمانی ۱۳۵۴در شهر زیبای اورمیه
چشم به جهان گشود.او از دوران نوجوانی علاقه ی
وافری به اشعار ترکی داشت.و در کتابخانه کوچک
منزل پدری کتابهایی مثل هوپ هوپ نامه و دیوان
شهریار و دیوان معجز شبستری را مطالعه میکرد.ودر
نهایت با الهام گرفتن از این اشعار در

سال ۱۳۹۳ شروع به
سرودن اشعار ترکی
کرد و تخلص یورقون
ترکمانلی را برای خود
برگزید.وی دارای
مدرک لیسانس صنایع
غذایی می باشد.

فلکین زیروه لرینن منه پای آغ دومان اولدو
یازی اویناخلامادایدیم، بیتیریپ یای خزان اولدی
ایلدیریم چاخدی بولودلار هاوایا دولدی توتولدی
یاغیشینان منه قیسمت گوزومه داملا قان اولدی
قاناداچدیم اوچاراخ گویله ، یئندیم یئره دوشدوم
یووادان آیریلالی قوش بالاسی ، چوخ زامان اولدی
سایلی گونلر اوترکن بویویوب بیر ایگید اولدوم
فیکره گندیکجه خیالیم سیخیلان بیرده جان اولدی
گووه نیب قول گوجونه من توواراخ داغ داشی آشدیم
باشیما عقیل گلنده گوزده دونیا یالان اولدی

گوزونو دولدوراجایمیش دییسن یئردکی توپراق
یورقونون دونیا مالیندان نئی وارسا تالان اولدی

ائیلرم

بیرگنجه یئردن دوروب دونیانی ویران ائیلرم
سیندیریپ قانونلاری اینسانی حیران ائیلرم
باخمایین دوران دونوب چرخیم دوروب تک
قالمیشام

تک باشینا دونیانی میدان جولان ائیلرم
اویادیب یاتمیش بوتون خلقی جهالتدن بیرآن
ألموش اینسالاری من مست و غزلخوان ائیلرم
قاندیریپ قانمازلاری بیرآندا زنجیره چکیب
زاهده دیل قانمازی خلق ایچره شیطان ائیلرم
گلمه سه تک تک بوخلقین باشینا هوشه اگر
چالدیریپ ایسرافیلی اتمام زندان ائیلرم
یورقونا ظلم ائلییب جانین سیخان ظالمیری
آبرودن لاپ سالیب رسوای دوران ائیلر

ائلمیرا زنجانی (صنم زنگانلی)

ائلمیرا زنجانی (صنم زنگانلی) در ۱۳۶۲ در شهر
زیبای خلخال متولد و تحت تأثیر تربیت ها و سلاقی
پدر با شعر و شاعری و سبک مقامات آذربایجان آشنا
شده و علاقه ی فراوانی به حاج بابا حسین اف

دارد. وی دارای دو

مدرک لیسانس صنایع

غذایی و لیسانس

مدیریت بازرگانی می

باشد.

او از سال ۱۳۸۰ شروع به سرودن اشعاری به زبان
فارسی و سبک نوین کرده و نهایتاً به خاطر علاقه

اش به زبان ترکی و اشعار علی آقا واحد و الهام
گرفتن از مجموعه ی آغ آتیم استاد هوشنگ
جعفری شروع به سرودن شعر ترکی کرد و از
راهنمایی استادانی همچون، استاد التفات
داوودی، استاد قربان پور ولی علیار، و استاد بهزاد
بیات فرد و دکتر جمال آبرومی بهره می گیرد.

گل انسان اولاق

تانری نین اوریی دولوبدی غمه
گل بیز یاغیش اولوب، گوئل لره دولاق
دونیا سازین چالیر بیر زیر بیر بمه
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

باخ یتیم اوشاقین آغلار گوئزونه
ار سیز قادینلارین باخ بیر سوءزونه
کیمسه کدرلرین آلمیر اوءزونه
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

قونشی نین اوینین یوخدی چوءرگی
خسته اوشاقینین قاندی اورگی
نه سفراسی واردی، نه وار یمگی
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

حیاتیمیز دولوب درد کدرینن
عمری گچیردیریق، پوچ، هدرینن
هیچ باریشماز صنم، بو قدرینن
انسانلیق آدینا گل انسان اولاق

انسان آغلا سین

یامان زمان اولوب، قاش گوزدن کوسوب
انسانین حالینا، انسان آغلا سین

عباسقلی آقاپور سولغون

@solghoun

شاعیرلر شعیر دن، ساز سوءزدن کوسوب
بشرین حالینا، شیطان آغلاسین

یالانلار حق اولور، ایری لرده دوز
سیلله یلن قیزاریب، آلما کیمین اوز
آجلیق بیداد ائدیپ، اللی اولوب یوز
قارا گونوموزه، دوران آغلاسین

گۆزل دیر

خروز و اخسیز باناسا تئز کسیر
ایش گۆرول سه دوزگون و اخسا گۆزل دیر
گولر هر کس تویدا میسکین آغلارا
یاش گۆزلردن یاسدا آخسا گۆزل دیر

دالدان گلسه توپوقلارا ده یر داش
نئینیر حنا جاوان قیزدا قارا ساش
شوربالاییب درد سیزه هئی چکمه باش
یاردیم ال لر درده قاخسا گۆزل دیر

خزان یئلی یاشیل یارپاخ بسله مز
قیشدا بولبول قیزیل گولی سسله مز
کئچل باشلار قیزیل داراغ ایسله مز
داراخ دیشین ساشدا تاخسا گۆزل دیر

قویما کئچسین جاوان لیقین هئچ عبث
قوجالاندا نه هئی قالیر نه هوس
قان آغلائیپ تابوتوما باخان کس
ساغ جانیم گولوب باخسا گۆزل دیر

چمن یانیب کول-تیکانا دولمامیش
بنفشه لر سولوب باشین یولمامیش
سولغون گول لر سوسوزلوقدان سولمامیش
ایلدیریم لر گۆیده شاخسا گۆزل دیر

دردیمیز دئشیلیر، درده درمان یوخ
یانان اورکلره، سیتیم وریب اوخ
گوننی گونن قارا، عصیان ائدن چوخ
آجیلاریمیز، قرآن آغلاسین

یئتیم اوشاقلارا، یوخدی بیر امک
قوجالیقیمیز، کیم ائدر کمک
ای صنم اوخشا کی، اشیدسین فلک
تانری اوز چویریپ، پنهنان آغلاسین

سوشال شبکه لردن در لمة لر

نگاهی به تاریخ هزار ساله رسمیت زبان تورکی در ایران

بخش چهارم (@YolPress)

دکتر توحید ملکزاده دیلمقانی

وزارت امور خارجه‌ی فرانسه نگهداری می‌شوند. آنها علاوه بر اهمیت در تاریخ روابط سیاسی، بازرگانی و فرهنگی بین دولت‌ها و مردم ایران و فرانسه، از جهت تاریخ تورک، زبان تورکی، منشآت تورکی، نثر تورکی، تاریخ رسمیت زبان تورکی در ایران، و تبیین و تثبیت هویت تورکی دولت صفوی حائز اهمیت‌اند. نامه تورکی محمدرضا بیگ سفیر صفوی در فرانسه:

گونه‌ش یوزو چامور ایله سیوانماز

محمدرضا بیگ سفیر شاه سلطان حسین صفوی در دربار لویی چهاردهم پادشاه فرانسه بود. او که از نخستین سفیران دولت تورکی صفوی در اروپا بشمار می‌رود، در طول ماموریت سفارت خود مکاتباتی به زبان تورکی با دولت و مقامات رسمی فرانسه داشت. این مکاتبات و نامه‌نگاری‌های تورکی در آرشیو وزارت امور خارجه‌ی فرانسه نگهداری می‌شوند. آنها علاوه بر اهمیت در تاریخ روابط سیاسی، بازرگانی و فرهنگی بین دولت‌ها و مردم ایران و فرانسه، از جهت تاریخ تورک، زبان تورکی، منشآت تورکی، نثر تورکی، تاریخ رسمیت زبان تورکی در ایران، و تبیین و تثبیت هویت تورکی دولت صفوی حائز اهمیت‌اند.

اسناد و مدارک تاریخی؛

محمدرضا بیگ سفیر شاه سلطان حسین صفوی در دربار لویی چهاردهم پادشاه فرانسه بود. او که از نخستین سفیران دولت تورکی صفوی در اروپا بشمار می‌رود، در طول ماموریت سفارت خود مکاتباتی به زبان تورکی با دولت و مقامات رسمی فرانسه داشت. این مکاتبات و نامه‌نگاری‌های تورکی در آرشیو

زیاده ایام بکام دوستان باد. محبّ محمد رضا بیگ ایلچی

لغتنامه

درون اوزه‌ره (ف+ت): ایچده‌نلیکله، صمیمانه
موفور (ع): بسیار، افزون، فراوان، به وفور
صوب (ع): طرف، جانب، سمت
إنها (ع): آگاه ساختن، خبر دادن، اطلاع رساندن
جیدا (ت): نیزه کوتاه، زوبین
اجیلدهن (ع+ت): به سبب، به دلیل
سوادان (ع+ت): سووای، به غیر از
اثلچی (ت): سفیر
به‌یله‌ربه‌یی (ت): بیگلربیگی، حکمران ایالات مهم و
یا مرزی در دولتهای تورک

چند نکته

۱- سفارت محمد رضا بیگ به فرانسه همراه با وقوع حوادث بسیار جالب و نیز مشکلات چندی بود. مورخین فرانسوی در این باره تاکنون چندین کتاب نوشته‌اند. همچنین درباره وی و میسیون سفارتش نامه‌ها و گزارشات متعددی از سوی مقامات به وزارت خارجه فرانسه فرستاده شده است. موضوع بسیاری از این نامه‌ها و گزارشات سختگیری‌ها و توقعات نامتعارف سفیر صفوی درباره‌ی نحوه ورود به شهرهای سر راه و پایتخت پاریس، اصرار بر اجرای تشریفات که بر خلاف آداب و رسوم معمول دربار و دولت فرانسه بودند، مخارج زیاده از حد وی و همراهانش، عدم قبول کاستن تعداد همراهانش که پس از ورود به بندر ماریسی پیوسته در حال افزایش بود و در موقع ورود به پاریس به چهل نفر رسیده بود و... است. از جمله محمد رضا بیگ می‌خواست به طور رسمی وارد شهرهای سرراه شود، در ورود به هر شهر تشریفات خاصی اجرا گردد، نه با کالسکه بلکه با اسب به پایتخت پاریس داخل شود، سواره نظامی که کمتر از پانصد نفر نباشد او را همراهی کند و بیرق دولت صفوی پیشاپیش او در اهتزاز

در زیر یکی از نامه‌های کوتاه محمد رضا بیگ به زبان تورکی خطاب به صدراعظم فرانسه ژان باپتیست کولبر دو توریسی آورده و پس از آن توضیحات مختصری در این باره داده شده است. در این مکتوب تورکی، محمد رضا بیگ ناخشنودی خود از شایعاتی که در باره میسیون و سفارتش و نیز اعتراضاتی که بر علیه کولبر وزیر اعظم در کاخ ورسای و جامعه فرانسه بلند شده بود را بیان می‌کند. وی می‌گوید کسانی که بدین اعمال مشغولند غافل از این حقیقت‌اند که راستی را نمی‌توان با دروغ پنهان کرد، این بی‌خبران بیهوده سعی در کتمان حقایق دارند و بزودی از کرده خود خجل و شرم‌منده خواهند شد.

متن نامه تورکی محمد رضا بیگ سفیر دولت صفوی در فرانسه به کولبر (نامه‌های اروپائی، کلمات و پسوندهای تورکی با الفبای مدرن فونتیک تورکی؛ کلمات و عبارات فارسی و عربی با رسم الخط این دو زبان نگاشته شدند:).

هو

وزیر هوشمند کولبر، وزیر اعظم
عزتلی و رفعتلی دوستوموز
حضور عزت موفورله‌ری صوبونا
درون محبت اوزه‌ره، آنها اولونور صحتده اولالار. بعد
انهای محبانه، اولدور که:

نه خوش رای (و) تدبیر و عقل و معرفت
صاحبله‌ریدیر که سیزین وزیر اعظم و بیزیم
اثلچیلییمیزی انکار ائدیرلر. مگر بو معنیده‌ن
خبرله‌ری یوخدور که جیدا چووالا سیغماز و گونه‌ش
یوزو چامور ایله سیوانماز. نهایت عن‌قرب هر کیشی
سؤزوندهن اوتانا. بو معنی مسموعوموز اولدوغو
اجلدهن به‌یله‌ربه‌یی، حضورونوزا یازدیغی نامه
سوادان، خدمته ارسال اولوندو. که سیزین وزیر اعظم
اولدوغونوزو فیرانسا خالق ییله‌لر. یوخسا ایراندا
مشهور و معلوموموزدور.

نمی‌توان کتمان کرد، راستی و درستی را نمی‌توان پنهان نمود هستند.

۴- مکتوبات تورکی سفیر دولت صفوی در فرانسه به مقامات رسمی این کشور و در راس آنها صدراعظم کولبر دو تورسی، اسناد رسمی هستند. این اسناد رسمی نشان می‌دهند دولت تورکی صفوی زبان تورکی را هم‌عرض زبان‌های فارسی و عربی به عنوان یک زبان رسمی و دیوانی، از جمله توسط دیپلمات‌های صفوی در روابط بین‌المللی و دیپلماسی این دولت نیز بکار می‌برد. وجود اینگونه اسناد رسمی، ادعای غیرمستند و بدون پشتوانه مبنی بر اینکه زبان فارسی تنها زبان رسمی دول تورک حاکم بر ایران (بویژه دولت‌های تورکمانی آغ قویونلو، قارا قویونلو، صفوی، افشار و قاجار) بوده است را باطل می‌کند. همانگونه که محمدرضا بیگ بدرستی تذکر می‌دهد: گونه‌ش یوزو چامور ایله سیوانماز.

۵- نکته حائز اهمیت دیگر در خصوص محمدرضا بیگ این است که وی از منطقه ایروان آذربایجان بود (پایتخت ارمنستان کنونی که در آن زمان منطقه‌ای کاملاً تورک و مسلمان‌نشین بود) برخی از منابع:

۱- محل نگهداری مکتوبات تورکی و مدارک مربوط به محمدرضا بیگ ایلچی:

بایگانی وزارت خارجه فرانسه، ایران، پرونده ۱ (و نیز ۳، ۴، ۵، ۲)

Affaires Étrangères, Perse, t. 1 (et t. 3, t. 4, t. 5, t. 2)

-Maurice Herbet, Une ambassade persane sous Louis XIV, ۲ d'après des documents inédits. Paris, Perrin, 1907

۳- لینک دالود کتاب مورس هربرت:

<http://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k503864w/>

۴- لینک برای خواندن آنلاین کتاب مورس هربرت:

https://archive.org/stream/uneambassadepers00herbuoft/uneambassadepers00herbuoft_djvu.txt

۵- بررسی‌های تاریخی، شماره ۲، سال نهم، خرداد - تیر ۱۳۵۳ (شماره مسلسل ۵۱).

مطالبی چند در باره سفارت محمدرضا بیگ، احمد تاج بخش. ص ۴۶-۱۳

-Mehmet Rıza Beğ

https://fr.wikipedia.org/wiki/Mehmet_R%C4%B1za_Be%C4%9F

-Mohammad Reza Beg

https://en.wikipedia.org/wiki/Mohammad_Reza_Beg

-Persian embassy to Louis XIV^۸

https://en.wikipedia.org/wiki/Persian_embassy_to_Louis_XIV

-Jean-Baptiste Colbert, Marquess of Torcy^۹

https://en.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Colbert,_Marquess_of_Torcy

باشد. او ادعا می‌کرد مقامات فرانسوی که به ملاقات او می‌آیند دارای شخصیت عالی نمی‌باشند و اصرار داشت او را تا پاریس وزیر خارجه و در پاریس صدراعظم شخصاً مشایعت کند. پس از آنکه به وی گفته شد در فرانسه مقام صدراعظم وجود ندارد، محمدرضا بیگ نامه موضوع این مقاله را به کنت کولبر دو تورسی نوشت و ارسال کرد.

۲- ژان باپتیست کولبر (و یا مارکیز دو) تورس (Jean-Baptiste Colbert, Marquis de Torcy)، از برجسته‌ترین سیاستمداران، دولت‌شخصها و دیپلمات‌های تاریخ فرانسه است. در اواخر عمر لویی چهاردهم وی عملاً وزیر کشور و یا وزیر اعظم فرانسه بشمار می‌رفت. پادشاه رو به موت فرانسه هم او را در وصیت‌نامه‌اش چنین نامیده بود. اما بعد از مرگ لویی چهاردهم، به وصیت‌نامه‌اش عمل نشد و نایب السلطنه فیلیپ دوک دو اورلئان، مقام کولبر را نشناخت. اختیارات و قدرت سیاسی‌اش را سلب و او را بازنشسته کرد. محمدرضا بیگ در این نامه تورکی با بیان اینکه در فرانسه وزارت شما را انکار می‌کنند به همین موضوع اشاره می‌کند.

۳- نثر تورکی محمدرضا بیگ در این نامه تورکی روان و نزدیک به تورکی محاوره است. مکتوب موجز بوده دارای جملات کوتاه، عاری از اطناب، لغات مهجور فارسی و عربی و کاربرد زاید القاب و عناوین و نعوت است. در این مکتوب محمدرضا بیگ دو ضرب‌المثل تورکی بسیار معروف را، که از طریق ترجمه به زبان فارسی نیز وارد شده‌اند گنجانده است: «جیدا چووالا سیغماز» (نیزه در انبان نمی‌ماند) و «گونه‌ش یوزو چامور ایله سیوانماز» (روی خورشید را نمی‌توان با گل اندود). هر دوی این ضرب‌المثل‌های تورکی به معنی حقیقت را

نگاهی به تاریخ هزار ساله رسمیت زبان تورکی در ایران - بخش پنجم

اسناد و مدارک تاریخی؛

سنگ‌نوشته تورکی معروف به کتیبه نادری در مدخل غربی در بند ارغون‌شاه، یکی از ورودی‌های کلات، در ملک پدری نادر در دره‌گز (راه قدیم قلعه کلات نادری، پشت تونل ورودی کلات، پیش از آبادی دربند، در صخره‌های سمت راست دره)، شهرستان کلات، استان خراسان رضوی و ۱۵۲ کیلومتری شمال شرقی شهر مشهد قرار دارد. این سنگ‌نوشته مرکب است از ۲۴ بیت تورکی که به دستور نادرشاه احتمالاً بین سال‌های ۱۷۴۴-۱۷۴۲ با الفبای تورکی - عربی و به خط نستعلیق بر روی صخره بزرگی حک شده است. اشعار آن متعلق به گلبن افشار، از شاعران دربار نادر شاه افشار است.

کتیبه‌ی تورکی کلات نادری

سنگ‌نوشته تورکی معروف به کتیبه نادری در مدخل غربی در بند ارغون‌شاه، یکی از ورودی‌های کلات، در ملک پدری نادر در دره‌گز (راه قدیم قلعه کلات نادری، پشت تونل ورودی کلات، پیش از آبادی دربند، در صخره‌های سمت راست دره)، شهرستان کلات، استان خراسان رضوی

و ۱۵۲ کیلومتری شمال شرقی شهر مشهد قرار دارد. برای ایجاد این کتیبه، قسمتی از سطح کوه صاف شده و دور کتیبه را قابی به شکل طاق با نقوش اسلیمی و گل‌های پنج‌پر در بر گرفته است. ارتفاع کتیبه از کف رودخانه حدود ۱۵ متر است. حکاک این کتیبه کم‌نظیر در تاریخ اسلام دانسته نیست. کتیبه به عللی نامعلوم ناتمام مانده است. بعضی از کلمات آن نوشته نشده، جاری شماری دیگر از کلمات نوشته شده به انجام نرسیده و ضلع پایین مستطیل کادر کتیبه بسته نشده است. این کتیبه منحصر بفرد، علی‌رغم آنکه ارزش تاریخی فراوان دارد و یک جاذبه توریستی به شمار می‌رود، به سبب بی‌توجهی مسئولین دولتی، قرار داشتن در فضای باز، و ریزش آب باران دچار آسیب‌های جدی فیزیکی (ترک)، انسانی، شیمیائی و زیست‌شناسی (رشد گل‌سنگ و گیاهان در کتیبه) شده است (گویا کتیبه اخیراً از سوی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری خراسان رضوی، آفت‌زدائی، مرمت و تثبیت شده است).

اشعار تورکی و اهمیت کتیبه

۱- این سنگ‌نوشته مرکب است از ۲۴ بیت تورکی که به دستور نادرشاه احتمالاً بین سال‌های ۱۷۴۴-۱۷۴۲ با الفبای تورکی - عربی و به خط نستعلیق بر روی صخره بزرگی حک شده است. اشعار آن متعلق به گلبن افشار، از شاعران دربار نادر شاه افشار است. درباره وی معلومات گسترده‌ای وجود ندارد.

۲- این شعر تورکی که در ثنای نادر پسر شمشیر است، با حمد خدا شروع شده و با ذکر نام شاعر به پایان می‌رسد. ابیات ۱ - ۴ در مدح خدا، ۵ - ۷ در نعت رسول، بیت آخر و یا ۲۴ در معرفی شاعر گلبن،

(هویت فعلی)، در نامه به صدراعظم عثمانی حکیم‌اوغلو علی پاشا بر خویشاوندی خود و ایل تورک افشار با ارتوغرول موسس سلسله‌ی عثمانی (تاریخ نزدیک) و آمدن ایل افشار از آناتولی به آذربایجان و ایران، و در نامه‌نگاری و تماس با حکام و امیران آسیای میانه و .. بر پیوند تباری خود با سلاطین تورکستان و شبه جزیره هند از جمله امیر تیمور (تاریخ دور) تاکید کرده است.

۲- اشاره‌ی شعر به حسب و مقام شهنشاهی نادرشاه ناشی از آباء و اجداد وی، در رابطه با دکتترین حاکمیت جهانی تورکان (دالای) است. نادر نیز به سبب تورک بودن، خود را منسوب به و وارث حکام جهانگیر تورک می‌دانست. همچنین ترکیب خلق عظیم در بیت ۱۴ که گفته می‌شود از سوی خداوند به نادر اعطا شده، همان مفهوم گور اولوس است که در فرامین خاقانهای تورک و مغول، از جمله چنگیز بکار می‌رفت و عطیه تنگری شمرده می‌شد.

۳- قومیت‌گرایان افراطی که نمی‌توانند و یا نمی‌خواهند تورک بودن نادرشاه را پذیرا شوند به توجیه این موارد پرداخته‌اند. عده‌ای از آنها ادعا نموده‌اند نادرشاه با پیش راندن تبار تورکی و خویشاوندی خود و ایل تورکمان افشار با دیگر سلاطین و حکام جهان تورک، می‌خواسته مقام و منزلت خانوادگی خود را بالا برد و نیز بهانه‌ای برای تصرف قلمروی تیمور به دست آورد. و یا قدوسی در کتابش بنام نادرنامه می‌گوید نسبت نادر به تیمور در این شعر به سبب جهانگشایی بوده، نه به سبب نژادی (ص ۶۱۹). حتی برخی از نژادپرستان ادعا کرده‌اند کتیبه نادری به علت اعتراض نادرشاه به اینکه او را در این کتیبه به تیمور لنگ نسبت داده‌اند ناتمام مانده است. واقعیت آن است که همه‌ی این ادعاهای غیرجدی خیال پردازیهایی

بیت‌های ۱۸، ۱۹ و ۲۰ از زبان نادرشاه و بقیه‌ی ۱۳ بیت در ستایش نادرشاه است.

۳- زبان این اشعار، بر خلاف ادعای عده‌ای مبنی بر تورکی درگزی بودن، تورکی قزلباشی مکتوب و مشترک دوره‌ی نادری است که در آن تاثیر تورکی عثمانی (کاربرد گویی به جای کیمی - بیت ۲۳، بولسا به جای تاپسا - بیت ۲۴، بانا به جای منه - بیت ۱۸، بنیم به جای منیم - بیت ۲۴، سانا به جای سنه - بیت ۱۹) و فارسی (کاربرد حروف اضافه به، از، با، ز و ...، کلمات، ترکیبات و اصطلاحات متعدد فارسی و...) نیز دیده می‌شود.

۴- کتیبه نادری تنها کتیبه‌ی تورکی است که توسط شاهان تورک در قلمروی ایران نویسانده شده و یا تنها نمونه کتیبه‌های تورکی نویسانده شده توسط شاهان تورک قلمروی ایران می‌باشد که تاکنون یافت شده است.

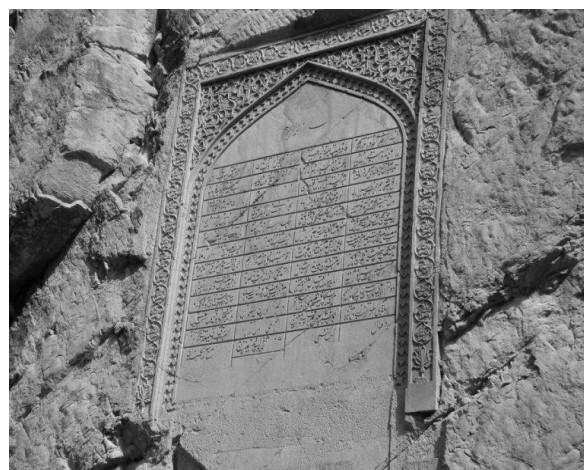
۵- محتوای اشعار این کتیبه تورکی به ویژه از جهت اطلاع‌رسانی و تائید داده‌های دیگر منابع و اسناد در دو مورد خاص، یکی تبار و اصل و نسب تورکی نادرشاه و دیگری باورها و افکار و سیاست مذهبی وی دارای ارزش است.

نادر از اوجاق امیر تیمور است

۱- در بیت ۱۲ گفته می‌شود نادر از اوجاق و یا دودمان امیر تیمور است (نَسَب ایلَه شرف و فخر اوجاق تیمور - حَسَب ایلَه به جهان، شاه شهاندر مشهور). این تثبیت کاملاً در تطابق با داده‌های منابع و اسناد تاریخی متعددی است که در آنها نادرشاه به صورتهای گوناگون و به کرات بر نسب و اصلیت و تبار تورکی خود و آگاهیش بر تاریخ ملی، قومی (تورکمان) و ایلی (افشار) خویش تاکید کرده است. به عنوان نمونه نادرشاه در بسیاری از خطابات و مکتوبات خود بر تورکمان و افشار بودن خود

- ۶- نبی [هاشمی]، اول احمد [و محمودا] سلام
 کیم خدادان اولادایم اونا صلوات و سلام
 ۷- آل و اصحابینا هم رحمتِ بسیار اولاد
 اولاد حق یاور، هر کیم اولارا یار اولاد
 ۸- حمدِ حق، نعتِ نبی دهن سونرا، با صدق ز جان
 فرضدیر بنده لهره مدحِ شهنشاهِ جهان
 ۹- اول شهنشاهِ فلک مرتبه و چرخ سریر
 شاه نادر، که آدی تک اونا یوخ مثل و نظیر
 ۱۰- دئمه ک [اولماز بو] شهنشاهه [که وار] پیغمبر
 یا مقرب [ملکی] اذیر اولوپ از نوعِ بشر
 ۱۱- لیک چون قدرتِ حق ظاهر ائدیپ بیش از پیش
 مظهرِ حق اونا هر کیمسه دئسه، حق دئمیش
 ۱۲- نسب ایلله شرف و فخرِ اوجاقِ تیمور
 حسب ایلله به جهان، شاهِ شهنادیر مشهور
 ۱۳- مصطفی خلق و مسیحادم و یوسف طلعت
 بوعلی دانش و حاتم کف و لقمان حکمت
 ۱۴- قابلیتله اونا وئردی خداوندِ کریم
 تاج و تختِ شاهی و عدل و کرم، خلقِ عظیم
 ۱۵- هر شرافت که دئسه شاهِ شهنادیر کامل
 هر جهتدهن اونا الطافِ خدادیر شامل
 ۱۶- اعتقادی بویورور اول شه پاکیزه نهاد
 باغلامیش صدق خداونده، ائده رله ر بئله یاد
 ۱۷- اله گیرمه ز بئله دولت به سپاه و شمشیر
 اولاد بیللمه ز بئله اقبال به عقل و تدبیر
 ۱۸- سن وئریپسن بانا بو سلطنت و تخت و سپاه
 سن وئریپسن بانا تاج و کمر و فرّ و کلاه
 ۱۹- دولتیم حافظی سنسن، سانادیر اوممیدیم
 من سانا باغلامیشام صدق، بودور تاییدیم
 ۲۰- دولتیم منکرینی سن [ائله دین خوار ؟] و ذلیل
 دشمنیم کورلوغونا یاور اول، ای ربّ جلیل!
 ۲۱- چونکه صدقی [بئله دیر حقیقه از روی] یقین
 بو سببدهن اونا الطافِ خدا اولدو معین
 ۲۲- الینی توتدو خداوندِ جهان، قدرتدهن

بی پایه‌اند. بنا به گواهی اسناد و مدارک و منابع
 بی‌شمار، نادرشاه یک شخصیت تورک و افزون بر آن
 کاملاً آگاه بر هویت ایللی افشار و قومی تورکمان خود
 بود. نسبت تورکی وی در این شعر به هیچ وجه
 معنی مجازی ندارد، بلکه بیان یک واقعیت مبرهن و
 معلوم است.
 هنگام بازنویسی متن با الفبای عربی - تورکی،
 کلمات و پسوندهای تورکی طبق رسم الخط مدرن و
 فونتیک تورکی نشان داده شده و کلمات فارسی و
 عربی مطابق زبان مبدا نوشته شده است.

هو‌العلی‌ الاعلی

بسم الله الرحمن الرحيم

- ۱- ابتداء حمدِ خدای احدِ فردِ قدیم
 قادرِ لم یزل و عالم و دانا و حکیم
 ۲- او که بو کون و مکانی یارادیپ قدرتدهن
 او که بو بحر و بری خلق ائله ییپ شوکتدهن
 ۳- ایکی عالمده اودور بنده لهره یاور و یار
 حکمتیندهن گورونور بنده لهره هر آثار
 ۴- خلقِ عالم هامي محتاجدیر اول درگاهه
 او وئریپ نور و ضیاء کوکبه، مهر و ماهه
 ۵- حمدِ حقدن سونرا اولدو قلمیم نورافشان
 به ثناء گستری ختمِ رسل، فخرِ جهان

کامیاب ائندی اونو [معدلت] و شوکتدهن
 ۲۳- بخت و اقبال ایلله هئج کیم بئله اولماز بارق؟]
 گون گیبی دو[لتینه، عالمه روشن، طارق؟]
 ۲۴- شاخ گل نشو! و نما بولسا بنیم فیضیمدهن
 [أولا بوستان ایلله گلزار، مدحسرا [گلبن]دهن
چند لغت:

حَسَب: بزرگی مرد از روی نسب و مال و دین و کرم و شرف بالفعل، فخر به پدران، بزرگی و شرف از آباء و اجداد. مفاخر پدران
 نَسَب: اصل مردم، تبار، نژاد، خاندان، سلسله، رگ و ریشه و پیوند

اجاق: کلمه‌ای تورکی به معنی آتشدان، خاندان، آل، دودمان و دوده (دودمان و دوده، مانند توتون کلماتی تورکی و همه از مصدر توتمه‌ک می‌باشند. شاید بدان سبب که دود از اجاق بلند می‌شود).

ارغون: نامی تورکی به معنای یوزپلنگ (پوما). در نام بسیاری از بزرگان تورک، هم برای زنان و هم مردان، به تنهایی و یا همراه با کلمه دیگری بکار رفته است مانند: آرغون آقا، آرغون آلف، آرغون آتا، آرغون آی، آرغون خان (از خانان ایلخانی، نوه هولانگوخان، فرزند آباغا خان)، آرغون خاتون (بانوی همخانه‌ی هولانگوخان)، آرغون قوجا (از فرماندهان دوره‌ی بابر)، آرغون نویان و... نام والی خراسان در دوره چنگیز. همچنین نام یکی از مشاوران وی و اوگده (اوختای) نیز بوده است.

تمور: فرم فارسی آن تیمور، فرم تورکی آن دمیر. کلمه‌ای تورکی- مغولی- آلتائی به معانی آهن، سمبل شکست‌ناپذیری و سلامت. از همین ریشه است نامهای تموچین و نامهای تورکی - مغولی تموگه، تمودهر، تمولون... (پسوند چین معادل پسوند دین، دهن در تورکی به معنی از است. معادل تموچین به ترکی دمیردهن، به معنی آهنین و یا دمیرچی به معنی آهنگر، نام اصلی چنگیزخان، است).

درگز: محل تولد نادرشاه، یکی از مراکز قدیمی تورکهای علوی عمدتاً قاراقویونلو. درگز در زبان تورکی به معنی

داس و قداره چمن‌زنی است. از ریشه درمه‌ک (ترمه‌ک، تئرمه‌ک، دیرمه‌ک، تیرمه‌ک) به معنی جمع کردن، گردهم آوردن به علاوه‌ی پسوند اسم آلت‌ساز - گهز، - گه‌ج (مانند سوزگه‌ج و...). هم‌ریشه با دره (محل جمع شدن آب میان دو بلندی و یا کوه)، دریز (بسته‌ی غلات درو شده)، درنه (سبد کوچک برای چیدن میوه)، درنه‌ک (ظرف چیدن محصول)، درنه‌ک (مجمع و انجمن)، درگی (مجله و مجموعه)، ترگی (سفره)، درلهمه‌ک (گردآوری)، درمه (گلچین)، درگه (دسته)، دره‌ک (ترگه‌ک تورکی قدیم به معنی بقیچه)، درین (عمیق، محل انباشته شدن آب) و... کلمه درو (کردن) در زبان فارسی نیز احتمالاً وام‌واژه‌ای تورکی و از همین ریشه است.

گلبن: تخلص شاعر. ممکن است که برگرفته از نام روستای باغ گلبن واقع در هفت کیلومتری جنوب شرقی گرگان فعلی (استرآباد) باشد. این روستای سرسبز که در میان جنگلهای انبوه و سر به فلک کشیده قرار دارد، همچنین زادگاه شخصیت برجسته، میرزا محمدمهدی استرآبادی، وزیر الممالک و بعدها وزیر خارجه نادرشاه است. میرزا محمدمهدی استرآبادی کسی است که زبان فارسی را به نادرشاه آموخته است (نادرشاه تا اواخر عمر خود فارسی نمی‌دانست). وی مولف کتب بسیار ارجمندی مانند تاریخ جهانگشای نادری (دارای کلمات تورکی و مغولی بسیار)، سنگلاخ (فرهنگ لغت تورکی در رده کتبی چون برهان قاطع و یا دیوان لغات الترک)، دره نادره، معانی اللغه، منشات و... است.

طارق: ستاره‌ی صبح، کوکب

بارق: روشن، درخشان، تابان

منابع:

۱- The Turkish Inscription Of Kalāt-İ Nādirī . Tourkhan Gandjei . Wiener Zeitschrift Für Die Kunde Des Morgenlandes . Vol. 69 (1977), Pp. 45-53

۲- نادر پسر شمشیر، نوالله لارودی، نشر کتاب پارسه، چاپ دوم ۱۳۸۸، تهران

۳- کلات نادری، محمدرضا خسروی، انتشارات آستان قدس رضوی ۱۳۶۷

۴- تشیع در دوره‌ی نادرشاه، پرویز فتح‌الله پور

۵- کتیبه‌ی سنگی نادرشاه مرمت و تثبیت شد

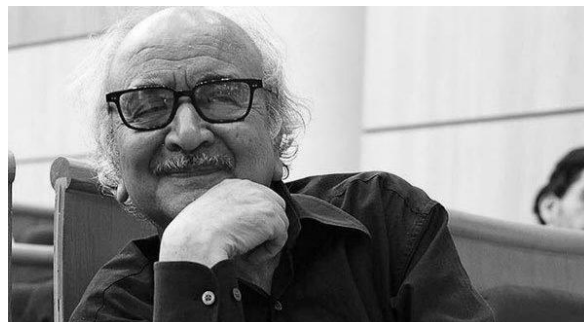
http://www.farsnews.com/printable.php?nn=8807020329

۸- توحید ملکزاده دیلمقانی: نادرشاه افشار دؤورونده تورک دیل، ادبییات و کولتورونه بیر باخیش

t.me/yolpress قایناق

شاشیدم به این زبان محلی!! سخنان شرم‌آور استاد بزرگ ادبیات فارسی؛ شاشیدم به این زبان محلی!!

استاد بزرگ ادبیات فارسی در یک سخنرانی، با خطاب وقیحانه زبان‌های غیرفارسی، از لزوم ممانعت تدریس این زبان‌ها در مدارس و دانشگاه‌ها سخن می‌گوید.

یول‌پرس: گویا انسانیت، ادب و عفت کلام منوط به داشتن یا نداشتن تحصیلات و مدارک گوناگون نیست، می‌توان بی‌سواد و بی‌مدرک بود اما سخن گفتن از روی منطق و شعور باشد و در مقابل شخصی باشد که با انواع مدارک گوناگون دانشگاهی و تالیف انواع کتاب؛ ولی سخن گفتنش خیلی قبیح‌تر از لات‌ها و اراذل سرک‌وچه باشد همانند استاد بزرگوار زبان فارسی که برای زبان‌های غیرفارسی و به قول او محلی از واژه شاشیدم به این زبان محلی استفاده می‌کند.

ماجرا چیست؟

اخیرا فایل صوتی از استاد زبان و ادب فارسی شفیع کدکنی که به علت آوردن نام وی در کتب درسی برای مردم ایران نامی آشناست، منتشر شده که گویا این سخنرانی در تاریخ یکم خرداد ۹۷ و در دانشگاه تهران صورت گرفته است، که وی سخن گفتن از حق زبانهای دیگر به جز فارسی را توطئه‌هایی می‌داند که می‌خواهند اقوام را تحریک کنند که به سمت زبانهای به قول استاد کدکنی «محلی» شان بروند تا بعد براحتی آنها را نابود کنند.

روش این نابودی هم به قول استاد کدکنی به این شکل است که ابتدا به اقوام می‌گویند بیا باید حق زبانهای خودتان را مطالبه کنید بعد که به زبانهای خودشان تحصیل کردند متوجه می‌شوند که زبانشان «محلی» است و اساسا کسانی مثل حافظ و مولوی و فردوسی ندارند و آنگاه در برابر شکسپیر و پوشکین و مانند آنها احساس تحقیر می‌کنند و به خودشان می‌گویند «شاشیدم به این زبان محلی» (کلمات استاد کدکنی است) و می‌روند سراغ زبان شکسپیر و پوشکین.

استاد در تائید سخنان خود مدعی می‌شود که با همین ترفند زبان فارسی را در هند نابود کردند و به آنها تلقین شد که به جای زبان فارسی شما باید زبان اردو یاد بخوانید و وقتی فهمیدند زبان اردو چیزی برای کشتی با شکسپیر و پوشکین ندارد، لذا زبان اردو را نیز رها کرده و زبان کسپیر را یاد گرفتند و روسیه نیز همین سیاست را در آسیای میانه بکار گرفته و زبان روسی را جایگزین زبان‌های محلی می‌کند.

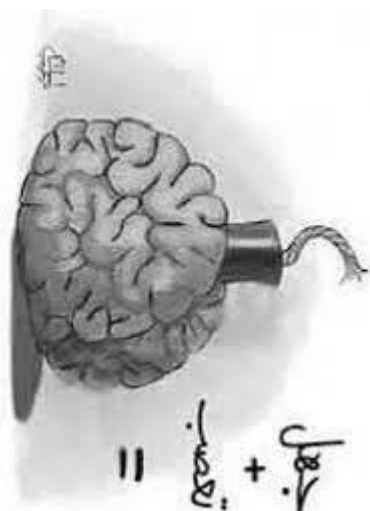
«شاشیدم به این زبان محلی» شاید باورتان نشود اما این ادبیات یک استاد زبان و ادب فارسی است، زبانی که چند روز پیش مقام معظم رهبری در دیدار با شاعران توصیه کرد اجازه ندهند ابتذال به زبان شعر آن وارد شود اما حال استاد همان زبان با ادبیات مبتذل خود در حال جولان دادن دا دانشگاه است.

البته باید گفت که عدم تحصیل زبان مادری، وجه اشتراک تمام کسانی است که اعتقاد دارند با آزادی عمل زبان‌های غیرفارسی در ایران، این زبان به سمت نابودی خواهد رفت، یعنی حفظ زبان فارسی در شرایط رقابتی ناسالم و به بهای نابودی تمام زبان‌های غیرفارسی.

این استاد دانشگاه در این سخنرانی مدعی می‌شود زبان‌های محلی بیشتر از چهار داستان نیستند که قدرتی برای کشتی گرفتن با ادبیاتی مانند آثار شکسپیر ندارند، که

بطورکلی زبان فارسی در وهله اول وامدار ورود دین اسلام به ایران و سپس حاکمان تورک است، زبان و تمدنی که قبل از ورود اسلام حتی یک تکه سفال شکسته و کتیبه برای ارائه به آیندگان نداشت، زیر پرچم و شعار برادری اسلام از بیابانگردی به تعقل و تفکر روی آورد و وقتی دیوان دموکرات حاکمان تورک به آن افزوده شد این زبان به تولید ادبیات روی آورد، حاکمان تورکی که با سکه‌های طلا و نقره‌اش، شاهنامه و دیگر شعرهای زبان فارسی سروده شده است، امروز عامل نابودی زبان همان حاکمان شده است؛ حکومتی که روزی خواجه نصرالدین توسی پرورش داده است، امروز به وحشیگری محکوم می‌گردد، دورانی که دوران اوج پیشرفت علم در ایران بوده است.

سخن آخر اینکه، استاد بزرگ ادبیات فارسی و دیگر دار و دسته این کرسی برای نابودی دیگر زبان‌های کشور، گاه دشنام بدهند، گاه تهدید کنند، گاه در ورطه سیاست بیاندازند و یا لابیگری، تا این زبان به عنوان حقوق انسانی تدریس نشود، یا روزی خود مجبور به قبول این واقعیت خواهند شد یا خود ملیت‌ها در مغز آنان فرو خواهند کرد [@yolpress](http://yolpress).

اگر ایشان به سخنان خود ایمان دارند چرا اجازه تقابل ادبیات مانند ادبیات تورکی، بطور بی‌طرفانه را نمی‌دهند و در حال یکمناز با زبان خود در مقابل زبان تورکی به حبس کشیده شده، دارند، غیر از این است ادبیات فارسی به جز اشعار شاعرانی که وامدار حاکمان تورکند، جایگاهی در متون نثر جهان ندارد، آیا در میان متون نثر جهان مانند رمان، زبان فارسی جایگاهی داشته و دارد؟ آیا با واژگان سیاسی فارسی، می‌توان یک متن سیاسی نوشت؟ آیا با تولید واژگان میلیاردی می‌توان جایگاهی برای خود یافت؟ هدف از این سوالات تحقیر زبان فارسی نیست بلکه دعوت این استاد به تفکر در مورد تمام زبان‌هاست، همانطور که زبان فارسی در متون نثر حرفی برای سخن گفتن دارد، زبان‌های دیگر جایگاهی در میان میراث دیگر بشیریت دارند، اگر زبان فارسی شکسپیر و پوشکین ندارد، دلیلی بر نابودی زبان‌های دیگر نیست.

از طرفی سخن شفيعی کدکني مبني بر خلاصه شدن زبان محلی در چهار داستان، ما را یاد جمله یکی از افراد دیگر این دار و دسته می‌اندازد که گفته بود: زبان آذری (تورکی آذربایجانی) را می‌توان در دو ترم آموزش داد که نشان دهنده تغذیه همه این افراد از یک منبع مشترک است.

زبانی که استاد دانشگان آن خواستار قربانی کردن تمام زبان‌ها زیر پای آن را دارند، تا یک قرن پیش که پوتین پوشید و شلاق بدست گرفت، در تعامل با دیگر زبان‌ها و با حمایت حاکمان تورک به اوج رسید، کتاب نژادپرستانه و تورک‌ستیزانه شاهنامه فردوسی که امروز تبلیغش گوش فلک را کر کرده است در سایه سیاست دموکراتیک حاکمان تورک نوشته شد، نظامی گنجوی، خاقانی و مولانا شاعران تورک بودند که امروز زیر سایه آنها، ادبیات فارسی چیزی برای گفتن دارد.

محمد امین رسولزاده نین آذربایجان دئموکراتیک جمهوریتی قورولوشو یولوندا مبارزه سی

مهندس حسن راشدی

ای گنجلیک!

شهرینده «مسلمان روس» مکتبینه و داها سونرا
باکی تکنیک مدرسه سینده روس دیلینده
تحصیلینه دوام ائتدی .

۱۹۰۴ ایلینده «آذربایجان گنج انقلابچیلار
درنگینی» یارادیب گنجلرده میلی حیستی یاراتماغا و
روس چارلیق حکومتی علیهینه گیزیلی فعالیتیه
باشلادی. گنج محمد امین ۱۹ یاشیندا و ۱۹۰۳ ایل
۱۴ مای دا تیفلیس شهرینده « شرق روس» قزته
سینده عمیسی اوغلو و یاخین مجادله دوستو اولان
محمد علی ایله بیرلیکده «همت و غییرت واقعی
دیر» باشلیغی ایله مقاله سینی چاپ ائتدیردی .
۱۹۰۵ ده ایسه «همت» قزته سینده چئشیتلی
مقاله لر یاییملا تدی.

۱۹۰۸ ایلی نین سونو ۱۹۰۹ ایلی نین باشلاریندا
محمد امین رسول زاده هم چار اصول- اداره سی
طرفیندن حبس اولما تهلهکه سی ایله علاقه لی، همده
گونئی آذربایجاندا ستارخان اؤندرلیگی ایله باش
قالدیرمیش میلی آزادلیق حرکاتینا قاتیلماق اوچون
باکینی ترک ائده رک تبریزه و داها سونرا دا تهراندا
گئدیر. او، تهراندا بیر دسته ایران آیدینلاریلا
بیرلیکده ۱۹۱۰ جو ایله ده ایران دئموکرات
پارتیسی نین مسئولو و بو پارتی نین یابین اورگانی
اولان «ایران نو» قزته سی نین باش رداکتورو اولور.
۱۹۱۱ ده چار روسیانین ایراندا کی ائلچی لیگی نین
باسقیسی و ایران مشروطیت حرکاتی نین
یئنیلیمه سی ندنی ایله ایرانی ترک ائدیر .

محمد امین رسول زاده گیزیلی یوللارلا آستارا-
لنکران یولویلا باکی یه داها سونرا دا استانبولا گئدیر.
استانبولدا «تورک یوردو» و «تورک

سنین بؤینوندا بیر گؤرو وار، سندن اؤنجه کی نسیل
یوخدان بیر بایراق، قوتسال بیر ایده آل سیمگه سی
یاراتدی، اونو مین سورونلا اوجالدارکن دئدی کی:
«بیر کره یوکسلن بایراق بیر داها ائتمز»!
البته کی، سن اونون بو اومیدینی قیرمایاجاقسان، بو
گون مجلس بیناسی اوزه رینده آذربایجان
تورک لری نین اوره کلرینه ائتمیش بو بایراغی تکرار او
بینا اوزه رینه تیکه جک بو یولدا یا قاضی و یا شهید
اولاجاقسان

(محمد امین رسولزاده)

محمد امین رسولزاده ۱۸۸۴ ایلینده باکی شهرین
نوخانی کندینده حاجی موللا علی اکبر عائله سینده
دونیا یا گلدی و ۶ مارت ۱۹۵۵ ده آنکارادا وفات
ائتدی.

رسولزاده ایلک تحصیلینی دوغولدوغو کندین
موللاسی دا اولان آتاسیندان آلدی، سونرا ایسه باکی

نهایت چارلیق حکومتی ۱۹۱۷ جی ایلده یئنیلیدکن سونرا مسکووادا کئچیریلن گئئل روسیا مسلمانلاری قورولتاییندا رسول زادهنین اؤنه سوردویو اراضی باغیمسیزلیق اؤنریسی ۴۴۶ رای ایله قبول اولور و ۱۹۱۸ جی ایل ۲۷ مایدا گورجستان پایتختی تیفلیس ده توپلانمیش قافقاز مسلمانلاری، آذربایجان میللی شوراسینی قوروب و محمد امین رسول زاده میللی شورا نین باشقانی سئچیلیر. بئله لیکله آذربایجان تاریخینده ان اؤنملی اولای اولان یعنی آذربایجانین تام باغیمسیزلیغی ۲۸ مای ۱۹۱۸ ده میللی شورا طرفیندن اعلان ائدیلیر و عینی گون «آذربایجان خالق جمهوریتی» نین ایلک ناظیرلر کابینه سی تشکیل اولور و مستقل آذربایجان جمهوریتی انسانلاری اؤزلی اؤز آلین یازیلارینی یازماغا باشلاپیلر. روحو شاد، یولو گئدرلی اولسون.

رضایت به نقض زبان مادری کودکان، نوعی

کودک آزاری سیستماتیک است

حسن راشدی

یکی از مؤلفه‌های مهم حقوق بشر، رفع آزار از شهروندان - چه به طور سیستماتیک و چه جز آن - است که ممکن است از ناحیه خود شهروندان نسبت به یکدیگر و یا دولت‌ها نسبت به شهروندان اعمال شود.

از مظاهر بارز و البته بسیار حساس شهروندآزاری، آزار کودکان است که بنا به آسیب‌پذیری بسیار آنان در برابر این آزارها، حمایت نهادینه شده دولتی و غیر دولتی از آنها ضرورت دارد.

صرف‌نظر از خشونت علیه کودکان، وادار کردن و اجبار آنان به تکلم و یا تحصیل به زبان غیر مادری - که بنا به آرای روانشناسان متضمن رنج‌ها و آزارهای روحی بسیاری برای کودکان است - از مصادیق بارز

اوجاقلاری» تشکیلاتلاری ایله یاخیندان ایش بیرلیگی ائدیپ «تورک یوردو» درگیسینده و داها سونرا «سبیل الرشاد» مجموعه سینده «ایران تورکلری» اثرینی یایملاپیر و تورک توپلومونون بؤیوک رغبتینی قازانیر.

رسول زاده بو تشکیلاتین ان چالیشقانلاریندان بیرسی ایدی. او استانبولدا آیدین فیکیرلی دین آدمی سید جمال الدین افغانی نین دوشونجه لری ایله تانیپ اولور، حتی جمال الدینین بیر نئچه مقاله سینی تورکجه یه چئویریب «تورک یوردو» درگیسینده یایملاپیر. فقط رسول زاده نین ذهنینی داها چوخ مشغول ائدن مسئله، تورک میلّتچیلیگی ایدی!

استانبولدا محمد امین رسول زاده ایله عینی دوشونجه ده اولانلارین ان تانینمیشلاری علی حسین زاده ایله ضیاء گوک آلپ اولموشدور. ضیاء گوک آلپ «واحد تورک دیلی» حاقیندا چالیشیردی و آذربایجان تورکجه سی ایله تورکیه تورکجه سی نین عینی فورمدا اولدوغونا اینانیردی رسول زاده استانبولدا اقامت ائتدیکدن سونرا باکی یه دؤنور و «آچیق سؤز» درگیسینده میللی مسئله ایله باغلی فیکیرلرینی یاییر.

او یالنیز قوزئی آذربایجانلیلارین دئییل، گونئی آذربایجانلیلاریندا کیملیک سیزلشدیرمه دورومونا آجیردی!

زیرا هیچ‌گاه نمی‌توانند به راحتی یک کودک فارس، فارسی بخوانند، فارسی بنویسند و فارسی را درک کنند؟!

از افراد پان‌فارسیست که مخالفان اصلی تحصیل کودکان به زبان مادری هستند، باید پرسید آیا وجدان‌شان در برابر این آزاری که بر کودکان غیر فارس کشور روا می‌دانند، راحت و آسوده است؟!

آنان وقتی ستم و آزار بر ضد ضعیف‌ترین بخش جامعه راکه کودکان باشند، مورد تأیید قرار می‌دهند و آن را لازم می‌شمزند، به چه دلیل از کوروش روایتی به مثابه بنیانگذار حقوق بشر ارائه می‌دهند؟

بؤیو کلریمیزدن اوؤل جمله لر

شیخ محمد خیابانی (سیاسی اؤندر): شرفلی

یاشاماق اوچون، هم جاندان و هم مالدان کئچمک لازم دیر!

Şeyx Məhəmməd Xiyabani: Şərəfli yaşamaq üçün , həm candan və həm maldan keçmək lazımdır!

ستارخان میلّی سردار(سیاسی اؤندر): شجاعت و ایگیدلیک، میلّی هدف و آرمانی اولمایان میلّته گوج و قدرت حساب اولماز!

Səttarxan: Şücaət və igidlik , milli hədəf və armanı olmayan millətə güc və qüdrət hesab olmaz!

کودک‌آزاری سیستماتیک به شمار می‌رود. بررسی‌ها و مطالعات روان‌شناختی میدانی نشان می‌دهد که تحصیل به زبان غیر مادری در نواحی غیر فارس کشور، از علل عمده افت تحصیلی و حتی ترک تحصیل در میان کودکان بوده است. برخی منشورهای بین‌المللی هم از تحصیل کودکان به زبان مادری خودشان، به مثابه یک «حق بشری» یاد کرده است که دولت‌های عضو سازمان ملل باید آنها را محترم بشمارند.

آشکارا معلوم است که کودکان غیر فارس ایران، برای یادگیری متون درسی به زبان غیر مادری ناچارند چه آزارهای روحی ناخواسته‌ای را تحمل کنند که نوعی نقض حقوق انسانی آنان محسوب می‌شود. همچنین روشن می‌شود که یادگیری آنان به زبان مادری، چقدر برایشان راحت و بدون آزار است.

موازین اخلاقی و انسانی و همچنین منطق حکم می‌کنند که باید از تحمیل آزارهای بی‌مورد به انسان‌ها، مخصوصاً کودکان اجتناب شود تا برای همه شهروندان کشور وسایل ترقی فکری و فرهنگی در سطح برابر فراهم شود.

یک کودک ترک حتماً از خود خواهد پرسید که به چه دلیلی یک کودک فارس حق دارد متون درسی خود را به زبان مادری خودش بخواند و آن را به راحتی درک کند، اما آنها از همین حقوق انسانی بی‌بهره باشند و در این راه سختی‌های بسیار و حتی تحقیرهای زبانی و نژادی فراوانی را به جان بخرند،

دوکتور غلامحسین ساعدی (پازار): یالیز بیر ایل
انسان کیمی یاشاماغی تجربه ائتدیم، اودا ۱۳۲۴-۲۵
جی ایل آنا دیلینده درس اوخودوغوم ایل ایدی!
Telegram.me/yurddash قایناق

ممدآغلار قاراداغلیام

دوغما آنا یوردوم یادیمادوشوب
قالمیشام قوربتده قولوباغلیام
وطنسیز بیردونه آچیلیمیر کونول
اوباسوراغلیام ائل سوراغلیام
سوروشسالاردئیین قاراداغلیام
گول چیچ کالی بیر طبیعت گورنده
یادادوشوروطن باغین برنده
چیرپینیب قوربتده من جان وئرنده
نجه اوزوم اوز گوزوموباغلیام
سوروشسالاردئیین قاراداغلیام
منی اسیر ائتمیش بیر پارچاچور ک
وطنسیز یاشاماق نئییمه گره ک
قاراداغ دییه نده پارتلا بیر اوره ک
ایستیرم حالیم اوزوم آغلیام
سوروشسالاردئیین قاراداغلیام
باب ک قالاسینین داشی اولام کاش
ائلیمین پایلانان آشی اولام کاش
فیده لرگوزونون یاشی اولام کاش
آخیب ظولم ائوینی سئله باغلیام
سوروشسالاردئیین قاراداغلیام
وطن اولسون منه اولسه م قیبله گاه
وطن دیر آللاهیم اولماساگونه
اوزگه لر یوردوندا اولونجا بیر شاه
قول اولوم اولکه مده ائله باغلیام
ائلیمه «آغلار» ام قاراداغلیام

بابک خرمدین (آذربایجان قیامچیسی): قیزارا قیزارا
اؤلکم، سارالا سارالا یاشاماقدان اوستوندور !

Babək xorrəmdin: qızara qızara ölmək
,sarala sarala yaşamaqdan üstündür!

سید جعفر پیشه وری (سیاسی اؤندر): اؤلومه حاضر
اولمایان میلت، آزاد یاشایا بیلمز !

Seyiəd Cəfər pişəvəri :Ölümə hazır
olmayan millət ,Azad yaşaya
bilməz!

دوکتور محمد تقی زهتابی (محقق، شاعیر، مورخ) :
هدف سیز آدام، مئیوه سیز بوداق کیمی و چیچگه
ضرر وئرن آلاق کیمی دیر

-Doktor Məhəmməd tağı Zehtabı:
Hədəfsiz adam, meyvəsiz budaq kimi və
çiçəyə zərər verən alaq kimidir

دوکتور جواد هئیت (جراح طبیب، تورکولوق): هر

کسین لهجه سی اونون هویتی دیر، منیم تورک
لهجه مده منیم هویتیم دیر، لهجه م اولماز سا هویتیم
و کیملیگیم ده بللی اولماز .

Doktor Cavad Heyət: Hər kəsin ləhcəsi
onun hüviyyətidir , mənim türk ləhcəmdə
mənim hüviyyətimdir, ləhcəm olmazsa
hüviyyətim və kimliyimdə bəlli olmaz.

سهند قاراچورلو (شاعیر): سحری آختاران، گئجه دن
قورخماز !

Səhənd qaraçorlu: səhəri axtaran ,
gecədən qorxmaz!

دوکتور محمد علی فرزانه (تدقیقاتچی، یازیچی): ان
آجینا جاقلی و حقیر ایش، مبارزه مئیدانینی دوشمن
اختیارینا بوش بورا خماق دیر .

Doktor Məhəmməd Əli Fərzanə
(tədqiqatçı, yazıçı): Acınacaqlı və
həqir iş, mübarizə meydanını
düşmən ixtiyarına boş buraxmaqdır.

منده یارانمامیش خاطیره لر وار

سنسيز گونلريمی من اونوتمیشام
آجی کئچمیش لره یوخو قاتمیشام
قورخولو سوکوتو دای اویاتمیشام
منده یارانمامیش خاطیره لر وار

دلی خایلیغینی اکمه باشیما!
من یاز گۆیردیرم قارلی قیشیما
کوهنه زامانلارین یوکون داشیما
منده یارانمامیش خاطیره لر وار

چاغیر گۆزلییی مندن آد آلسین!
آشیق پرده - پرده دیلیمی چالسین
گوزومده کی خیال اویاندا قالسین
منده یارانمامیش خاطیره لر وار

کۆرپه دوینغولاریم چوخ آدلانیب سا
تاپیلمازلیق لاریم کاسادلانیب سا
دیلیم شہرلرده قانادلانیب سا
منده یارانمامیش خاطیره لر وار

آغلار منده

ساز، سۆزوم گۆینه مه ده کلبر آغلار منده
اوز، گۆزون دیدمه ده دوققوز شہر آغلار منده
شوشانین دردی درین لشمه ده داغلار قاریبیر
یوخوما کۆرپه لییی هئی گیرر آغلار منده

جان آتیر حرمله اوخ - اوخ منی سونسيز یاشادا
ائله دیلسيز اؤلورم، شئمرلر آغلار منده
سن نیه آغلامادین؟ سن بو مچید، منبر آغا!
آخی بو دوغما وطن در به در آغلار منده

بیر دیش آلما چوخونو جننته حسرت قویدو
ایندی هر گون به جهننم، به جر آغلار منده

شعیریمیز و ادبیاتیمیز şeirimiz və ədəbiyyatımız توپلایان: علی طالبی

یعقوب نیکزاد

آرپا چای دان ایراق

سۆزوم دئشیلدی آرازدا دونن، سارای دان ایراق
گۆزوم چالخیلادی سئوگیمده آرپاچای دان ایراق

و من بوتای دا قاخینج اولمادان خریطه م قان
سیغینجاغیم اولوب ایت قورساغی، اوتای دان ایراق
قیشین قیرینتی قیغیلجیملاری قیروو قوپاراق
یازیم آچیلمادی، قلبیم سیخیلدی یای دان ایراق

اوزاندی قارشیم قارغیش، قیریلدی آرزولاریم
و بالتالاندی دیلیم گۆیده. گوندن، آی دان ایراق
شئعیرده قیتلیق آچیب کۆرپه لر دیدیر دؤشومو
اورک - اورک اؤگویور، جان قوسور لالایدان ایراق
داغیلدی داغلیغیم اومما یاغیش بولودلو بالام!
منی دویونجا سوکوت سیندیریر هارای دان ایراق

خاطیره لر وار

اوره یینی یاتیرد شعرلریمده!

منده یارانمامیش خاطیره لر وار
گل دولان یورد سال هنده وریمده

پاییزا ساچلارینی یولمایان آقیشلاماسین
باهار ایستک لی بولود بئش بئتر آغلار منده

یانیرام تکجه سنی رمکه ده سئودیکلریمه
گوزگو چالخانسی لاری بو قدر آغلار منده
قونماسین کور دومانایلیک گوروشمکلریمیز
بیرجه کال گولمه یه یئتمیش نفر آغلار منده

ساوالان قوینونا چک دوغومو قویلا بوزونا
چوخدا حئیراندا چاپیلیمیش هنر آغلار منده

یاخیر دردیمی

هاوا زهرله نیر، گونش قان قوسور
بولود قایالاردان آخیر دردیمی
منده بیر پیالا گوز، اوزون آسیر
قالایدا گیزله دیر پاخیر دردیمی

گلیر نچه ایلدیر دیل، دیلدن یانیق
قیلینیر نامازیم هئی سینیق - سینیق
یئنی دن کوکره بیر اسکی آیریلیق
آراز یاخاسینا یاخیر دردیمی

شؤیگه لر گوزومه قاباریر بیر-بیر
کوچه سویوقلاشیر، ایز قبیر-قبیر
یاشامیم او قدر نیفرتین آرتیر
گوزگولر باشیما قاخیر دردیمی

چوخدان آداخلی دیر اوخلارا آدیم
مرمی لر الینده قولوم، قانادیم
قینادیم اوزومو، یارا قییمادیم
قفس باخیشینا تاخیر دردیمی

ابوالفضل محمدزاده بو آلتی گنج اولوم حالدا...

من آلتی گنج تانیبیرام
آمانلارین کسب قضا
من آلتی گنج تانیبیرام
اوزونده توی، ایچی عزا

آلتی گنجی فلک سئچیب
بویلارینا حسرت بیچیب
سئوینجلری یئر کئچیب
کدرلری سؤزه، سازا...

بو آلتی گنج قالب یولدا
بو آلتی گنج اولوم حالدا
اوچ نقطه (...)، فرزانه، یلدا
ابوالفضل، علی ورضا...

سن بیر قیزی خاطیرلادین (سخاوت عزتییه)

عشق الیندن آغلادیغیم...
گون، بیر قیزی خاطیرلادین...
احوالیما جوشدو سنده...
قان، بیر قیزی خاطیرلادین...

دؤندون حسرت دییارینا،
قهر قوندو وقارینا،
دئدین دوشوب ساچلارینا،
دن، بیر قیزی خاطیرلادین...
عشقین اودون سؤزه بوکدوم،
قلبیمدن _قلبیننه تۆکدوم،

من كندىمىن آدىن چكدىم،
سن بىر قىزى خاڧىرلادىن...

يئنه غربتە گئدىسن

غربتەن تەزە گلمىشىدىن،
يئنه غربتە گئدىسن...
مىندە سىزىلدايىر وطن،
بىزى نىيە تەرك ائدىسن؟

سارالىبسان، گۈەزلىرىندە-
بىر چىچەك دە گۈل آچمايىر،
آى رز گۈلۈن پەرنىسى،
سولماق سەنە ياراشمايىر.

سەنەن دالىنجا باخارام،
قەلبەن باشىنا ايش گەلەر.
آه چەكرەم بولۇد اولار،
و بولۇد دان ياغىش گەلەر.

بۈگۈنچە نى ياددا ساخلا،
سەن گەتتىدىن گەنچە دى يار.
بۈگۈنچە بىزىم شەھەردە،
سايسىز رز گۈلۈ قورويار...

سولماز محمد رىضايى

ھەر گەنچە

آزادلىغىن كابوسونۇ گۈرۈرۈم
تالايىب

گەندىر...

لوت قالىر آرزولار
اۋلۇر دۈغولمامىش گەنجلىمىز
سۈرگۈن دۈشۈر گۈزەلرىمىز
لاپ اوزاقلار...

قەدار آزادلىق!

ھەر گەنچە

روھوم تالانىر

آرازدا بۈغۈلۈر

ساوالاندا دۈنۈر

اورمۇ گۈلۈندە سۈسۈزلۈقدان يانىر...

بىز

خىيالىنلا اۋلۇ دۈغولمۇش كۆرپە لرىن عەسرىك

ياشامامىش گۈنلەر

ياشامامىش آنلار،

ياشامامىش ياشامىق!

ذاتىن دۈغولمامىش فەرض ائدە بىلەرسەن بىزى

بالاجا ياشدان بۈيۈك-بۈيۈك ايشلەر گۈرۈب

خىيابانلاردا دىلەنچىلىك ائدىرىك

گۈى اوزودۇر تاوانىمىز...

قىشدا اوشويۇر

يايدا قىزىنىرىق

آنچاق ھەنچ اىنجىمە،

ناغىللاردا دۈنە بىلەرىك دە

يازىلىپ اۈخۈنۈرۈق

اۋزومۇز يۈخەن!

بىزى گۈرن گۈزەلرىن وارمى؟!

بەلە جە كۈر، كار، لال

گەلب رويالارىمىزى ھارا آپارىرسەن؟

ھەنچ اولمامىش كىمى!

ان آزى گەلمىشەن

تالانىمىش اورەك شەھرىمىزدەن آزاچىق دانىش،

نەجە دىر خىيالىلارىمىز؟

منیم بۇر كۆمۈ گۆتۈرۈر
قويۇر اۋزگە نىن باشىنا
بىللى دىيىل كىم كىمە دىر
بىزە يىرىك ايت آشىنا
گلن گلير گئىدن گئىدىر
دئىن يۇخىدو «ھارا بئە»؟
نە اوتانان اوزو واردير
نە دە گوجو دورا بئە
تام اوزوموز گولن چاغى
چئويرير بىردن واراغى
باتيرير غم دىزىنە
تايىتانيك باتان ساياغى
تانرىدان باش آچانمىرام
آدى دە يىب قولاغىنا
اينسانى مزە يارادىب
دونىانين ايت عاراغىنا

گئىدك...

يۇخ دئە سون قارايما
اوتور ياخشى دوشون، گئىدك
«بو دونيا داش دونياسىدى»
آت بورانين داشين، گئىدك

اورە يىمىز داش اولمامىش
دونىايا اويناش اولمامىش
گل ايشىمىز ياش اولمامىش
سىل گۆزونون ياشين، گئىدك
قالان عۆمرو وئرك يئە
ويداعلاشق گولە_گولە
يا من كۆچۈم سىزىن ائە
يا سن منە داشين، گئىدك

اوپا بىلىرمى اوزاقلارا؟
بىزدن اورا سلام يئىر
چوخ اۋزە مېشىك
سۋىلە
ھەر آن اۋلوم آرزوسوندايىق
كابوسلاريمىز بيتن دىيىل
بو كابوسلار دئوريمىندە ايتمىشىك
آنجان سن ھىچ قورخما
بىز ياخشىيىق،
خستە يىك
ياخشىلىق خستە سىيىك.
ھە

بىزدن سەنە سالاملار...
بىزدن سەنە باش آغرىلار...

كىرپىك لىرىن آرخاسىندا

بىر قىز شكىلىمى چكىر:
بىر قىز گولور
بىر قىز آغلايىر
بىر قىز منى بوغور
بىر قىز منى اۋلدورور...
گونش گۆزلىرىنى قاماشدىرسا
قىز جىغاز گۆزلىرىنى گىزلە دىك كىرپىك لىرىن!

رقىە ھاشم زادە خان صنم

دونىا ائە تولكولشىب
شررىنى خئير سانىرام
حالوا_حالوا حاضير لانيب
سوغان_سوغان دوغرانيرام

اویکو

بیر فینجان آجی قهوه

یازار : سولماز صادقی

پیلله لردن چیخا - چیخا ساختمانی دروازاسینا
باخیرام . همیشه کی کیمی گئنه ده آچققدی . آچار
چیخارتماغا گرک یوخدور . کوتومو ساغ قولومون
اوستونه آتیب پارکینگده اولان ایشچیلرین یانیندا
کئچیب آسانسور ساری گئدیرم . آرخامجا ایکی
ایشچی ده آسانسور مینیرلر ؛ اللرینده جعبه وار .
هانسی قاتا گئنده جکلرینی سورمورام ؛ بیلیرم
میکائیلین ائوینه گئدیرلر . بیرینجی قاتی
وورورام؛ قاپی باغلانیر.

بیرازادان سونرا قاپی بیرداها آچیلینجا ، قارشیدا
میکائیلی گؤردوم . آسانسورون اؤنونده ایشچیلری
گوزله ییردی . منی گؤرن کیمی اوزو گولدو:
- یورولما قارداشیم ؛ ایشدن گلیرسن ؟
چتینلکله دوداقلاریم قورو بیر تبسم قوندوروب
باشیملا سؤزونو دوغورلادیم:

- هییم...

میکائیل منی گؤرونجه چوخ
هیجانلانمیشدی؛ سانکی اوزون بیر حسرتدن سونرا
گؤروشوردوک . منه ساری گلیب دئدی

- ائله بیل چوخ یورقونسان قارداش ؛ ... گل! گل
گئدک بیر قهوه ایچک ؛ بیرآزدا ایله شک...
- ساغول قارداش! ایشه قایتمالیام؛ قالسین سونرایا
الینی کوریمه قویوب ائوه ساری یونلندیردی
- یوخ ؛ قالماسین سونرایا ! گل ...
ایچری کئچریک . میکائیل همیشه کی کیمی هاردا
راحاتسان ایلش دئدی .

من ده همیشه اولدوغو کیمی ایش اوتاغینا ساری
یئریدیم . میکائیلین ائوی چوخ گئیش و گوزل بیر
ائو ایدی . ایش اوتاغی سا داها گوزل ایدی . بیر
طرفی دیزه باخان ایش اوتاغینین اورتاسیندا حالقا
شکلینده بیر سیستم واریدی . اورتا سیندا ایکی
صندل قویولموشدو . کوتومو میز اوستونه بوراخیب
صندلرین بیرینده اوتوردوم . صندلی بیر دؤور
فیرلاداراق ، یازیلاری تئز - تئز دییشیلن ، باشیمین
اوستونده کی مانیتورلارا باخدیم . قاباغیمدا کی
مانیتورو آچدیم .

او...ه ... بیرآندا اوچ مین پیامین آلینماسینین
تصدیقی گلدی . آردیجا آرد - آردا تشککور
پیاملاری گلیردی

میکائیل قهوه لرله گلدی . قهوه لری میزین اوستونه
قویوب بؤیرومده کی صندلده اوتوردو :

- بیلیردیم بو ایشله ده ماراقلانیرسان!
باخیشیمی مانیتوردان آلیب میکائیل ساری دؤندوم .
او ، قاباغیندا کی مانیتوردا پیاملاری چئک ائتمه یه
باشلامیشدی . پیاملارا باхарکن آردا دا باشینی
دؤندریب منه باخیردی .

میکائیلله یاشید ایدیق . من ، اوندان بیرآز اوجا
اولسام دا او داها جاوان گؤرونوردو .

اونون مانیتورندا کی یازیلاری آیدین گؤروم دئییه
صندلیمی بیرآز داها اونا یاخینلاشدیردیم . بونلارین
هامیسی بوگونون دیر می؟ دئییه سوروشدوم .

ماشینی بیمارستانین حیطینده ساخلائیپ ایچریه
ساری یئیریدیم . هاوادا سازاق واریدی . نفسلر
آغیزدان چیخاندا بوغلانیردی . قار قوخوسو گلیردی
اورژانسین قاباغیندا دایانیب بیر دفعه ده ساعاتا
باخیرام . هله بیر - ایکی دقیقه وخت قالیر .
هاوا گئت - گئده سویوقلاشیردی .
قاپنین آغزیندا دایانیب الیریمی کوتومون جیلیرینه
قویدوم .

اوج

تلفونلا دانیشا - دانیشا قاپینی آچدی . اونلا ایچری
کئچدیم . چوخ اوجادان و حیرصلی دانیشیردی :
- دونن دئدیم او مارکادان نه وارسا بازاردا ، قالماسین
. هر ایشی گرک اوزوم دئیم ، اوزوم گورم؟! الان
زنگ ائله هامیسی گل سین اورا . مریضخانادایم . بیر
ساعاتا گلرم یوخ ؛ بیراز سینم آغرییر...
ایکیمیز ده آسانسورین قاباغیندا دایانیدیق . قیرمیزی
ایشیقلی نمره یه باخدیم . یئتیشمه یه بیر قات
قالیردی . آسانسورین قاپیسی آچیلدی . اوج نفر
چیخدی . بیز ایکیمیزدن باشقا اوج کیشی داها
آسانسورا کئچدی . دیققتله آیاغیندان باشیناجان
باخدیم . آلچاق بویو ، یوغون قارینی واریدی . او قدر
یوغون کی ، او قارینی اولماسایدی بلکه بیر نفر داها
بیزیمله اوسته چیخا بیلردی . ساغ الی ایله تلفونو
قولاغینا توتمودو ؛ سول الینی ده اوره ینین اوستونه
قویوب باسیردی . اوزونده بیر آجیلیق وار ایدی .
دیشیله دوداقلارینی قیسیردی . گؤزلرینی آچیق
ساخلا یا بیلمیردی . قیرمزی نمره ، ۳ اولدو
. آسانسور دایاندی . قاپی آچیلینجا تلفونو الیندن
دوشوب اوج بؤلوندو . قیچلاری سوستلاشیب دیزی
اوسته یئرله گلدی . یانینداکی اوغلان ایلیب
قولوندان توتدو .

- آغا نه اولدی سیزه ؟ نه اولدو ؟ ... !

مانیتورون یاشیل بؤیوک دویمه سینی ووروب منه
ساری دؤندو :

- هه !

- دوزدن یورولما !

میکائیل گولومسه یه رک فینحانی منه اوزالتدی .

یورولماماشیام دئدی .

- آجی اولسون ؟

باشیملا تصدیقله دیم :

- هه ؛ آجی اولسون !

فینحانی الیندن آلیب بیر قورتوم ایچدیم .

- منیم ایشیم سنین ایشین جن چتین

دئیل ؛ آنجاق هر دن چوخ یورولورام . دوزدن سن

چوخ گوجلوسن قارداش . قهوه سینه شکر تۆکه -

تۆکه دئدی :

- اؤیله دئیل ؛ هامیمیز بیلرک کی ، سنین ایشین

بیزیمکی لردن چوخ چتین دیر .

ایکی

سونرا مانیتورو گؤرسه درک آرتیردی :

- بو پیاملارا باخ ! منیم یورقونلوغومو آلان ائله بو

تشککورلر دیر....

قهوه نین هامیسینی بیر نفسه ایچیب دئدیم :

- سنجه منه ده بؤیله پیاملار گله بیلر ؟

بیر - بیریمیزه باخیب دئدییم سوزوه اوجادان

گولدوک...

ساعاتا باخیب من گئتمه لییم دئدیم .

میکائیل دا باشینی ترپتمکله راضیلشدینی

بیلدیردی .

قالخیب قهوه اوچون چوخ تشککور! دئدیم .

میکائیل دا یئریندن قالخدی :

- گلدیین اوچون ساغول . هر زامان واختین

اولسا ، گل قهوه ایچک !

- گؤروشه ریک....

گئنه ده ساعاتا باخیرام . گئجیکمیشم ؛ گرک گئدم.

اولاردان اوزاقلادیم . دوواردکی قیرمیزی جیزیغینی ایزله ییب آی.سی.یووا گئتدیم.

دورد

آی.سی.یو چوخ بؤیوک سالن ایدی ۱۰ ، ۱۱ تخت یان - یانا قورولموشدو. مریضلر تختلرده اوزنمیشدیلا . باشلارینین اوستونده مانیتورلار واریدی . بوتون یاشام نشانلاری مانیتورلارا یانسیمیردی. مریضلره باخا - باخا کئچیردیم . بعضیلری اویاق اولسالاردا چوخو یوخلامیشدیلا . پرستار سککیزینجی مریضین باشینین اوستونده ، اکسیژن ماسکینی مریضین آغزینا قویدو . قارتیمیش الینی الینه آلیب خسته گوزلرینه باخدی

-آناجان، راحت نفس آلیرسان؟...

پرستارین الینی سیخیب گوزلرینی آچیب یومماقلا جاواینی وئردی. پرستار الینی قارینین باشینا قویوب آغ ساچلارینی تومارلادی...

دریندن بیر نفس چکیب پرستارلارین رشتینه ساری یئردیم . قاباغینداکی صندلده ایلشدیم . پرستار دوققوزونجو مریضه ساری دؤندو . سرومونا بیر ایینه ووردو .

-سن نجه سن جانیم؟

مریض ، نه پرستارا ساری باخدی ، نه ده جوابینی وئردی.

پرستار اللرینی جیبینه قویدو ؛ بیراز دا مریضه یاخینلاشدی . لاپ یوموشاق لحنله: -من مطمئنم بو گؤزل گؤزلرین ، بو گؤزل اوزون، گؤزل ده سسی وار ؛ چوخ ایستیرم سننن دانیشام...

مریض گئنه جواب وئرمه دی . پرستار اونو دانیشدیرماق اوچون بیر دفعه ده چالیشدی .

بش

- سن چوخ شانسللی ایمیشسان ؛ آلرژى اینه - داوالاری چوخ خطرلی اولور ! آنجاق نیگران اولما ! خطر سوووشوب . دوکتورون گلسه بلکه سنی ترخیص ائده ...

پنجره یه ساری ایشاره ائدرک :

- وای ... نه گوزل قار یاغیر ! ایسته ییرسن پنجره قاباغینا گئدک ، قارا باخاق ؟

یوخ! دئدیب اوزونو قارینین تختینه ساری چئویردی ...

ندن دانیشمیردی؟ ...!

تلفونوما باخدیم . هله هئچ پیام یوخ ایدی . صندلدن دوروب تختینه ساری گئتدیم . ۲۴ . ۲۵ یاشیندا بیر قادین ایدی . اوزون هؤروکلری واریدی . پرستار دوز دئییردی ؛ گئرچکدن گؤزل گؤزلری واریدی ؛ دنیز کیمی ...

رنگی ساری ، دوداقلاری آپ آغ ایدی . بیر ذره بئله قان ایزی اوندا یوخ ایدی . پرونده سینی اوزه چیخارتدیم . اوه... اوزون زاماندا بیری خسته اورکله یاشاییرمیش ...

بیر آندا پرستارین سسی اوچالیدی . پرستار قوجا قادینین باشینین اوستونده کی مانیتوردا اولومسوز سیگناللار گؤرموشدو . مریضین باشی اوستونه قاجراق اوردان رشتهدکی پرستارا سسلندی:

- تئز دوکتورا زنگ ائله ! اورک دویونتوسو چوخ آزالیب . قلبی دایانیر .

پرستار مریضین الینی الینه آلدی. -آنا ، گؤزلرینی آچ ، ... باخ ! ... یوخلاما ! منه باخ! آنا...

جانينين ياراسى جان منيم اونا آغيريم اولمايا جاقدى
هئچ. نيه او آغيريني منيم يارديميما ترجيح
انديردى؟! !

آرخاما دؤنوب اوزاقلاشديم. اليمله گؤزومو اويوب
گؤزومون اوستوندن گؤتورنده رسميمي اونون
گوزلرينده سوزر كيمي گؤردوم! ايكي - اوچ آدديم
اونا سارى ياخينلاشديم. اويله باخيردى كي ؛
سانكى چوخ زامان ايمش منى اختار يرمىش .
يارديميمي ايسته ديينى گؤزلىرىندن اوخويا بيليرديم
. بيراز دا اونا ياخينلاشديم. قورخا - قورخا اليمي
اينه سارى آپاريب اليندن تودوم . انجاق او ، قارى
كيمي آجيقلا باخمادى . مهربان باخدى. اليني ده
اليمدن چكمه دى . گولومسه ديم . يارديم ائتمك
ايسته يرديم او آندا تلفونوم چالدى . تلفونون
سسينه اليني بوراخديم . گلن پيامى اوخودوم:
- اوغول بوگون ندىن چاشيبسان؟ قايت قوتار
گئنه ده اونا سارى قايتتيم . منى گؤرن كيمي
اوزونو چئويردى ! اورينده كيندن يارديم ايسته دى.
اينجيمه سيني ايسته ميرديم . يالنيز يارديم ائتمك
ايسته يرديم . اليمي سينه سينين اوستونه قويدوم
. باخيشيم گؤزلىرىنين ايچينده ايدى . درين نيغزله
منه باخيردى. چوخ ديرنيردى....
بير داها تلفونون سسى اوچالدى تلسيكله گلن پياما
باخديم.

- بوراخ اوغول ! هله پرونده سيني آت دالا....!
او آندا پرستارين سسى گلدى:
- دوكتور باخ ! دويونتوسو چوخالدى . تانسىونو
نورماللاشير...
دوكتور باشيني ترپدى:
- چوخ شوكونر !
پرستار جاوان قاديينا ايشاره انديب دوكتور ، صاباح
مرخص دى ؟ دئيه سوروشدو .

مريض گؤزلىرىنى زورلا آچدى.
- هه ؛ گؤزلىرىنى آچ ، باخ ! ... دوز دئيردين آنا ؛
سونوندا قارلادى

پرستارين بير گؤزو مانيتوردا بير گؤزو ده مريضده
ايدى .

- آنا، قارا باخماق ايسته بيرسن ...؟!
مريض پرستارين اليني سيخيب باشيني ترپتدى .
پرستار اوندا ياتما ! قوى دوكتورون گلسين ،
ايجازه آليم سنى پنجره قاباغينا آپاريم ، قارا
باخسان دئييب ماسكى آغزىندان گؤتوروب
اكسيژنين شيلنگىنى بورتونا سالدى.
- ايندى سن ده دانيش ! ... آنا! ... سنه دئديم
دانيشميشام ؛ اينشاللاه بايرامدا مرخصى
آليب گليب سنى گؤره جهيم.

آلتى قادينين هر نفس چكديينده سينه سى قويوق
كيمي دولوب بوشاليردى . چتينليكله : چو...خ
سئو...ينديم قى...زيم دئدى...
دوكتور گلن كيمي پرستار اونا سارى گئتدى.
اونون يئرینده دايانديم . دوكتور پرونده سيني
واراقلاراق:

- بدننى ايينه لرى آليب...
سونرا باشيني ترپديب دئدى:
- اينشاللاه ديرنه بيلر ...

تلفونوما گلن پياما باخيب جيبيمه قويدوم . قادينى
ياخينلاشديم . ياواشجا اليني اليمده توتوب
گؤزلىرىنه باخديم بيرازدان اليني اليمدن چكدى .
پرستار ايينه نى سورنگه چكدى.

- آنا، بيراز آغيريسى اولاجاق ؛ دؤزه جكسن...
مريض سورون دئييل دئيه باشيني ترپتدى.
بير دفعه ده اليني توتدوم . آجيقلى اوزومه باخدى .
اليني زورلا اليمدن چكيب پرستارين اينه وئردى .
نيه منه آجيقلى باخيردى؟! او ايينه جن ، او

دوکتور تختین قیراغیندان پرونده سینی گۆتوروب
دئدی:
- بلی ؛ بیر شئی یوخدور ؛ آنجاق بیر پیسیکولوق
گۆرسه یاخشی اولار . روحو چوخ مریضدی .
۴ صندلیه ساری قایدیب کوتومو گۆتوردوم . هله
فیکریم اونون یانیندا ایدی . تئز ، گلن پیامی
اوخودوم:
- قایت گل
پیام گوندردیم :
- بو نجه اولاجاق؟
آنسیزین جواب گلدی
- فیکرلیشمه ! هله اونون واختی دئییل ! نه
معلوم؟! بئله گئتسه اؤزو رسمن سنی دعوت ائتدی
بلکه!
بیمارستاندان چیخاندا بوتون حیط قارا
بویانمیشدی . گۆیلوم بیر فینجان قهوه ایسته ییردی .
تلفونومو چیخاردیب میکائیلین نمره سینه پیام
گۆندردیم:
- تزه قهوه ن وار؟

۵
نجه قیسقانماییم آخی؟
اوزومدن اونجول خیالیم
هر گئجه
یانیندادیر!
۶
سانما اودوز مو شام
ان گوزل شئعیری
سنسیزلیکده
یازیرام!!
۷
سانما الیم بوشدور،
گوزلریمی سیخیب اووجوما
سنه شئعیر حاضیرلامیشام.
۸
آدام گورکمینده ،
ایلان اوزللیک لريله یاشاییرام
گوندوز باشیم آغرییر
گئجه دیشیم
یوواما چوپ اوزادیب
آغریما آغری قاتانلا
بیرگون بیته جک ایشیم.
۹
دئییردیلم

صیادزیادپور

قیسا شعرلر

۱
تارینین گوزونده،
زامانین نمرودویام
او قدر کی
صنم صنم دئیشیم!
۲
سئوگیلیم
تکلیبی سئچدی
گوزومده تانریلاشسین!!
۳
سن سیرلی سئحیرلی تاپماجا،

گنده گنده کيچيله جک
 ها گنديب هو گنديب
 بير قاريش يول گنده جک،
 يورولاندا
 سيلاحيني يووشاندان آساجاق...
 ايندي يئریندن ترپه نمه دن
 بو باشدان ووروب او باشدان چيخير،
 دونياني

اووچوندا سئير ائدير

بير ال تئلفونويلا

دونن كي يالان ناغيلين بو گونکو

بويوک و اوزگور آدامي

۱۰

آماجین باشقايميش،

الین يوکسک ليک لره چاتسين دئيه _

آياغينين آليتنا

سردین منی

بير اويدورما

سئوگی باهاسينا!

۱۱

ايکی يونلو خسته ييم دئيه-دئيه

دوشونجه می قطبا چکیرسن،

سوئوک داورانیشین

شعري می دوندوروب

اوخوجومو اوشودور!...

نه گورکمیم نهنگ گورکمی دير

نه ده دريم آغ آیی دريسي!

باغيشلا من بو هاوايا آيشا بيلميرم

باشقاسيلا سئویش لوطفن.

۱۲

قورخولو دوروموندايام سئوگينين

بوینوم هر طرفه دونوب

گوزلريم سگگيز اولور
 قيسقانجليغيمدان،
 بو گورکم له آدام يوخ
 اثرکک مانتيسه بنزه ييرم
 ايلک جينسل گوروشده ده
 اوله جه ييم يقين!

کرم محمدپور دورموشانلی

شهر

هورولموش هوروک دن دنيا آچيلسا

ال آتيب گويلردن توتماق اولارمی

يئرکوره سی شهرشهر داغيلسا

خيال لار شهرينه چاتماق اولارمی

بوشهر ال چيرکی اولادا بيلمز

ويجدانسيز اولولر ياشيار بوردا

سحرآچيلماسا گئجه قان دوشر

ايشيق جسارته دويوشور اوردا

يارپاق يارپاق دولو دوشدو ائوميزه

چيراق ياناينا قارائليق اولدو

قارابولودلارين سايی چوخالدي

بيرتالا قارآلتدا مين چيچک سولدو

سانماکی بوشهر اوزکئفينده دير

بوشهرمين داغدان آسيلي قالب

اونونده يول لاری دارا چکديلر

اودورکی بوشهر مين درده داليب

گونش سونسه باخار گوزلر کوراولار

قارانلیق دونیادا بیر حایات قورار

داغلار داشلار چاپلار سولار داغیلار

بوده شتله بودونیادا کیم دورار

یئر کوره سی گویدن اوزاق دئیل کی

قوتاریب الیندن قاچا بیله سن

اوسونموش اولدوزلار داغ دی قیادی

قنادین وارمی کی اوچا بیله سن

نه یالان سویله دیک یالاندی دنیا

دونیادیلله گلدی قانان اولمادی

آی «کرم» دونیانین دردی چکیلمز

شاعیر تک آلیشیب یانان اولمادی

کریمی مراغه ای

رمضان گلدی

رمضان گلدی جماعت گینه مسلمان اولاجاق

دین اسلام اوجالوب خلق نماز خوان اولاجاق

گله جاق غیرته فاسق، اولاجاق اهل تمیز

ائتدیقی معصیته جمله پشیمان اولاجاق

بزنوب خار مغیلان گیره جاق گل دونونا

نخل سنجد دوزه لوب سرو خرامان اولاجاق

مسجدون تاخجاسی حسرت قالاجاق مهر اوزونه

هره بیر مهر تاپوپ بنده ی یزدان اولاجاق

بیر محرمده چیخوب شاهقلی بیگ مسجددن

بیرده بو آیدا گلوب داخل ایوان اولاجاق

اون بیر آیدور یومویوبدور گ???? یار قلی بیگ

ایمدی حمامه گندوب شاد و خرامان اولاجاق

قولاقین دورد ائلیوب ماللیا آغزین آچاجاق

باشینی سیلکه لیوب واله و حیران اولاجاق

آلاجاق منبرین اطرافینی پولسوز لوطیلار

پوللولار گلسه ده بیر گوشه ده پنهان اولاجاق

هر کیمین خوش سسی وار دامدا مناجات ائده جاق

آچیلوب حنجره سی بلبل خوشخوان اولاجاق

بی طهارت بالالار که دانیشانمور سؤزونی

اولاجاق خلقه مؤذن عجب عنوان اولاجاق

ه اوچ ائودن بیر ی لازیمدی چیخوب وئرسین اذان

بختی قارا خرو سین قیمتی ارزان اولاجاق

آی قوتولجاق باتاجاق جمله نفسلر هاموسی

نه اذانچی نه مناجتچی نه قرآن اولاجاق

اوروجون میل ائیلنر گنده جاقلار سفره

گزه جاق هر یانی زوار خراسان اولاجاق

قوتولور ماه مبارک عمودان گلدی خبر

بیست هفتم گنجه سی وارد تهران اولاجاق

او آداملار که وئولر تومنی بیر قرانا

سره لرده گنجه لر قاری قرآن اولاجاق

چکه جاق رشوه پولینان پلوی دوری لره

آتاسین یاده سالوب مایل احسان اولاجاق

بش قرانلوق اته قادر دگی بیچاره کاسب

یدیگی سوزمه قاتق ایچدیگی آیران اولاجاق

ترک عادت ائده جک مشدینون اخلاقین عوض

خشگه بیر مطلبه احوالی پریشان اولاجاق

خرمگس تک گلنه نیش ویروب اینجیده جاق

گله جک تنگه دیلیندن هامی ترسان اولاجاق

دولاجاق مسجد و محراب جماعت سوری تک

الده تسبیح هامی عابد دوران اولاجاق

بینوا واعظ شهرین بوغازی یرتیللاجاق

مجلس موعظه ازبسکه فراوان اولاجاق
 قره کوللوک ۱ قوتولوب جان باسا جان باشقاپانا ۲
 نفسی تنگه دوشوب خسته و نالان اولاجاق
 قویاجاقدور هره بیر شیشه ی کوچک جیبینه
 بش قران عطره وئریب دسته ی حیران اولاجاق
 باتیروب ملچینی هر دم چکه جاق بیغلارینا
 بیر حنا خونچاسینا قویمالی گلدان اولاجاق
 بعضی افطارین آچوب جان باساجاق قهوه لره
 باشی نقله قیزیشوب تا که اوباشدان اولاجاق
 کبلائی توبه اندوبور یاغا پی قاتمیاجاق
 مشهدی ایلدیگی ظلمه پشیمان اولاجاق
 هر کس اوز بد عملیندن ائدجک استغفار
 نور ایمانیه هر قلب چراغان اولاجاق
 اتحادیله علی نوکری زهرا کنیزی
 گله جاق مسجده یر کثرت و طغیان اولاجاق
 گله جاق دسته به دسته باجیلار موعیظیه
 مسجدین هر طرفی روضه ی رضوان اولاجاق
 کودری چادرا باشیندا مانیکور باشماقیلان
 فر قویوب تلترینه فتنه ی دوران اولاجاق
 گزه جاق کوچه لری هاردا گوراخ مرثیه وار
 سوخولوب هر ائوه هر سمت شتابان اولاجاق
 بعضی قیزلار که نه الله نه پیمبر تانییوب
 آیری یرلرده گزوب مرثیه عنوان اولاجاق
 آنالار هر بیرری بیر دونبک آلوب قولتوقونا
 ونگه ونگیله گلوب اوردا نوا خوان اولاجاق
 ایشییوب کورپه اوشاقلار باتاجاخ فرش حصیر
 گله جاق تنگه ملکدرده گربران اولاجاق
 چکه جاقلار آرادان پرده که عورت کیشنون

آراسیندا او همان پرده نگهبان اولاجاق
 او طرفده کیشیلر باشه ووروب آغلیاجاق
 بو طرفده باجیلار گل کیمی خندان اولاجاق
 سالاجاقدور اله ملت هره بیر کهنه بیاض
 ظاهره بنده ی پاکیزه ی سبحان اولاجاق
 ائله که چیخدی اوروجلوق گنده جاق اوز ایشینه
 گینه اولکی کیمی مرشد شیطان اولاجاق
 ییه جاق مال یتیمی آچاجاق ظلم الینی
 قیزادوب صورتینی مثل بادمجان اولاجاق
 پاکدور حسابی داداشون غم یمه سین
 ائله یومجاق گوزینی داخل رضوان اولاجاق
 قورخ او گوندن کسه آمالوی مقراض اجل
 سینون اوسته ملک الموت نمایان اولاجاق
 یار و یولداش قویاجاق تک داشین آلتیندا سنی
 قبر ایچینده بدنون خاکیه یکسان اولاجاق
 عدل مستنطقی سندن آلاچاق توضیحات
 حی و قهار ائلین عدلیله دیوان اولاجاق
 یدیگون نفع ربالر گله جاق بورنوندان
 لیره لر هر بیرری آتش سوزان اولاجاق
 ییغدیقون ثروتی تقسیم ائده جکدور ورته
 خانمون اوزگییه همخواه ی جانان اولاجاق
 هئچ گناه اولماسا بسدور بیزه بو صوم و صلوٰه
 بو عبادت دولانوب بیزلره عصیان اولاجاق
 وای او شخصه که کتابین وئرلر صول الینه
 باخوب اوز نامه ی اعمالینه گریان اولاجاق
 خوش او اشخالرین حالینه یوم العرصات
 که شفاعتی لری شاه شهیدان اولاجاق
 نقدر ساغدی « کریمی » یازاجاق شعر و غزل

سۆزی هر عصریده هر شهریده هعلان اولاجاق
 داخی بوندان بویانا شعر دوشر قیمتمدن
 هر یریندن دوران عالمده غزلخوان اولاجاق
 هر الف بی اوخویان شاعر اولوب بانلایاجاق
 هامی دیوانه اولوب صاحب دیوان اولاجاق
 بار الها بیزه سن لطف ائله توفیق عمل
 اولماسا خالص عمل درده نه درمان اولاجاق
 یتیش امدادیمیزه جان یتیشنده دوداقا
 اونداه که جان قفسی تن ده هراسان اولاجاق

خسرو باریشان

خاطر لرده غزلی

سن گئتدین، آما قالدی ایزین خاطیره لرده!
 یاندیم یئنه، وار عشق کۆزون خاطیره لرده.
 بوزقوردودوم، آه... من سنه باخدیقجا اولوردوم؛
 ایندی گئجه دیر، آی بنیزین خاطیره لرده!

سن آیریلالی آه چکیرم، آه چکیرم، آه...
 آه نغمه چالیر گۆرنه حزین خاطیره لرده!
 هر خاطیره ایشکنجه منی اۆلدوره جکسن؟!
 گل، ثابت ائله یوخ غرضین خاطیره لرده.

بو حال زامانا دای دۆنه مم، فیکریمی فیکرین
 زنجیره چکیب، یوخدور ایدین خاطیره لرده!

قودسال اولان ائی وارلیغین، ائی یوخلوقون ایرگنج...
 من چیرکاب ایچینده، تمیزین خاطیره لرده!
 یوردو تپه گۆزلر تالان ائتدی دده قورقود؛
 محو اولدو باساتلا آروزون خاطیره لرده!
 بوغم سنی یوخ ائتسه باریشان، قالاجاقدیر
 شعرین دیری جوشقون دنیزین خاطیره لرده.

خسرو باریشان و "هله دئمه" شعرینه ایضاح

مصاحبه ائتدی : سمیر کهیه اوغلو

حورمتلی قلمداشلار..

شاعر خسرو باریشان حیات وادبی ترجمه سینی
 چاغداش ازربایجان شاعرلری کتابمدا یایملامشدم
 بیلگیلی وقاینالغی سه سیزجه شعر یازان بیر
 شاعر دیر. شیکایت هجو ادبیاتیندا یئر آلمش دیر بو
 ساحه ده متخصص شعر انتولوژسینی چاغداشلیقدا
 تمثیل ایتمکده اولوب . گونده ریغی شعر وتنقید
 مجلیسینه {هله دئمه} باشلیقلی شعريله یاشادیغی
 اسکی التفاتینه متاثر اولاراق اونو بو قصیده سینده
 ایسته گینی سون گۆنلرده حیات ده گیشمه سینی
 شعره حورمت ویرمیش اوفاجیق میصراعلاریندان
 افاده ایدیلیمه سینده حوزونلردن حالا قورتولمامیش
 . آنجاق کندینه ویريله ن شعر الهاملاری چوخ بیر
 شاعرلره ویریلیمه میش بو الله ویرگیسیدیر. نته کیم
 شاعر خسرو شخصی عالمینده شعر طریقتین
 یالنیزجا سئودا استرحامیندا مکمل بیر شعر مجموعه
 در منجه. داها بویوک بیر شهرته مالیکدیر شعر
 اصالتینده هر زمان اۆره ینه قید ایتدیغی فیکرلر
 وانلاملی ده یشلرله خلقلین ذوقینی اوقشامشدی .
 شاعرین گۆزه چارپان سوزجوکلری سئومک سئویلیمه
 مک دویغوسونی امضالامش دیر .

تکرار کندیسینه دؤنمگ زوروندا قالیر .

تمامینی مقاله مه آلدیغم بو منظوم ادبسل

آشاغیدا ذکر ایتدغمی توصیفی گیچه ن شاعره بیر
نظیره ایدی ادبی حیاتینا وکولتور یاشامینا قیسیسا
گۆروشم یازدیم شعرلرینده ن دولایی بو تنقیده
گۆروشم بیلدیره م!

سوز گلیشیم شاعر خسرو باریشان بی یه

(هله دئمه) شعرینه اینجه له مه ومتینلریم!

شعرین دورت قابوسونوندان قونوشور تابلونون بینه
سینه تمه ل قورموش اونجه دن .شعرین کملیکینی
کوستره بیلیمیشدیر بو منظومه.بو شعرین سنیرینی
آشراق گنه ل معاصر ادبیات چه وره سینده عاشقان
اولاراق سئوگینین باشقا ده کر آلفیملارینی ده نه
مش اولموشدور. کاغذلارین یاتاغیندا رؤیالار
صیحاقلیغیندا یازدیقلاری میصراعلارین یابراقلاریندا
بیر صاغیر قادینین مجاده له سینیده هله دئمه
صاحبی اولاراق جوابسیز قالدیغینا سه سیزلیک بنی
اولدوره جک تراجیدی بیر رول آلمشدر یاراتیجلیق
معنوی باقمندان حسلری دوغموشدو. صاف بولاغدان
یاشام ایرماقلارینی تصویر ایتمشدر.سانکی
دیپور(سنسیز اولمانین یالقیزلیغینی یاشادیغیم
گیچمیش آنیلارین کولکه سینده قورقان کبی
یاشامین علاجی سنسین)

شو دورت کیلیتلی قابولاری شعر گۆزل بیر قونودا
کنه للیکله بگله یش هم ده اوزله یش
میصراعلارینین دورت ره نگله قاناتلارینی آچمیشدیر
ادبسل قله مینه اوز دوغما یوردومداکی یالقیز گزن
غوربتیم هایقریشینی کوجله ندرمش .

شو قابیلارین دواملی آچیلماسی ساده چه قراری تک
شاعره بولونور.اودا شاعرین کندی نظرینده فلسفی
دوشونجه لری حقیقت دن قونوشان عشقین ده
نیزینده تمیز دالغاسیدیر.هجران لامپاسینی
سوندورمک ایچین اوف اوفله مه لر کره کیر.

بیر مسأله داها وار بو شعرده..شعرین یابراقلاریندا بیر
گون گلیر صولان یابراقلار یشیلله نه جک اؤزگور
اینسانلارین ارزولاریندان!..

(آنا وطنیم دیر منیم ایستی،صمیمی،تابداق آلتیندا
وشاعیرلر مسکنی آذربایجان)

نه گوزل بیر تفسیر آما شاعرلر مسکنی ساده جه
ازربایجان ده ئیل بتون تورک شهرلرینده قوجامان
شاعر ویازارجیلاریمیز دوغموش وحالا دا یابییتلار
واثرلری بارلییور گونه شین ایشیغین مثالی کیمی .

بو مقاله ده بیر شی دوشتو خاطیرما بویوک شاعر
محمد راسخ دوشتو(۱۳۰۵) رومی {۱۹۳۶}میلادی
دیپور(بیر زمان آغلارایدم حاله بن شیمدی ایسه او
گیچن آغلادیغم گونلر ایچون آغلییوروم)
خسرو باریشان ین شعرینده آچیلان و آچیلمايان
قاپولار ایسه ..

هله دئمه ساجلاریوی

هله دئمه گوزلریوی

هله دئمه بورنووی

هله دئمه بدنوی

بو یابراقلاری گوزل یازمیش هر یابراغین بیر معناسی
وار.وحیرتی وار..

ان بئکندیغم قابولاردان یئنی یابراقلاردان ایکنجی
یابراغیندا اوخودوغوم بیر مارشدیر..دیپور

هله گوزلریوی دئمه

سنین او سانتریفور گوزلرین

گوزلرین قاتیلیم اولاجاق دیر

سویله هانسی فلسفه زنگینلتمیش نیفرته
گوزلریوی؟؟

بیر داها منی خیاللارا قوشتوران بو سون میصراعی
دیر..(بو کیمسه سیز اوجسوز گئجه لرده یول کوسترن
اولدوزوم اول بیلمزسن)

شاعری بیر چوخ ده رگیلرده ده گرلندیلمکده دیر
اوخویوجلر قلمینده.. بعضا شعرلی گولومسیور اومیدله
افوقلارا قاناتلانیور تبریزین ماوی شفقترین تابلوسوندا
خیالارا اوچو ویریوردو و قلم اویدورا بیلمشیدی.. شاعرین
قوللاندیغی سوزجوگر ایسه چوخ انلاملی هر کس طره
فینده ن انلاشیر تمیز پارلاق بیر دیل
قوللانماسیدیر.. سیوگی دولو اومود پنجره سینین
آرقاسیندان بیر ده مت گول ده رمیش حیرانلارینا.

۵. شاعر خسرو باریشان یه نی شعریمیزه عائد قاپصادیغی
دویغولو افکارینی هر زمان چاغداش موسمینده یاشییور
شعرله بیر یاطاغدا قلمی یاستوغوالتیندا هر گیجه بیر
سطر شعر یازماغ زوروندادی بلکیده کیم بیلیر.. آذربایجان
شعرلرین چوخلوقونو ترنم ایده ن ادبیاتجیدیر اما کندی
دوشونجه سیله هیچ بیر شاعری تقلید ایتمه یه ن بیر
شاعردی.. واقفلرین شهریار وبختیار وهاب زاده وسلیمان
رستمترین ایچلی شعرلرینه دوشکون قالاراق، اونلارین
شعرلرینی سیوه رک وایزلیه رک قصد ایله مش.. کندی
شهرینده اولان شاعرلرین اثرلرینی اوقوموشدو.

۶. خسرو بی بوگون ادبیاتین شعر طاپوسون اله المیش اوز
وارلیغینی اثبات ایله مش ایاقدا دوروب کندی ادبیاتینی
تانتمش اولموشدو بیزلره.. منم ساده جه آرزوم آذربایجاندا
اولان شاعرلی گوز اونونه الراق ادبیاتا وکولتوره باغلی
اولدوقلارینا ده گرله ندیرسه م بونو بیر گوره و
گورویوروم. بو پارلاق ادبیاتیمیزی دنیا ادبیاتینا تانیتماق
ایچین وتاریخینی واشامالارینی ایضاح ایتمه یه بیر بورج
سانیرام. تاکی ادبیاتیمیز یوکسک بیر ده رجه ده یئر
السین!..

شاعر خسرو بی باریشان حقیندا یازدیغیم (چاغداش
آذربایجان شاعرلی) هله چاب اولمایان کتایمنان بعض
الشرمه لرده ن اؤرنه گلر آلییوروم آشاغییا..

۱. شاعر خسرو اثرلرینده تصادف ایتمه گده دیر
اوقویوجلریمیز چوخو سئوگیده ن عبارتدیر انسانلیق
وازادلیقدان یازمش. هر حالده اثرلرین ملزمه لرینده ره
نگلی سربست قصیده بعض کلیمه لر فارسجه قوللانمیش
و دویغوسال.. سوزجوگری یئرلی خلق دیلیله وتبریز
شیوه سیله

۲. منجه آذربایجان دیلینده شعرلی ان کوجلو ان
بویوک درجه ده اوقشامالیدیر. داها چوخ وصف آلایندا
باشارلی بیر شاعر صایلیر. شاعر خسرو باریشانین
شعرلرینی اوخودوم وچوخ بکندیم وتائیرده اولدوغوم
شعرلره تنقیدیم یازمالیم وگوروشومدیر یالنیزجا.

۳. شاعریمیز شعرلرینی تصویفی ماهنده سئوگی
دولایسیله ادبی صنعت باقمنده ن بویوک بیر قیمت
ادبیاتیمیزا ویرمیشدی. ادی گیچن شاعریمیز یز بیر چوخ
شعر کتابلاری باصدیرمیشدی. آیریجا ترجمان ایشلرینده
حضور بولموشدو. شعر قاموسوندا بعض قاینالاردان اوفاق
وزنده استفاده ایدیلیمشدر. خصوصاً سربست طره زینده
شهرت الان شعرلرینده دویغوسال موضوعلری بداهت
واهنگی هجویه لرینده اوستونلکینده ن ایلری گلمه کده
دیر. بو قونودا شاعرین ادبی شعر کیتابلاریندان بحث ایده
جغم اشاغیداکي سطرلاردا یازاریم و اچیقلا ریم
تنقیدیمی.. سربست شعرده بیزیم مفکوره میز ودوشونجه
میزه باغلی شعرین و ادبیاتین ایلک دوغوشوندان
اولماقدادیر بو شعره بیر تورلو چاغداش دیمه مه
لییز.. چاغداش نظریتینه عائد برابر دوغومو تاریخینه
شاعره مخصوصدیر. تورک ادبیاتی تاریخینده سربست
شعرلر ان اؤنملی وقیزغین بیر گرچک دویغودور
دلیلدیر. یورد سیوه ر وملیتچلیک آراسیندا ادبیات
پارلا یا جاغ.

۴. شاعر خسرو بی یازدیغی سربست شعرلر شاعرلر
طوبلوموندا وتنقیدچیلر و یازارلار اراسینده گوزل شعرلی
اؤره گده ن جوشان حسسلرینی تورکمان شعرنین
ایلرله سینده رولو اولموشدور. بوگون بیر تقدیرله

معصوم

آرتیق

سنی سئویرمی،

هئج بیر کیمسه دن اوترو خرجه مییه جه یم!

بیر آغاجین یارباغینا یازیب،

بوداغ لاریندان آسلا یاجام

پاییز گلینجه،

کیمین سه آیغی آلتیندا...

خیش خیش از یلسین

تورپاق اولسون..

یارپاق لادان

تورپاغا بیر قیز جیغاز،

بوتون آرزولاری،

بیر دونه ده اولموش اولسون،

سنی سئویرمی ائشیتیمک..!

بویله بیر حسرت

و بویله بیر حورمت سئوگی حضورنا

حسرت قاریشینجا توپراغا

قایغی لی بیر قیز دوغولور ایللر سونرا-

سئوگی یه حسرت!

اوزومون دالیجا قاجیرام

نه توحاف بیر قاجیش

و نه توحاف بیر یالنیزلیق

وارلیغین گونلریمه سیغما ییر

او واخت کی؛ آنی لاریمیز

سیم سیجاق سئوگیمدن

ییغین ییغین کئچیلمزله دونوشور

شعرلریندن قانادلانیرام

ان اوزاق اولدوزلارا یولچویام بو گون

اوجسوز بوجاقسیز بو کائناتدا

دونیانین سسی باشیمدا حالا

بولودلار دوغور گیلله لر

باخسانا

بونجا ایسلاغام! بیر گون

ایللردیر گولوشلر یاغدییران قادین

ایلك اولاراق تانیمادیغینی ایناملارینا دولدو

بیزیم ائوده آینالار تئز قوجالیرمیشلار!

آینالار ... آه

بو آغارمیش ساچلاریم سندن

حیطیمیزین قیرمیزی آلمالاریندان

و دوداغینین ارمیش اریک یندن

نه قدر اوزاق اولدوغومون شاهدلریدیر

توحاف حالدا یام تئرندن

گئری قالمیش یولچولار کیمی...

آغاجلارینی بالتایا ساتمیش

بیر خیوان کیمی.

یئر اوزو بو لکه لر چارپایی اوستو

گؤورچینلر اوزری بو چیلکه لر

نجور بیر اولایین گوسترگه سی؟

اؤلوم سرگیله نیر سانیرام

بیر گؤورچین اوچور بیر یسی...

اؤلورم اؤنجه دن اینان

اوره یین بمبا تارلاسی

اعتراف ائدیرم؛

من بیر ساقیقلی

سوچوم ترورا تشبث،

سالدیریا گیریش آما سن اینانما..!

سنین اوره یینه یول تاپان قادین

اکدییم زهرلی توخومون

ائتکسیز ائتمه یینده باچارار بئچارا قادین!

دیرلی دوستوم یعقوب اسدی و حورمتلی

زوجه سی رقیه خانیم. باش وئرمیش

آجی ایتگیه گوره سیزه باش ساغلیغی

دیله بیرک. الله دان زوجه نیزیج جاوان

قارداشینا مغفرت طلب ائدیریک.روحو

شاد, یئری جنت اولسون.

دکتر حسین شرقی و ماهنامه خدافرین

امکداشلاری

Xudafərin

Türkçə - Farsca

TEMMUZ -2018 – İL 15- SAY 165-ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ

telegram.me@XUDAFERIN
WWW.KHUDAFARIN.IR

BÖYÜK TÜRKLƏR ƏBÜLQASİM NƏBATİ

